

วารสารพุทธอาเซียนศึกษา

Buddhist ASEAN Studies Journal (BASJ)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

Vol. 3 No. 2 July - December 2018

ISSN: 2539 - 6269

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธธรรม

Human Resource Management to Buddhadhamma

พระอธิการสมชาย ฐานธมโม*

Phraathikarn Somchai Thanadhammo

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร ทรัพยากรมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นงานสำคัญเป็นหัวใจหลักของผู้บริหารระดับสูง เพราะองค์กรในยุคโลกาภิวัตน์นี้เป็นยุคที่มีการแข่งขันกันสูงมาก ดังนั้นองค์กรจะล้มเหลวหรืออยู่รอดประสบความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการบุคลากร โดยมีการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะมีความชำนาญมีประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณธรรมจริยธรรมมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้ และคงไว้ซึ่งความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร ส่วนในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญมากในการบริหารจัดการบุคลากรโดยมีกระบวนการบริหารจัดการศึกษาฝึกอบรมโดยยึดหลักไตรสิกขา หลักการฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปนั่นเอง

คำสำคัญ : การบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ ตามแนวพุทธธรรม

* นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

These days Human Resource Development are key factors to success or failure of the organization. Human Resource, who is valuable, helps the organization achieve its objectives. Strategic Personnel Management is very important task and the heart of senior management. Because the organization of globalization is a very competitive age. So, organization will fail or Success depends on the vision, knowledge and ability of the personnel management. They are encouraged to develop their skills, expertise and experience in working effectively. It is the responsibility of the employees to achieve the goals or objectives of the organization. And maintain the competitive advantage of the organization. In Buddhism, the Buddha is very important in the management of personnel. There is the management process of education training based on the threefold training principles of physical training, verbal, mental and intellectual development.

Keywords: Management, Human resource, Buddha dhamma

1. บทนำ

อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาคน หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้สังคมโดยรวมไปสู่ความมีสันติสุข ความสามัคคี และมนุษย์มีการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายในการพัฒนาคนไทยในด้านการศึกษาในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เราได้มุ่งเน้น “คน” หรือที่เรียกว่า “ทรัพยากรมนุษย์” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทุก ๆ สิ่ง ทั้งในมิติที่กว้าง คือ ระดับสังคม ระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศ และในมิติที่แคบ คือ องค์กรต่างๆ ทั้งในหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เนื่องจากการพัฒนาต้องขับเคลื่อนด้วยทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพโดยมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

ทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรต่างๆ ในยุคปัจจุบัน ทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่าจะสร้างประสิทธิภาพให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่องค์กรกำหนดไว้ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความสำคัญในการสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ โดยสามารถพัฒนาให้ใช้ความสามารถเต็มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ รวมไปถึงการรักษาบุคลากรเหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรได้นานที่สุด

คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์กร การพัฒนาบุคลากรด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่างๆ ซึ่งรวมไปถึงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของแต่ละบุคคลเป็นทุน และทรัพย์สินที่มีค่าขององค์กร แนวคิดและกระบวนการบริหารบุคลากรจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องตระหนักเพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย ซึ่งกระบวนการบริหารบุคลากร ประกอบด้วย การวางแผน การสรรหา กำหนดค่าตอบแทน การพัฒนา ประเมินผล และการธำรงรักษา ซึ่งต้องอาศัยกลยุทธ์ในการบริหารทั้งระดับองค์กร และหน่วยงานปฏิบัติ (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2556: 67)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทย ตั้งแต่ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จนถึงฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ในทุกๆ ด้าน และได้ัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ รวมถึง มุ่งพัฒนาคนไทยให้ มีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ควบคู่กับการเสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในระดับชุมชน เพื่อพร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายในประเทศ โดยมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2555: 9)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะพัฒนาคน หรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพเป็นมนุษย์ ที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย วาจา จิตใจ เป็นคนเก่ง คนดี เป็นผู้มีความรู้ จริยธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นั่นคือ การศึกษา เพราะ การศึกษาเป็นองค์ความรู้ และเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความก้าวหน้าอย่างมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ และสังคมของชาติ โดยพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ ผ่านการอบรม การฝึกฝน การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี การสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าทางวิชาการ ตลอดจนสร้างองค์ความรู้จากการจัดสภาพสิ่งแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544: 2) และในมาตรา 6 ก็ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมถึงในมาตรา 47

กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาทุกระดับ ในระบบการประกันคุณภาพภายใน และภายนอก (ราชกิจจานุเบกษา, 2542: 3) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธธรรม เป็นมิติใหม่ในการสร้างทรัพยากร มนุษย์ที่ทรงคุณค่า เพื่อจะทำให้ทำงานมีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ เพื่อให้ เหมาะสมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีการนำเครื่องจักรและอุปกรณ์ ต่างๆ มาทดแทนบุคลากรในองค์กรเพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนากระบวนการ ต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ทรัพยากรมนุษย์ก็ยังคงมีความสำคัญเพราะถือว่ามี คุณค่าต่อระบบการดำเนินงานช่วยให้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541: 9)

2. ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การที่องค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ จะบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่า ทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงาน หรือองค์กร มีความรู้ ความสามารถ และมีประสิทธิภาพมาก น้อยเพียงไร เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่มีชีวิต สามารถใช้สติปัญญา ใช้ความคิดที่ได้รับ มาจาก การเรียนรู้ มาใช้ในการพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ให้เกิดความเจริญก้าวหน้าได้ ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ในหลายมุมมอง เช่น มุมมองเชิงตามหลัก พุทธศาสนา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้สำคัญที่สุด เมื่อพัฒนามนุษย์ขึ้นไปก็จะค่อย ๆ ทำให้คนนั้นห่างออกไปจากการที่จะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของตัณหา มานะ ทิฐิ คือ ถูกตัณหา มานะ ทิฐิ ครอบงำน้อยลง เมื่อครอบงำน้อยลงก็เป็นอิสระแก่ตัวมากขึ้น สามารถ ทำสิ่งที่ดีงามได้มากขึ้น การที่จะสร้างสันติมีทางเป็นไปได้โดย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็ คือ การศึกษา ซึ่งได้แก่สิกขานั้นเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543: 96) หรือใน มุมมองเชิงเป้าหมายที่ได้รับ คือ 1) ช่วยพัฒนาให้องค์กรเจริญเติบโต เพราะการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์เป็นสื่อกลางใน การประสานงานกับแผนกต่าง ๆ เพื่อแสวงหาวิธีให้ได้ บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาทำงานในองค์กร เมื่อองค์กรได้บุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังกล่าว ย่อมทำให้องค์กรเจริญเติบโตและพัฒนายิ่งขึ้น 2) ช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงาน องค์กรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรที่ตน ปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตขององค์กร 3) ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่ สังคมและประเทศชาติ ถ้าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างองค์กรและผู้ปฏิบัติงานทำให้สภาพสังคมโดย ส่วนรวมมีเข้าใจที่ดีต่อกัน (พะยอม วงศ์สารศรี, 2538: 6)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการวางแผนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อจัดให้มีการพัฒนาระดับขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานและประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กร โดยใช้วิธีการฝึกอบรม การให้ความรู้และจัดโปรแกรม การพัฒนาพนักงานให้มีโอกาสได้รับความก้าวหน้าในอาชีพสำหรับในอนาคต (อำนาจ แสงสว่าง, 2554: 296) หรือเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับตัวบุคคลทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมและมุ่งให้องค์การที่มีจุดเน้นของการพัฒนา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการขององค์กรที่ต้องการเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง การพัฒนามีความเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์แก่บุคลากรขององค์กรเพื่อให้ความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงความต้องการขององค์กร (สุจิตรา ธนานันท์, 2559: 22) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนบรรลุเป้าหมายสูงสุดซึ่งประกอบไปด้วย 3 ประการ คือ 1) การทำให้มนุษย์สามารถมีและครอบครองสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม 2) การทำให้มนุษย์รู้ถึงตัวตนที่แท้จริงของตนเอง โดยการอยู่อย่างมีค่า เท่าเทียมกัน เสมอภาคกันในสังคม และ 3) การทำให้มนุษย์มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ มีสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจอย่างอิสระ (D. Goulet, 1971: 23)

การดำเนินงานที่จะส่งเสริมให้ทรัพยากรมนุษย์มีความความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์สามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมที่จะรับผิดชอบในตำแหน่งที่สูงขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาพนักงานมิได้มีวัตถุประสงค์เพียง เพื่อให้พนักงานมีความรู้ความชำนาญในงานปัจจุบันเท่านั้น แต่มีความมุ่งหมาย เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ได้ก้าวหน้าและเติบโตต่อไปในอนาคตด้วย (दनัย เทียนพุม, 2545: 26)

3. การวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การคาดคะเนความต้องการกำลังคนขององค์กรล่วงหน้าว่าต้องการคนประเภทใด ระดับใด จำนวนเท่าไร และต้องการเมื่อไร และมีปัจจัยใดบ้างเป็นเครื่องกำหนดการวางแผนกำลังคน การวางแผนทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นกระบวนการในการพิจารณากำหนดทิศทางและวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ และสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ ดังนั้นการวางแผนทรัพยากรมนุษย์จึงเปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางในการดำเนินงานด้านทรัพยากรมนุษย์ให้ถึงจุดหมายอย่างมี

ประสิทธิภาพและไม่หลงทางประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ ดังนี้

1) การพิจารณาเป้าหมาย และแผนขององค์การ (Goals and plans of Organization) งานขั้นแรกสำหรับนักวางแผนทรัพยากรมนุษย์ คือ การศึกษาและพิจารณาแผนกลยุทธ์ที่องค์การได้กำหนดไว้ศึกษานโยบายสาธารณะ แนวโน้มทางด้านการเมือง สภาพเศรษฐกิจ สังคมตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อที่จะนำผลของการศึกษาเหล่านี้มาจัดวางข้อมูลด้านบุคคลที่ควรจะเป็นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

2) การพิจารณาสภาพการณ์ของทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน (Current Human Resource Situation) สํารวจจำนวนพนักงานทั้งหมดที่มีอยู่ โดยจำแนกออกตามประเภทต่างๆ เช่น ตามลักษณะของงาน ตามแผนก ตามอายุ ตามระดับการศึกษา เป็นต้น

3) การคาดการณ์ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Forecast) ในขั้นนี้ นักวางแผนทรัพยากรมนุษย์จะพิจารณาถึงจำนวน และประเภทของพนักงานที่องค์การต้องการ พร้อมทั้งจำนวนและประเภทของคนที่ต้องจ้างใหม่ ในขั้นนี้จะต้องพิจารณาให้ละเอียด ตรวจสอบพนักงานที่จะครบเกษียณอายุ การโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง จะได้ทราบจำนวนและประเภทของพนักงานที่มีอยู่จริงๆ ว่ามีจำนวนเท่าไร แล้วนำมาเปรียบเทียบกับจำนวนที่องค์การทั้งหมดก็จะสามารถรู้ว่าองค์การต้องจ้างพนักงานใหม่ในกลุ่มใดบ้าง และในระยะเวลาใด

4) การกำหนดแผนปฏิบัติการ (Implementation Programs) หลังจากได้มีการคาดการณ์ทรัพยากรมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงกำหนดออกมาเป็นแผนปฏิบัติการของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ เช่น แผนการสรรหาพนักงาน แผนการคัดเลือกและบรรจุพนักงาน แผนการประเมินผลการปฏิบัติงาน แผนการโอนย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การฝึกอบรม และพัฒนา เป็นต้น

5) การตรวจสอบและการปรับปรุง (Audit and Adjustment) ในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมและความก้าวหน้าของแผนปฏิบัติงาน การเปรียบเทียบแผนต่างๆ การแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องการเปลี่ยนแปลงแผนทรัพยากรมนุษย์ และถ้ามีการเปลี่ยนแปลงแผนขององค์การ การจัดทำดัชนีแรงงานที่ทันสมัยควรได้รับการพิจารณาศึกษา ทั้งนี้เพราะข้อมูลที่เชื่อถือได้เป็นสิ่งสำคัญของการวางแผน (พะยอม วงศ์สารศรี, 2538: 53-57)

ความเข้าใจทรัพยากรมนุษย์จะต้องพิจารณา 3 มิติ คือ ทักษะ สุขภาพ และเจตคติ

1. มิติด้านทักษะ เป็นมิติที่เกี่ยวกับการศึกษา ทั้งที่เป็นการศึกษาในรูปแบบ (Formal) และไม่มีรูปแบบ (Non – Formal) น่าจะเป็นที่ยอมรับกันได้ว่าคนที่ไม่มีทักษะก็ไม่สามารถทำงานอะไรได้เลยนั่นย่อมเป็นคนที่ไม่มีคุณภาพ (อย่างน้อยที่สุดก็ในด้านทักษะ)

และผู้ที่สามารถศึกษาระดับปริญญาย่อมมีคุณภาพที่สูงกว่าผู้ที่สามารถศึกษาระดับปริญญาประถมศึกษา (เมื่อคุณสมบัติอื่น ๆ เสมอกันตลอด)

2. มิติด้านสุขภาพ เป็นมิติที่เกี่ยวกับด้านความสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัย เจ็บทั้งด้านกายภาพ (Physical) และจิตภาพ (Psychological) ภายในมิตินี้ด้านเดียวก็น่าจะยอมรับกันได้เช่นเดียวกันว่าคนที่มีความไม่สมประกอบด้านร่างกาย หรือด้านจิตใจ หรือทั้งสองด้าน ย่อมมีคุณภาพด้อยกว่าคนที่มีความแข็งแรง หรือจิตใจที่ถูกสุขลักษณะ (Healthy) ในทำนองเดียวกัน คนที่มีร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ ย่อมมีคุณภาพสูงกว่าคนที่มีร่างกายแข็งแรงแต่มีโรคประสาทหรือโรคจิตประจำตัว

3. มิติด้านเจตคติ เป็นมิติที่เกี่ยวพันกับความรู้สึกรู้จักคิด ซึ่งขาดความชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับมิติด้านทักษะ และด้านสุขภาพ มิติด้านเจตคติ จะเกี่ยวข้องกับตัวเองกับบุคคลอื่นและกลุ่มคนที่เป็นลบบ่อยมีคุณภาพด้อยกว่าบุคคลที่มีความรู้สึกรู้จักคิดในทางบวก (ไกรยุทธ ธีรยาศินันท์, 2531: 1-2)

4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรตราบใดที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุนั้นพระอรหันต์เขาผู้นั้นต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็นเสขะ คือ ผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้วจึงเรียกว่าเป็น “อเสขะ” คือผู้ไม่ต้องศึกษา กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549: 12-14) นั้นเริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบยุติติจตุตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่าพระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ 5 จึงเรียกว่านิสัยมุตตะกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่

จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ความสามารถ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษดังพระบาลีที่ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหิ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหิ ชมฺคณฺที่ควรชมฺ ยกฺยงฺคณฺที่ควรยกฺยงฺ” (ขุ.ชา. 27/2442/531)

5. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัว 4 เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษอบรมไปตามจริต 6 และที่สำคัญมากก็คือพระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหติ กิจจํ อาตปฺปิ อุกฺขตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเผากิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง” (ขุ.ธ. 25/30/51)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาได้ยึดหลักการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนา โดยหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงทั้งหมดสามารถสรุปลงในหลักการเรียกว่า ไตรสิกขา หรือ สิกขา 3 เป็นข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษาในการฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน เรียกโดยทั่วไปว่า หลักศีล สมาธิ ปัญญา คือ

1) การฝึกฝนอบรม ในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ เรียกว่า อธิศีลสิกขา หรือ ศีลสิกขา

2) การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลุกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพสมรรถภาพและสุขภาพของจิต เรียกว่า อธิจิตตสิกขา หรือสมาธิสิกขา

3) การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามปัจจัยที่ทำให้แก้ไขปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระผ่องใสเบิกบาน เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา หรือ ปัญญาสิกขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538: 105)

หลักการศึกษា 3 ประการ หรือ ไตรสิกขา นั้น ก็จัดวางรูปขึ้นโดยมุ่งให้ผลเกิดขึ้นตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค (มรรควิธีแก้ปัญหา หรือมรรคาแห่งความดับทุกข์) คือ เป็นการฝึกฝนอบรมในองค์ทั้ง 8 แห่งมรรคนั้น เกิดมีและเจริญงอกงาม ใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุด กล่าวคือ

1) อธิศีลสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัย และความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี

2) อธิจิตสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวาโยมะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต พัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี

3) อธิปัญญาสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นต่างๆ เป็นอิสระเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง (วคิน กาญจนวณิชย์กุล, 2545: 1-5)

ไตรสิกขา เป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นกรอบใหญ่ๆ แต่พระพุทธเจ้ายังทรงแสดงหลักการพัฒนาอีก ซึ่งถือเป็นขอบข่ายของการพัฒนาทั้งส่วนบุคคล และหมู่คณะเรียกว่า ภาวนา ซึ่งหมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา มี 4 อย่างคือ

1) กายภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2) สีลภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

3) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียรอดทน มีสมาธิและสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

4) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543: 81-82)

6. บทสรุป

ในปัจจุบันปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรต่างๆ คือทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ทำให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ สามารถพัฒนาให้ใช้ความสามารถเต็มศักยภาพและรักษาบุคลากรเหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรได้นานที่สุด จะทำให้งานมีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมาย แม้ว่าปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีการนำเครื่องจักรและอุปกรณ์มาใช้ในการทดแทนแรงงาน แต่ทรัพยากรมนุษย์ก็ยังคงมีความสำคัญและยังถือว่ามีคุณค่าต่อระบบการดำเนินงานช่วยให้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารจัดการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะมีความเชี่ยวชาญ โดยให้การศึกษาอบรมพัฒนาทักษะความชำนาญในพระพุทธศาสนาการศึกษาฝึกอบรมเรียกว่า ไตรสิกขา หลักการฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไป มี 3 อย่างคือ

1) การฝึกฝนอบรม ในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ เรียกว่า อธิศีลสิกขา หรือ ศีลสิกขา

2) การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพสมรรถภาพและสุขภาพของจิต เรียกว่า อธิจิตตสิกขา หรือสมาธิสิกขา

3) การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามปัจจัยที่ทำให้แก้ไข้ปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระผ่องใสเบิกบาน เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา หรือ ปัญญาสิกขา

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไกรยุทธ อีรตยาคีนันท์.(2531). *แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว).
- จอมพงศ์ มงคลวนิช.(2556).*การบริหารองค์การ และบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- दनัย เทียนพุด. (2545). *การบริหารทรัพยากรบุคคลสู่ศตวรรษที่ ๒๑*. กรุงเทพมหานคร: นาโกต้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *การศึกษาเพื่อสันติภาพ*. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2538). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- วสิน กาญจนวนิชย์กุล.(2545). *เอกสารการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). *นโยบายธุรกิจ การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพมหานคร: อีระฟิล์มโซเท็กซ์.
- สำนักนายกรัฐมนตรี.(2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุจิตรา ธนानันท์. (2559). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อำนาจ แสงสว่าง. (2554). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: อักษราพัฒนา.

มรดกคนปนมรดกพระ มรดกพระคละมรดกคน The Inheritance of Monk's properties in Thailand

พระครูอาทรวชิรกิจ*
Phrakru Arthornvachirakij

บทคัดย่อ

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 31 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ หรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” และมาตรา 37 “บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอด” พระภิกษุสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมอไปพลเมืองทั่วไปที่นับถือในศาสนา ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในมาตรา 37 ก็ระบุไว้ชัดเจนว่า บุคคลทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเพศใดย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอดมรดกทุกประการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ในเมื่อพระภิกษุมีศักดิ์และสิทธิ ตามกฎหมายบ้านเมืองทุกประการ พระภิกษุจึงสามารถมีหรือครอบครองทรัพย์สินต่างๆ ตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ และเมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่ภรรณาภาพ ทรัพย์สินของพระภิกษุนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทและทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศโดยทรัพย์สินจะตกเป็นสมบัติแก่วัด คือ ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศเท่านั้น

แต่ในบางมุมมองของบุคคล เห็นว่าเมื่อบุคคลออกบวชเป็นพระภิกษุแล้วต้องสละทิ้งทรัพย์สินทุกอย่าง โดยต้องมุ่งปฏิบัติเพื่อมรรคผล นิพพานเพียงอย่างเดียว ต้องตัดเรื่อง

* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทางโลกให้หมด ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เพราะการบวชเป็นพระภิกษุของชาวไทยไม่ได้มุ่งเพื่อมรรค ผล นิพพาน เพียงอย่างเดียว แต่ว่าบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยในระยะเวลาไม่นานนัก แล้วนำความรู้ต่างๆ ที่ได้มา นำกลับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตราวาส เป็นสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และดำรงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

คำสำคัญ พระสงฆ์ ทรัพย์สินของพระภิกษุ การสืบทอดมรดก

Abstract

According to the Constitution of the Kingdom of Thai BE 2560 under Section 3 on the Rights and Freedoms of the Thais. Section 31 "A person shall have full freedom of religion and shall have the liberty to practice. Or religious rituals of their own. It must not be against the duty of the people of Thailand. Do not harm the safety of the state. And Article 37 "The person shall have the right to property and succession" The monk is under the control of the Supreme Court. Protection of the Constitution is always with the general citizen who respects all religions. That's the rule. "Individuals are free to practice their religion or to perform rituals according to their own beliefs." In no way contrary to the duty of the citizen and not contrary to public order or morality of the people in Article 37, it is clearly stated that Every person, regardless of gender, will have the right to property and inheritance in all respects as required by law. When the monks are sacred and right. All rights reserved. Monks can have or possess assets as specified by the law. And when the monk is dying. Monk's property is divided into 2 parts.

Assets acquired prior to ordination and property acquired by the monk during the time of the monkhood shall be property to the monks, ie monks' property acquired during the time of the monkhood. The ordination

of monks of Thai men is not aimed at the results alone. In order to study the disciplines in a short time. Then the knowledge gained. Bring back to the secular life. It is inherited the age of Buddhism. And maintain a good tradition of Thai culture.

Keywords Monk, Monk's properties, Inheritance

บทนำ

สังคมกำลังมีประเด็นที่ถกเถียงกันในเรื่องพระธรรมวินัยของพระภิกษุ ซึ่งมักปรากฏเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้งถึงปัญหาเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของทรัพย์สินของพระภิกษุ วินัยของพระภิกษุที่เกี่ยวกับเงินทองและทรัพย์สินต่างๆ ซึ่งชาวบ้านต่างก็มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป ปัจจุบันโดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในขณะที่อยู่ในสมณเพศนั้น เป็นการได้มาในฐานะส่วนตัว หรือได้มาเพราะมีผู้ให้แก่พระศาสนาให้แก่วัด พระภิกษุเพียงแต่ครอบครองไว้แทน โดยปัญหาเหล่านี้บางครั้งนำมาซึ่งความมัวหมองแก่พุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ จึงควรที่จะได้มีการพิจารณา ทบทวนถึงหลักกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการเป็นเจ้าของทรัพย์สินของพระภิกษุอีกครั้ง โดยเฉพาะทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระภิกษุ ซึ่งเป็นปัญหาข้อขัดแย้งมาแทบทุกยุคทุกสมัย

การตัดสินเรื่องเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์กับทรัพย์สินหรือมรดก จะใช้หลักการใด หลักการหนึ่งมาเป็นเครื่องตัดสินคงไม่ได้ ต้องมีการประมวลหลักเกณฑ์ทั้งหลายมาประกอบกัน ทั้งหลักกฎหมาย หลักพระธรรมวินัย หลักความเป็นญาติ และประเพณี วัฒนธรรมของคนไทย เช่นหากจะใช้หลักพระธรรมวินัยล้วนๆเป็นเครื่องตัดสิน ก็ขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ขัดกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ขัดกับประเพณีของคนไทย แต่หากจะใช้หลักกฎหมายล้วนๆก็ขัดกับพระธรรมวินัย

ฝ่ายที่เห็นด้วยกับหลักการที่ว่าห้ามมิให้พระภิกษุรับหรือมีไว้ซึ่งทรัพย์สินเงินทองทุกชนิดเพราะยึดเอาหลักพระวินัยสิกขาบทที่ห้ามภิกษุรับเองหรือยินยอรับเงินทองหรือรูปียะทั้งหลาย ถ้าล่วงละเมิดเกี่ยวกับสิกขาบทเหล่านี้ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะมีความเห็นว่าผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้วทุกคน ย่อมเป็นบุคคลที่สละแล้วซึ่งกิเลส ตัณหาราคะ ไม่มีความละโมภใดๆเหลืออยู่ในจิตใจ ต้องตัดขาดจากความยินดีทั้งหลายทั้งปวง มุ่งเพื่อมรรคผล นิพพานเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีอีกฝ่ายหนึ่งมี

ความเห็นตรงกันข้ามว่าการบวชเป็นพระภิกษุของสังคมีได้บวชเพียงเพื่อหาทางพ้นจากวิภวภาวะสงสารอย่างเดียว แต่มีจุดมุ่งหมายของการบวชที่แตกต่างกัน มีเป็นจำนวนมากที่บวชเพื่อเข้ามาศึกษาพระธรรมวินัยแล้วนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของฆราวาส เข้ามาบวชเพียง 15 วัน 1 เดือน หรือ 1 พรรษา ก็ลาสิกขาออกไปใช้ชีวิตฆราวาสต่อไป แล้วจะทำให้เขาตัดขาดทุกสิ่งทุกอย่างออกไปย่อมเป็นไปได้ ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดของปัญหานี้คงต้องให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ช่วยกันศึกษาถึงผลได้ผลเสีย แล้วนำมาประมวลดูว่าอะไรคือทางออกที่ดีที่สุดของปัญหานี้

พระภิกษุกับกฎหมาย

พระภิกษุมี 2 ฐานะคือฐานะพลเมืองของรัฐต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของรัฐ เช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป นอกจากพระภิกษุยังถูกจำกัดสิทธิในบางส่วนแล้ว สิทธิในบางส่วนยังไม่เกินไปกว่าพลเมืองทั่วไป ดังบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 38 พระภิกษุสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมือนกับพลเมืองทั่วไปที่นับถือในศาสนา ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในการใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยม ในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น” ส่วนฐานะที่สองต้องอยู่ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยสงฆ์และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ซึ่งฝ่ายบ้านเมืองได้บัญญัติเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยป้องกันบุคคลผู้มิเจตนาไม่สุจริตอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน เป็นต้น เหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของชุมชนและ เป็นการส่งเสริมสถาบันสงฆ์อันเป็นสถานะที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของศาสนา เนื่องจากพระภิกษุเป็นตัวแทนของศาสนาในฐานะองค์พระสังฆรัตนะซึ่งเป็นที่เคารพบูชา จึงมีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป (กิริวุฒิ กิตติยาดิศัย, 2556: 7)

พระสงฆ์ไทยต้องอยู่ภายใต้กติกากฎระเบียบถึง 3 ชั้น ชั้นแรก คือ พระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้พระวินัยในพระพุทธศาสนาเอง ชั้นที่สอง คือ พระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายสงฆ์ ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย นับตั้งแต่

รัชกาลที่ 1 ได้ออกกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ที่เรียกว่า “กฎพระสงฆ์” 10 ฉบับ (จารุรัตน์ บัณฑิต 2550: 3-34) สมัยรัชกาลที่ 5 ออกพระราชบัญญัติ ร.ศ. 121 ในสมัยรัชกาลที่ ๘ พ.ศ. ๒๔๘๔ มีพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ออกมาโดยลำดับ จนถึงปัจจุบัน (พ.ร.บ.สงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2505 แก้ไข พ.ศ. 2535) และยังมีกฎ ระเบียบต่าง ๆ ออกมาอีกมากมาย และชั้นที่ 3 พระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองเฉกเช่นพลเมืองไทย โดยทั่วไป โดยการบัญญัติกฎหมายเป็นการออกกฎหมายโดยเอาโทษพระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย กฎหมายกับพระธรรมวินัยมีวัตถุประสงค์เหมือนกัน คือห้ามไม่ให้พระภิกษุทำในสิ่งที่สมณะไม่ควรทำ แต่ขอบข่ายที่จะบัญญัติแตกต่างกัน การบัญญัติพระวินัยไม่ได้จำกัดขอบเขต สิทธิบาทหรือศีลของพระสงฆ์มี 227 ข้อก็จริง แต่ยังมีขนบธรรมเนียม ข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์อีกมากมายหลายประการ คำว่า วัตร หมายถึงกิจพึงกระทำ หน้าที่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี แบบอย่าง การประพฤติ การปฏิบัติ วัตร แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 อย่างคือ 1. กิจวัตร คือหน้าที่ที่ควรทำ เช่น หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ ต่อ อาจารย์ 2. จริยวัตร คือมารยาทที่พึงประพฤติ เช่นมารยาทในการขบฉัน มารยาทในการจำวัด เป็นต้น 3. วิถีวัตร คือแบบแผนที่พึงปฏิบัติให้ถูกต้อง เช่นวิถีครองผ้า วิถีใช้และเก็บ บาตร วิถีพับเก็บจีวร เป็นต้น วัตร เป็นธรรมเนียมที่พระสงฆ์ปฏิบัติให้เป็นแบบเดียวกันและสม่ำเสมอ สม่ำเสมอกัน แสดงถึงฐานะและความเป็นเอกภาพ อันนำมาซึ่งความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น ข้อวัตรเหล่านี้เป็นระเบียบนอกเหนือจากศีล 227 ข้อที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้โดยตรง

ส่วนกฎหมายบ้านเมืองออกได้ในวงจำกัด เพียงเพื่อบังคับให้พระภิกษุประพฤติตามพระธรรมวินัยเท่านั้น จะออกกฎหมายบังคับให้มีหน้าที่ต้องทำการอย่างอื่นไม่ได้ หากออกกฎหมายฝ่าฝืนหลักการนี้ถือได้ว่าเป็นการแทรกแซงกิจการพระศาสนา แต่ที่พระภิกษุถูกลงโทษตามกฎหมายอยู่เสมอๆ นั้น ไม่ใช่กฎหมายพระสงฆ์ แต่เป็นกฎหมายบ้านเมืองซึ่งไม่ยกเว้นแม้ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยจะเป็นพระภิกษุ หมายความว่า เมื่อบวชแล้วก็ยังอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองอย่างเดียวกับประชาชนทั่วไปไม่มียกเว้น (ปลื้ม โชติชูชูยางกูร, 2553: 5)

มรดกคน

คำว่ามรดกคน หมายถึง มรดกของประชาชนคนไทยทุกคนไม่ว่าจะเชื่อชาติ ศาสนาใดก็ตาม ถ้ากฎหมายไม่มีข้อยกเว้นไว้แล้ว แม้แต่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาก็ถูกนับเนื่องด้วยกฎหมายนี้เช่นกัน คำว่า “มรดก” หรือกองมรดก มีบัญญัติอยู่ในมาตรา 1600 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย

ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ ๑ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”

มาตรา 1600 ได้ให้ความหมายของคำว่า มรดก หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดรวมทั้ง สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นมรดกที่ตกทอดไปแก่ทายาท มรดกที่ตกทอดแก่ทายาทนี้ ไม่เฉพาะแต่ที่เป็นทรัพย์สินและสิทธิอันเป็นคุณประโยชน์เท่านั้น ทายาทต้องรับไปทั้งหน้าที่ และความรับผิดชอบในกองมรดกด้วย (เสนีย์ ปราโมช, 2560: 427) ซึ่งกองมรดกประกอบด้วยส่วนที่เป็นทรัพย์สินและหนี้สิน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2554: 229) แต่หนี้สินที่ตกแก่ทายาทนั้นจะต้องไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้

มรดกที่ตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา 1600 แบ่งได้เป็น ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบ โดยอธิบายเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ คือ

ทรัพย์สิน หมายถึง ทรัพย์สินตามความในมาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ ทรัพย์สินหมายรวมความทั้งวัตถุที่มีรูปร่างและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ ทรัพย์สินที่จะเป็นมรดก ต้องเป็นทรัพย์สินของผู้ตายอยู่แล้วในเวลาที่ถึงแก่ความตาย ดังนั้นทรัพย์สินที่ได้มาเพราะความตายหรือหลังจากนั้นไปก็ไม่นับว่าเป็นทรัพย์สินของผู้ตาย จึงไม่เป็นมรดกของผู้ตาย (เพียบ หุตางกูร, 2543: 79) ทรัพย์สินของผู้ตายย่อมเป็นมรดกทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งสละหรือทรัพย์สิน หรืออสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ช้าง ม้า วัว ควาย เครื่องใช้ในบ้าน พระพุทธรูป หุ่นในห้างหุ้นส่วน ฯลฯ คำว่า "ทรัพย์สิน" นี้ ครั้งปฏิรูปกฎหมายในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์และก่อนประกาศใช้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เคยเรียกว่า "ทรัพย์สินสมบัติ"

สิทธิ หมายถึง สิทธิทางหนี้ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2545: 76) สิทธิของผู้ให้กู้ที่จะเรียกร้องให้ผู้ชำระหนี้ สิทธิของผู้ที่ซื้อที่จะเรียกร้องให้ผู้ขายทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด สิทธิของผู้ขายฝากที่จะได้กองทรัพย์สินที่ขายฝากจากผู้รับซื้อฝาก

หน้าที่ หมายถึง ภาระที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความผูกพันที่จะต้องกระทำการ งดเว้นกระทำการหรือส่งมอบให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2545: 41) เช่นหน้าที่ที่ผู้กู้จะต้องชำระหนี้เงินกู้ให้แก่ผู้กู้ หน้าที่ที่ผู้รับซื้อฝากจะต้องรับไถ่ถอนทรัพย์สินที่ตนรับซื้อฝากไว้จากผู้ขายฝาก

ความรับผิด หมายถึง ภาระที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความผูกพันที่จะต้องกระทำการบางอย่าง ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ตนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตนมีอยู่ตามสัญญาหรือตามกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ผู้อื่นต้องเสียหาย เช่น ความรับผิดของผู้ขายอันเนื่องมาจากการที่ทรัพย์สินชำรุดบกพร่องหรือถูกรอนสิทธิ

มรดกดังกล่าวนี้หมายถึง ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ตายแล้ว แต่มีข้อยกเว้นตามมาตรา 1600 ว่า “ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัว

ของผู้ตายโดยแท้” ซึ่งหมายถึง สิทธิหรือหน้าที่ที่ตกแก่ทายาทตามกฎหมายหรือโดยสภาพ ต้องไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ คือ สิทธิ หน้าที่ ถ้าเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายแล้ว สิทธิหรือหน้าที่นั้นไม่นับว่าเป็นมรดกและไม่ตกทอดแก่ทายาท สิทธิหรือหน้าที่อันเป็นการเฉพาะตัวตามมาตรา 1600 มีอยู่สองอย่าง คือ เป็นการโดยเฉพาะตัวโดยสภาพอย่างหนึ่ง กับเป็นการเฉพาะตัวตามกฎหมายอีกอย่างหนึ่ง

โดยสิทธิหรือหน้าที่ที่เป็นการเฉพาะตัวโดยสภาพนั้น หมายถึง สิทธิหน้าที่ซึ่งโดยสภาพผู้ตายจะเป็นผู้ใช้หรือกระทำได้ด้วยตัวเอง จะโอนไปให้ผู้อื่นไม่ได้ (เปรียบ หุตางกูร, 2543: 29) เช่น สิทธิเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ความรู้สึกหรือคุณสมบัติเฉพาะตัวของบุคคล เสรีภาพ เป็นต้น ซึ่งไม่เกี่ยวกับประโยชน์ในทางทรัพย์สิน เช่น การหมั้น ปริญญาบัตร สิทธิในการรับอนุญาตตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนเฉพาะตัวตามกฎหมาย หมายถึง สิทธิหรือหน้าที่ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นการเฉพาะตัว เมื่อกฎหมายบัญญัติว่าเป็นการเฉพาะตัวแล้ว เมื่อบุคคลนั้นตายย่อมไม่เป็นมรดก ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงว่าสิทธิหรือหน้าที่นั้นเป็นการเฉพาะตัวตามสภาพหรือไม่ ถ้อยคำที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธิหรือหน้าที่ที่เป็นการเฉพาะตัวนั้นมีอยู่หลายอย่างด้วยกัน บางมาตราก็ระบุไว้โดยตรงว่าไม่ให้โอนไปแม้ทางมรดก จึงไม่ตกแก่ทายาท เช่น สิทธิอาศัยตามมาตรา 1404 สิทธิเอาค่าทดแทนบางประการที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการหมั้นตามมาตรา 1447 หรือกฎหมายก็บัญญัติในบางมาตราให้สิทธิและหน้าที่ในความผูกพันระงับไปด้วยความตายของคู่กรณี เช่น สัญญาจ้างแรงงานที่มีสาระอยู่ที่ตัวบุคคลผู้เป็นนายจ้าง ระงับไปด้วยความตายของนายจ้าง สัญญาจ้างแรงงานนั้นย่อมระงับไป ดังนั้นลูกจ้างจะเรียกร้องให้ทายาทของนายจ้างยอมให้ตนทำงานต่อไปไม่ได้ หน้าที่ของนายจ้างย่อมระงับไปพร้อมๆกับนายจ้าง (มาตรา 584)

ดังนั้นความหมายของคำว่ามรดกคน หมายถึง มรดกตามมาตรา 1600 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งหมายถึง ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตายซึ่งตกแก่ทายาท แต่ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบที่ตกแก่ทายาทนั้นไม่เป็นการเฉพาะตัวโดยสภาพหรือตามกฎหมาย คือ เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายที่ไม่สามารถโอนให้ผู้อื่นได้ เช่น ปริญญาบัตร หรือตามกฎหมาย คือ กฎหมายกำหนดไว้ว่าไม่ให้โอน เช่น สิทธิอาศัย กฎหมายนี้ครอบคลุมประชาชนคนไทยไม่มีข้อยกเว้น แม้แต่พระภิกษุก็ตาม

วัด-มรดกวัด

ฐานะของวัดตามกฎหมาย โดยที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 72 บัญญัติให้วัดวาอารามเป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกับทบวงการเมือง ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียน บริษัทจำกัดมหาชน สมาคม และมูลนิธิที่ได้รับอำนาจ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.

2505แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535) มาตรา 31 บัญญัติให้วัดเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นตัวแทนของวัดในกิจการทั่วไป มีสิทธิ์และหน้าที่ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของวัดสามารถถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มีอำนาจทำนิติกรรมสัญญาฟ้องร้องผู้ละเมิดทำให้วัดเสียหายและมีหน้าที่รับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในการกระทำของวัดหรือผู้แทนวัดอาจถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ เหตุที่กฎหมายกำหนดให้วัดเป็นนิติบุคคล เพราะวัดเป็นสถาบันสำคัญของพระพุทธศาสนาและประเทศชาติ (ปลื้ม โชติษฐยางกูร, 2550: 7)

คำว่าวัด ในที่นี้หมายถึง วัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535) มาตรา 31 วัดมีสองอย่าง (1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา (2) สำนักสงฆ์ ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ในเมื่อวัดเป็นนิติบุคคลคือบุคคลตามกฎหมาย โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด วัดที่ได้รับวิสุงคามสีมาแล้ว ตามกฎหมายคณะสงฆ์ ร.ศ.121 เรียกว่า อาราม แบ่งเป็นพระอารามหลวง อารามราษฎร์ อารามนี้เลื่อนฐานะจากสำนักสงฆ์ที่ได้พระราชทานวิสุงคามสีมา เป็นวัดสมบูรณ์ตามกฎหมายและพระธรรมวินัย สามารถใช้เป็นสถานที่ประกอบทำสังฆกรรมตามพระธรรมวินัยได้ทุกอย่าง เทียบกับบุคคลธรรมดาที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ย่อมสามารถใช้สิทธิหน้าที่ของตนได้ทุกประการ สำนักสงฆ์ เป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกับวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว แต่ยังไม่อาจใช้เป็นสถานที่ประกอบสังฆกรรมได้ตามพระธรรมวินัย เพราะยังขาดการสมมติเขตสามัคคี หรือได้รับอนุญาตเป็นเขตสีมาตามพระธรรมวินัย กิจการอย่างอื่นอันอยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ สำนักสงฆ์ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ดำเนินการได้ทุกอย่าง เช่นเดียวกับวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว เทียบได้กับบุคคลธรรมดาที่เป็นผู้เยาว์ ยังไม่สามารถใช้สิทธิสมบูรณ์ จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ ทั้งนี้หมายความว่าถึงสำนักสงฆ์ที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย ส่วนสถานที่ที่พระภิกษุสามเณรไปพำนักชั่วคราว หรือมีผู้ศรัทธาสร้างขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาต ยังไม่ถือเป็นสำนักสงฆ์ตามกฎหมายเรียกว่าที่พักสงฆ์ สำนักสงฆ์ที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้น แม้จะยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ก็เป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกัน

วัดจึงสามารถรับมรดกได้ และมรดกจะเกิดขึ้นต่อเมื่อเจ้าของทรัพย์สินถึงแก่กรรมทายาทจะต้องเรียกร้องสิทธิ์ภายในอายุความ มรดกจะตกทอดแก่วัดเมื่อ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศและมรณภาพ โดยพระภิกษุรูปนั้นมีได้ทำพินัยกรรมไว้ ทำให้มรดกตกทอดกับวัดที่ภิกษุรูปนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ คำว่าวัดที่เป็นภูมิลำเนาของภิกษุคือ วัดที่พระภิกษุนั้นสังกัดหรือประจำอยู่มีการแจ้งย้ายเข้าตามหนังสือสุทธิ หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนวัดตามพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร์ ดังนั้นวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุจึงหมายถึงวัดที่พระภิกษุสังกัดอยู่ก่อนมรณภาพ การที่ถือว่าที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุมีความสำคัญ ก็เพราะว่าถ้าพระภิกษุไม่มีภูมิลำเนาหรือสังกัดก็ถือว่าสละสมณเพศตามมาตรา

27 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ดังนั้นพระภิกษุทุกรูปต้องมีสังกัดหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง ตามปกติพระภิกษุสังกัดอยู่ในวัดใดวัดนั้นก็เป็ภูมิลำเนา ในเบื้องต้นน่าจะถือว่าพระภิกษุบวชในวัดไหนก็น่าจะสังกัดอยู่ในวัดนั้น แต่ในปัจจุบันมีพระภิกษุเป็นจำนวนมากที่บวชที่วัดหนึ่ง แต่ไปพำนักอาศัยประจำอยู่ในอีกวัดหนึ่งหรือพระภิกษุนั้นไปอุปัชฌ์รอนแรมไปตามสถานที่ต่างๆ ไม่ได้อยู่ประจำที่วัดใดวัดหนึ่งเป็นเวลานานจนกระทั่งมรณภาพ เมื่อเป็นเช่นนี้ทรัพย์สินของพระภิกษุรูปนั้นจะต้องตกเป็นของวัดที่หนังสือสุทธิของพระภิกษุนั้นสังกัดอยู่ มรดกวัดในที่นี้จึงหมายถึง ทรัพย์สินของพระภิกษุที่จะตกเป็นของวัดที่ตนสังกัดอยู่นั่นเอง

มรดกพระ

ความหมายของคำว่า “พระ” ในที่นี้ หมายถึง พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622-1624 ซึ่งหมายถึงพระภิกษุตามพระราชบัญญัติกฎหมายคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้ให้ความหมายของคณะสงฆ์ว่า “คณะสงฆ์” หมายความว่าบรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌ์ตามพระราชบัญญัตินี้และคณะสงฆ์อื่น หมายความว่าบรรพชิตจินิกายหรืออนัมมิกาย พระภิกษุหรือพระสงฆ์จึงรวมถึงพระภิกษุอื่น เช่น พระจีน หรือพระภิกษุอื่นๆ ที่มหาเถรสมาคมได้รับรองตามพระราชบัญญัติกฎหมายคณะสงฆ์ด้วย แต่พระภิกษุในนิกายอื่นที่ไม่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 จึงไม่ได้อยู่ในความหมายของคำว่า พระภิกษุหรือพระสงฆ์ ตลอดจนถึงภิกษุณี แม่ชีและสามเณร ก็ได้อยู่ในความหมายของพระภิกษุด้วยเช่นกัน

ในเมื่อพระภิกษุมีศักดิ์และสิทธิ ตามกฎหมายบ้านเมืองทุกประการ พระภิกษุจึงสามารถมีหรือครอบครองทรัพย์สินต่างๆตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ และเมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ทรัพย์สินของพระภิกษุนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทและทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศโดยทรัพย์สินจะตกเป็นสมบัติแก่วัด คือ ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศเท่านั้น แต่ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มานั้น หมายถึง ทรัพย์สินอะไรบ้าง ต้องศึกษาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งบัญญัติไว้ในบรรพ 1

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ เมื่อพระภิกษุถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1624 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินใดเป็นของพระภิกษุก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้นหรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้” ทรัพย์สินของพระภิกษุนั้นมีที่มาจากบทที่ 36 และบทที่ 2 ของกฎหมายลักษณะมรดกที่บัญญัติว่า “ภิกษุจติจากอาตมภาพ แลคฤหัสถ์ จะปิ่นเอาทรัพย์สินมรดกนั้นมิได้เหตุว่าเขาเจตนาทำบุญให้แก่เจ้าภิกษุเป็นของอยู่ในอารามท่านแล้ว ดังเจ้าภิกษุอุทิศไว้ให้ท่านแก่คฤหัสถ์ๆจึงรับทานท่านได้ อนึ่ง ถ้าคฤหัสถ์มรณภาพบิดามารดาญาติพี่น้องลูกหลานเป็นเจ้าภิกษุอยู่ในสิกขาบทแล้ว ถ้าคฤหัสถ์มรณภาพนั้นอุทิศไว้ถวาย (สวัญญาณกทรัพย์, อวิญญาณกทรัพย์) แก่ภิกษุผู้เป็น (ญาติพี่น้อง, ลูกหลาน) จึงรับเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของเจ้าภิกษุได้ ถ้าเจ้าภิกษุจติจากอาตมภาพ ทรัพย์สินนั้นคงเป็นของในอารามผู้ใดจะว่ากล่าวเอาท่านว่ามีได้เลย”

ตามกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 38 นี้ หมายความว่า ทรัพย์สินของภิกษุผู้มรณภาพ ถ้าเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบทและไม่ได้นำเข้ามามากครองอยู่ในอารามย่อมเป็นมรดกของพระภิกษุนั้นอันตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม แต่ถ้าเอามาฝากปกครองอยู่ในอารามก็ตกเป็นสมบัติของวัด ไม่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ส่วนทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะได้อะไรโดยมีผู้ทำบุญถวายหรือได้มาโดยทางใดก็ตาม และจะได้นำเข้ามาปกครองอยู่ในอารามหรือไม่ก็ตาม ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดเสมอไป เว้นแต่พระภิกษุนั้นจะได้อุทิศไว้ให้เป็นทานแก่ผู้ใดจึงจะตกเป็นของผู้นั้นโดยไม่เป็นสมบัติของวัด และกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 36 คำว่า อุทิศถวายพระนี้ต้องเข้าใจว่า อุทิศโดยมีพินัยกรรม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, 2513: 628) หมายถึง การที่ฆราวาส(คฤหัสถ์) ตายแล้วอุทิศถวายทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุ พระภิกษุจึงรับทรัพย์สินได้ แต่การอุทิศถวายนี้ต้องทำเป็นพินัยกรรมพระภิกษุจึงรับเอาทรัพย์สินได้

กฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 2 บัญญัติว่า “อนึ่ง ผู้มรณภาพเอาสวัญญาณกทรัพย์ และอวิญญาณกทรัพย์ไปฝากไว้ยังอารามก็ดี และสั่งไว้ให้ทำบุญให้ทานก็ดี แลเฉพาะให้แก่เจ้าภิกษุองค์ใดก็ดี ผู้ใดจะเอาออกจากอารามนั้นมิได้ ท่านว่าผู้นั้นจตุรบาย”

การที่กฎหมายเก่ามีบทบัญญัติไว้ดังนี้ เพราะประเพณีเดิมถือว่าของถวายเข้าวัดแล้วอาภรรพณ์ ใครเอากลับเข้าบ้านคนนั้นจะไม่มีกรรมและกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ ๒ ยังแย้งซ้ำว่า ใครเอาของออกจากอาราม คนนั้นไม่พ้นจากนิบาตภัยอบายมุขทั้งสี่ คือได้ไปไม่ซำก็จะสูญเสียเปล่า เพราะ สุรา นารี กีฬาบัตร (เสนีย์ ปราโมท, 2508: 504)

ทั้ง 2 มาตรานี้ คือบทที่ 36 กับบทที่ 2 ของกฎหมายลักษณะมรดกเป็นที่มาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1623 และมาตรา 1624 โดยนำมาบัญญัติในส่วนของต้นร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก พ.ศ. 2477 ลักษณะ 2

สิทธิโดยธรรมในการรับมรดก

จากรายงานการประชุมร่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ในมาตรา 26 และ มาตรา 27 ซึ่งก็คือมาตรา 1623 และมาตรา 1624 เมื่อเข้าสู่การพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎร โดยในมาตรา ๑๖๒๓ มีการโต้เถียงกันโดยมีการแปรญัตติในส่วนของข้อยกเว้นที่เสนอให้บัญญัติว่า “เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม” โดยเหตุผลที่ฝ่ายที่เห็นสมควรว่าให้พระภิกษุมีสิทธิจำหน่ายทรัพย์สินได้ คือเพื่อให้ทรัพย์สินนั้นสามารถหมุนเวียนเปลี่ยนมือเพื่อความเจริญของบ้านเมือง (สิทธิชัย พูนเกษม, 2530: 158) เพราะเมื่อทรัพย์สินที่ตกแก่วัดก็เท่ากับตกแก่บุคคลซึ่งไม่มีวันตาย และไม่มีวันจำหน่ายทรัพย์สิน ในทางเศรษฐกิจทรัพย์สินไม่หมุนเวียนเปลี่ยนมือย่อมไม่มีค่า (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, กุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ.2477) และการที่บุคคลทำนิติกรรมให้แก่พระภิกษุหรือยกทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุโดยมากก็หาใช่ยกทรัพย์สินให้แก่วัดไม่ บางคนทำบุญเอาของถวายแก่พระผู้บวช เพราะเห็นว่ามีความสัมพันธ์ส่วนตัวและให้โดยเสนหา ตามหลักการให้โดยเสนหาถือตามเจตนาผู้ให้จะถือว่าให้วัดไม่ได้ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ให้ทรัพย์สินตกแก่พระภิกษุ พระภิกษุจึงสามารถจำหน่ายได้

ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นไปในทางตรงกันข้ามที่ว่า ไม่ควรบัญญัติให้พระภิกษุสามารถจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศได้ โดยให้เหตุผลว่าเมื่อบุคคลทำทานให้ทรัพย์สินสมบัติแก่พระ ถือว่าเป็นการให้แก่วัดไม่ได้ให้แก่ตัวพระภิกษุสงฆ์เป็นการส่วนตัวและการให้ทรัพย์สินตกแก่วัดนั้น เพราะเหตุว่าพระไม่มีทางทำมาหากิน ไม่อาจทำการค้าขายเพื่อตนเอง เพราะฉะนั้นจึงควรให้ทรัพย์สินสมบัติตกเป็นของวัด เพื่อจะได้บำรุงรักษาวัด

ในท้ายที่สุดข้อยกเว้นของมาตรา 1623 ที่บัญญัติว่า “เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตอยู่หรือโดยพินัยกรรม” สุดท้ายก็ได้ถูกตัดออกด้วยเหตุผลที่ว่า ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศมิใช่ของวัด แต่เป็นส่วนตัวของพระภิกษุ เพราะจะให้ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศตกเป็นของวัดแล้ว ทำไมจึงต้องบัญญัติให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศตกเป็นสมบัติของวัดอีก รวมทั้งพระภิกษุจะใช้ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศไม่ได้เลย เนื่องจากถ้าเป็นสมบัติของวัดแล้วพระภิกษุจะนำไปใช้เป็นส่วนตัวก็จะมีคามผิด ดังนั้นจึงบัญญัติให้ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้นตกแก่วัดมิใช่เป็นของวัด และพระภิกษุเป็นบุคคล การที่ทรัพย์สินที่ตกเป็นของพระภิกษุเนื่องจากบุคคลธรรมดา คือ มีคนมาทำบุญทำทานและถวายก็เพื่อให้พระภิกษุได้ใช้ และตามประเพณีเดิมตามกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 36 ก็มีได้บัญญัติห้ามมิให้พระภิกษุจำหน่ายทรัพย์สิน เพียงแต่แบ่งประเภทของทรัพย์สินเท่านั้น ดังนั้นเมื่อนำมาบัญญัติเป็นประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 1623 จึงยังคงให้พระภิกษุสามารถจำหน่ายทรัพย์สินไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรมได้ตามเดิม

สิทธิของพระภิกษุในทรัพย์สิน

พระภิกษุเป็นบุคคลเหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป ดังนั้น สิทธิของพระภิกษุในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา ดังที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รับรองไว้ในมาตรา 48 วรรคแรกว่า

“สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

อย่างไรก็ดี แม้รัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้ แต่หาใช่รับรองไว้โดยไม่มีขอบเขต โดยขอบเขตของสิทธิในทรัพย์สิน ตลอดจนการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

ในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของพระภิกษุนั้น ไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องกำหนดไว้เป็นเอกเทศ โดยปกติย่อมถือตามกฎหมายทั่วไปเหมือนกับทรัพย์สินของบุคคลธรรมดาทั่วไป แต่อย่างไรก็ดี ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของพระภิกษุไว้เป็นการเฉพาะอยู่ 3 มาตรา ดังนี้ คือ

1.) มาตรา 1622 พระภิกษุนั้น จะเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะที่เป็นทายาทไม่ได้ เว้นแต่จะสืบจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในกำหนดอายุความ ตามมาตรา 1754 แต่พระภิกษุนั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้

ถ้าผู้จัดการมรดกแบ่งปันทรัพย์สินมรดกให้แก่พระภิกษุในฐานะทายาทโดยธรรมโดยมิได้เรียกร้องก็ดี หรือพระภิกษุเรียกร้องเอาทรัพย์สินตามพินัยกรรมที่มีผู้ทูลถวายให้ก็ดี พระภิกษุย่อมรับเอาหรือเรียกร้องตามพินัยกรรมได้ โดยไม่ต้องสืบจากสมณเพศ

2.) มาตรา 1623 ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม มาตรา 1623 นี้ บัญญัติตามกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 36 ซึ่งบัญญัติว่า “ภิกษุจตุจากอาตมภาพ และคฤหัสถ์จะเป็นเจ้ามรดกนั้นมิได้ เหตุว่าเขาทำบุญให้แก่เจ้าภิกษุ เป็นของอยู่ในอารามท่านแล้ว ถ้าเจ้าภิกษุอุทิศไว้ให้ท่านแก่คฤหัสถ์จึงจะรับท่านได้ ถ้าเจ้าภิกษุจตุจากอาตมภาพ ทรัพย์สินนั้นคงเป็นของในอารามนั้น ผู้ใดว่ากล่าวเอา ท่านว่ามีได้เลย” กับกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 2 บัญญัติไว้ด้วยว่า “อนึ่งผู้มรณภาพเอาสวัญญาณกทรัพย์และอวิญญาณก

ทรัพย์บ้างไปฝากไว้ยังอารามก็ดี แลส่งไว้ให้ทำบุญให้ทานก็ดี แลเฉพาะให้แก่เจ้าภิกษุองค์ใดก็ดี ผู้ใดจะเอาออกจากอารามนั้นมิได้ ท่านว่าผู้นั้นมีพันจตุรกาย”

อนึ่งทรัพย์สินเหล่านี้ไม่จำกัดว่าเฉพาะที่เก็บไว้ที่วัด ดังนั้น จะเก็บไว้กับญาติโยม หรือเป็นเงินฝากธนาคารต้องตกเป็นของวัดเช่นกัน ทั้งนี้เพราะทรัพย์สินที่ชาวบ้านนำไปถวายพระนั้นเป็นของทำบุญ ไม่ใช่ให้เป็นส่วนตัว แต่ให้เพราะเป็นพระภิกษุ เมื่อพระภิกษุนั้นมรณภาพ ทรัพย์สินนั้นจึงควรตกเป็นของวัดที่ภิกษุนั้นสังกัดอยู่

พระภิกษุถึงแก่มรณภาพโดยไม่ทำพินัยกรรม ก่อนที่มรตกจะตกเป็นของวัด จะต้องใช้หนี้แก่เจ้าหนี้ของผู้มรณภาพเสียให้สิ้นเชิงเสียก่อน

3.) มาตรา 1624 ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือจะจำหน่ายจ่ายแจกโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้

มาตรานี้ขยายความมาตรา 1623 ที่ว่า “ระหว่างอยู่ในสมณเพศ” หมายความว่าให้ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างบวชเป็นพระภิกษุเท่านั้น ที่ตกเป็นสมบัติของวัด ส่วนทรัพย์สินที่ได้มาก่อนบวชเป็นพระภิกษุ แม้ภิกษุมรณภาพก็ไม่ตกเป็นสมบัติของวัด แต่ตกให้แก่ทายาทของพระภิกษุตามกฎหมายลักษณะมรดกต่อไป

บทสรุป

จากการที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยนานนับพันปีล่วงมาแล้ว พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตของคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ มากมาย จัดประสงค์การบวชของกุลบุตรไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ก็ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดขาดการกองกิเลสทั้งปวงโดยสิ้นเชิง แต่การบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรของคนไทยเพื่อเข้ามาเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วนำเอาวิทยาการต่างๆ ที่ได้ศึกษาแล้วไปใช้ในชีวิตประจำวันของฆราวาส หากมองว่าทุกคนเมื่อเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุแล้ว ต้องสละทุกสิ่งทุกอย่างในวิสัยของฆราวาสให้หมดสิ้น ต้องละทิ้งทรัพย์สมบัติทั้งหลาย ตลอดจนความสัมพันธ์กับพ่อแม่พี่น้องและญาติทั้งหลาย หรือแม้หน้าที่การงานทุกอย่างอย่างต้องตัดออก โดยมุ่งเพื่อมรรคผลนิพพานเพียงอย่างเดียว ไม่นานคงไม่มีผู้บวชเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอน

เมื่อเรายอมรับการบวชเป็นพระภิกษุตามแบบของคนไทย คือบวชเพื่อเข้าไปศึกษาหาความรู้ในหลักของพระพุทธศาสนา แล้วนำความรู้ที่นั่นมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตตามแบบของฆราวาสได้มุ่งเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการบวชเช่นนี้จึง

ควร เราจึงควรต้องยอมรับสิทธิความเป็นคนไทย ซึ่งจริงๆ แล้วสิทธิของพระภิกษุในพระพุทธศาสนานั้นก็ถูกจำกัดในหลายๆ เรื่องอยู่แล้ว ส่วนเรื่องการมีทรัพย์สินการรับมรดกหรือการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินต่างๆ ก็ขอให้เป็นไปตามระเบียบประเพณีและกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้แล้ว เพื่อความสงบร่มเย็นของสังคมไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กีรวุฒิ กิตยาดิษฐ์. (2556). *สิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- กลุ่มงานพัฒนามกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- จารุรัตน์ ปันมณี. (2550). *กฎหมายพระสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ. (2537). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก*. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ปลื้ม โชติชฎายางกูร. (2553). *คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์*. พิมพ์ครั้งที่ 3 พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์. (2513). *กฎหมาย เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัชมุนตรี.
- เพริียบ หุตางกูร. (2543). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดือนตุลา.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2545). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. พิมพ์ ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดือนตุลา.
- สภาผู้แทนราษฎร. (2477). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ.2477. สืบค้นจาก <https://www.parliament.go.th/>
- สิทธิชัย พูนเกษม. (2530). *การชำระหนี้กองมรดก “วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์”*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนีย์ ปราโมช. (2560). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัวมรดก พ.ศ. 2508*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย
ตามพุทธวินัยบัญญัติและตามกฎหมายอาญาของไทย
The Offense Instigates Others to Commit Suicide According to
Buddhist Discipline and Criminal Law

สมศักดิ์ สุขเพ็ง*

Somsak Sukpeng

บทคัดย่อ

การที่องค์ประกอบของความรับผิดชอบทางอาญาในความผิดฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 293 จำกัดเฉพาะกรณีของการยุยงเด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปี หรือผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไรหรือไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้ ให้ฆ่าตัวตายเท่านั้น จึงจะเป็นความผิดซึ่งผู้กระทำจะได้รับโทษตามกฎหมาย ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในเรื่องดังกล่าวไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังนั้น จึงสมควรขยายขอบเขตความผิดดังกล่าวให้กว้างมากขึ้น โดยกำหนดให้ครอบคลุมถึงกรณีของการยุยงบุคคลอื่นนอกเหนือจากที่มาตรา 293 บัญญัติไว้ด้วยเช่นเดียวกับหลักพุทธวินัยบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองชีวิตมนุษย์อย่างเสมอกัน

คำสำคัญ การยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย พุทธวินัยบัญญัติ กฎหมายอาญา

* อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The element of criminal liability in the offense instigates others to commit suicide under section 293 of the Penal Code. Restrictions apply only to instances of instigation of children under the age of sixteen. Or people who do not control themselves must commit a suicide in important points. Or cannot enforce their actions. To kill only It is a crime that the offender will be punished by law. Law enforcement in such matters is not appropriate and is consistent with current suicide facts, so it is expedient to broaden the scope of the offense. It covers the cases of inciting people other than Section 293, as well as the Buddhist principles that protect equally human life.

Keywords Offense instigates others to commit suicide, Buddhist Discipline, criminal law

บทนำ

ในสังคมบุพกาลปรากฏหลักฐานว่ารัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงกรณีที่คนในบังคับฆ่ากัน ดังนั้นการฆ่าผู้อื่นจึงไม่ถือเป็นความผิดอาญาเสียทีเดียว แต่มักจะมีกฎหมายถือว่าเป็นกรณีทำละเมิดในทางแพ่ง จำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่กัน เมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นก็ได้คำนึงถึงสิทธิต่างๆ มากขึ้นเป็นเงาตามตัว สิทธิในชีวิต หรือ Right to Life นั้นจึงถูกจัดลำดับให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สุดของมนุษย์เพราะการมีชีวิตอยู่จะนำมาซึ่งสิทธิอื่นๆ ดังนั้น รัฐต้องพิทักษ์สิทธิในชีวิตนี้แก่ประชาชนทุกคนโดยเด็ดขาด และมีข้อยกเว้นให้มีการพรากชีวิต เช่น การฆ่าเพื่อป้องกัน ได้อย่างจำกัดที่สุดเท่าที่จะทำได้ (คณพล จันทน์หอม, 2558: 19)

สำหรับความผิดฐานทำให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย เป็นความผิดที่ผู้กระทำมิได้ลงมือฆ่าบุคคลใดโดยตรง แต่เป็นผู้ก่อให้เกิดผู้อื่นฆ่าตัวเองตายด้วยการกระทำทางกายหรือทางวาจา ถือว่าผู้กระทำมีความชั่วร้ายในจิตใจเฉกเช่นเดียวกับผู้ที่ฆ่าผู้อื่นด้วยตัวของเขาเอง ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญาของไทยจึงกำหนดความผิดและโทษไว้ตามมาตรา 292 และมาตรา 293

แนวความคิดการคุ้มครองชีวิตมนุษย์

ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่เป็นคุณค่าพื้นฐานที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่สังคมอารยะทั้งหลายยอมรับว่าเป็นคุณค่าที่สูงที่สุด กฎหมายอาญาจึงบัญญัติคุ้มครองชีวิตมนุษย์และให้ความสำคัญอย่างมากกับชีวิตมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากกระวางโทษตามกฎหมายสำหรับความผิดต่อชีวิตที่เป็นระวางโทษที่สูงมาก ในขณะที่การทำลายชีวิตในครรรภ์มารดา มีระวางโทษเบากว่ามาก

ชีวิตมนุษย์เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนทีเดียว “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966” (Covenant on Civil and Political Rights, 1966) ข้อ 6 อนุ 1 กล่าวว่า

“มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด สิทธินี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจ”

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของชีวิตมนุษย์

คุณธรรมทางกฎหมาย (The Concept of Rechtsgut / legal interest) ของความผิดต่อชีวิต คือ ชีวิตมนุษย์ ชีวิตมนุษย์ เป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล (Individuals Rechtsgut)

คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล เป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่ผู้เป็นเจ้าของสามารถที่จะสละความคุ้มครองได้ แต่ในทางกฎหมายอาญาแล้วชีวิตมนุษย์เป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่บุคคลผู้เป็นเจ้าของไม่สามารถที่จะสละความคุ้มครองได้ (คณิต ฌ นคร, 2553: 75)

ความผิดอาญาฐานยุงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามกฎหมายไทย

การฆ่าตัวตายตามกฎหมายอาญาของไทยเราไม่ถือและไม่เคยถือเป็นความผิดอาญา ฉะนั้น การร่วมกระทำผิดในการฆ่าตนเองจึงเกิดขึ้นไม่ได้ กล่าวคือ ไม่มีการก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดและไม่มีการสนับสนุนการกระทำความผิดของผู้อื่น อย่างไรก็ตามในบางกรณีการฆ่าตนเองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาจมีบุคคลอื่นสอดเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยจนถือได้ว่าการฆ่าตนเองนั้นเป็นการกระทำของบุคคลอื่นนั้น หรือเป็นการกระทำความผิดทางอ้อมของบุคคลอื่นนั้น และโดยที่กฎหมายอาญาของไทยค้ำประกันความเป็นอิสระในการตัดสินใจของมนุษย์ จึงไม่เอาโทษกับการฆ่าตนเอง ฉะนั้น สภาพการกระทำความผิดอาญา

โดยทางอ้อมในกรณีของการฆ่าตนเองจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อการตัดสินใจของบุคคลที่ฆ่าตนเองนั้นมีความบกพร่อง เป็นต้นว่า กรณีของการฆ่าตนเองของคนวิกลจริต (คณิต ญ นคร , 2553: 103) ซึ่งกรณีนี้กฎหมายอาญาของไทยเราได้บัญญัติรองรับไว้โดยตรงในมาตรา 293 ซึ่งมีคุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgut / legal interest) ที่มุ่งคุ้มครอง คือ “ชีวิตมนุษย์” โดยความผิดฐานช่วยหรือยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามมาตรา 293 บัญญัติว่า

“ผู้ใดช่วยเหลือหรือยุยงเด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปี หรือผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนเองมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร หรือไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้ ให้ฆ่าตนเอง ถ้าการฆ่าตนเองนั้นได้เกิดขึ้นหรือได้มีการพยายามฆ่าตนเอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ความผิดตามมาตรา 293 นี้มีองค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบภายนอก

1) ช่วยหรือยุยงให้ฆ่าตนเอง

เด็กหรือบุคคลผู้หย่อนความรู้สึกรับผิดชอบ ควรได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน ดังนั้น การที่ผู้ใดช่วยหรือยุยงให้บุคคลดังกล่าวฆ่าตนเองหรือพยายามฆ่าตนเอง ผู้นั้นจึงต้องรับโทษตามกฎหมาย

ช่วยหรือยุยงให้ฆ่าตนเอง แยกการกระทำได้เป็น 2 อย่างคือ ช่วยให้ฆ่าตนเอง และยุยงให้ฆ่าตนเอง ผู้กระทำจะกระทำเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างก็เข้าองค์ประกอบของความผิดตามมาตรา 293 นี้ทั้งสิ้น

คำว่า “ช่วยให้ฆ่าตนเอง” คือ ผู้ที่คิดจะฆ่าตัวตายได้ตัดสินใจจะฆ่าตนเองแล้ว ผู้กระทำไม่ยับยั้งทัดทานกลับช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่ผู้ที่ตัดสินใจจะฆ่าตัวตายนั้น (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2559: 244) ในเวลา ก่อนหรือขณะกำลังฆ่าตนเองอยู่ก่อนตาย เช่น ช่วยหายาพิษผสมให้ผู้ที่ต้องการฆ่าตนเองกิน (จิตติ ติงศรัทธี, 2553: 171) หาเชือกให้ผูกคอตาย หาปืนหากระสุนมาให้ยิงตัวตายหรือหาอุปกรณ์ในการฆ่าตนเองมาให้ (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2559: 244) ความคิดในการฆ่าตนเองและการกระทำในการฆ่าตนเองเป็นของผู้ฆ่าตนเอง (จิตติ ติงศรัทธี, 2553: 171)

คำว่า “ยุยงให้ฆ่าตนเอง” คือ การก่อให้เกิดผู้อื่นตัดสินใจฆ่าตัวตาย ไม่ว่าจะกำลังลังเลอยู่หรือไม่คิดจะฆ่าตัวตายมาก่อนเลยก็ตาม ผู้กระทำได้ส่งเสริมสนับสนุนหรือให้เหตุผลโน้มน้าว หลอกลวงหรือใช้อุบายให้ผู้อื่นตัดสินใจฆ่าตัวตาย เช่น หลอกเด็กปัญญาอ่อนว่าถ้าอยากบินได้ก็ต้องตายด้วยการกระโดดตึก เกิดชาติใหม่จะได้บินได้เหมือนนก หรือเด็กอกหักมาปรึกษาให้ฆ่าตัวตายเสียเลยจะได้พ้นทุกข์พ้นร้อนไป หรือผู้คิดฆ่าตนเองไม่กล้าทำเพราะกลัวเจ็บปวดทรมานก็ยุว่าถ้าอยากตายอย่างไม่เจ็บปวดทรมานก็ต้องใช้ยา

นอนหลับมากๆ หรือใช้เชือกแขวนคอตัวเอง เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องมีใจว่าผู้กระทำให้ บังคับให้ เขากระโดดตึก ให้จับงูพิษโดยไม่รู้ว่ามีพิษ หรือบังคับให้ฆ่าตัวตาย แต่อาจพูดยุยง สนับสนุนทุกวันว่าตายไปเสียเถิดเกิดชาติหน้าดีกว่าหรือหากจะไปอยู่ร่วมกับคนรักก็ต้องฆ่า ตัวตายตามหรืออยากเป็นเทพเจ้าหรืออยากช่วยคนทุกข์ยากก็ต้องฆ่าตัวตายจะได้เป็นเทพ หรือเป็นผีมาหักคอคนชั่วร้าย ผู้ที่ไม่เข้าใจสภาพหรือสาระสำคัญจึงตัดสินใจฆ่าตัวตายตาม คำยุยงนั้น

ตัวอย่างที่ 1 ถ้า ก. ชวนเด็กอายุไม่เกิน 16 ปีให้ฆ่าตัวตายด้วยกัน โดยช่วยกัน ผสมยาพิษแล้วต่างคนต่างดื่มเอง ก. มีความผิดตามมาตรา 293 นี้ แต่ถ้าผสมยาพิษแล้ว ก. กรอกยาพิษให้เด็ก เด็กกรอกยาพิษให้ ก. หรือช่วยกันจุดไฟเผาบ้านเพื่อฆ่าตัวตายด้วยกัน ถ้าไม่ตายทั้งคู่ ต่างคนต่างมีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น (ทวิเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2559: 244)

ตัวอย่างที่ 2 สมชายนำความเท็จมาหลอกสมศรีอายุ 15 ปีเศษว่าบิดาโกรธ มากที่สมศรีมีความสัมพันธ์กับชายต่างด้าว บิดาจึงตัดสมศรีออกจากกองมรดก จะมีชีวิตอยู่ ต่อไปทำไม ฆ่าตัวตายเสียดีกว่า สมศรีหลงเชื่อทำให้เกิดความเสียใจอย่างที่สุดและซื้อยาพิษ มาดื่มเพื่อฆ่าตัวตาย แต่มีคนนำตัวส่งแพทย์ล้างท้องทันท่วงที สมศรีไม่ตาย สมชายย่อมมี ความผิดตามมาตรา 293 (อนันต์ ชุมวิสูตร, 2556: 6-81)

2) บุคคลอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) เด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปี

เด็กอายุไม่เกินสิบหกปี หมายถึง เด็กที่มีอายุไม่เกินสิบหกปีบริบูรณ์ ถ้า อายุเกินสิบหกปีบริบูรณ์ไปแล้วไม่ว่าจะมากหรือน้อยเพียงใด แม้จะยังไม่บรรลุนิติภาวะก็ไม่ เข้าองค์ประกอบของความผิด

(2) ผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญ อย่างไร

ผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร ได้แก่ บุคคลที่ไม่รู้สำนึก ไม่รู้ว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่โดยไม่จำกัดว่าเหตุไม่รู้สำนึกนั้น คือ โรคจิตตั้งในมาตรา 65 หรือโดยประการอื่น แม้จะชั่วคราวคราว เช่น กำลังละเมอหรือเมา สุรา รวมถึงผู้ที่กระทำการให้ตนเองได้รับอันตรายโดยความสำคัญผิดหรือไม่รู้ข้อเท็จจริง เช่น จับสายไฟแรงสูงโดยไม่รู้ว่าเป็นอันตรายก็ได้ชื่อว่าไม่รู้สภาพหรือสาระสำคัญของการกระทำ

(3) ผู้ซึ่งไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้

ผู้ซึ่งไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้ หมายความว่า ผู้ที่รู้ว่าตนกำลังทำอะไร แต่ไม่สามารถบังคับตนมิให้กระทำกรณานั้นได้ เช่น คนบ้าจี้ บอกให้ทำอะไรในเวลาตกใจก็ทำตามไปทันที (จิตติ ดิงศภัทย์, 2553: 170-171) นอกจากนี้ ผู้ซึ่งไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้ยังหมายความว่ารวมถึง ไม่สามารถบังคับตนเองได้ตามมาตรา 65 ด้วย (หยุด แสงอุทัย, 2553: 220) กล่าวคือ ผู้ซึ่งไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้ เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน

ในการยกเว้นมาตรา 65 และกฎหมายได้บัญญัติคำว่า “จิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน” นั้น กล่าวกันว่าผู้ร่างไม่ได้สอบสวนความเห็นจากหน่วยงานทางการแพทย์แต่อย่างใด ถ้อยคำดังกล่าวจึงเป็นถ้อยคำที่ขาดความชัดเจนมาตั้งแต่ต้น การพิจารณาหาความหมายของถ้อยคำดังกล่าวจึงยังหาความเป็นเอกภาพไม่ได้ เพราะนักวิชาการบางท่านได้พยายามอธิบายความหมายของถ้อยคำดังกล่าวโดยมิได้อ้างอิงความรู้ในทางการแพทย์ ในขณะที่บางท่านอธิบายความหมายโดยอ้างอิงความรู้ในทางการแพทย์ (คณิต ฌ นคร, 2556: 296)

“จิตบกพร่อง” (Mentally defective, mental deficiency, feeble-mindedness) ได้แก่ ผู้ที่สมองไม่เจริญเติบโตตามวัยหรือบกพร่องมาตั้งแต่กำเนิด หรือเสื่อมลงเพราะความชรา (จิตติ ดิงศภัทย์, 2555: 874) จิตบกพร่องอาจเกิดจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นแก่ผู้นั้นได้ นอกจากนี้ ความบกพร่องของจิตที่เกิดจากสิ่งกระตุ้น เช่น จากแอลกอฮอล์ ความเหนื่อยอ่อน หรือความง่วง ก็อาจเป็นสาเหตุของ “จิตบกพร่อง” ได้ (คณิต ฌ นคร, 2556: 296)

“โรคจิต” หมายถึง ความบกพร่องแห่งจิตที่เกิดจากโรค เช่น คลอดบุตรแล้วมีอาการโรค “บ้าเลือด” คุ่มดีคุ่มร้าย รวมทั้งผู้มีอาการคลุ้มคลั่ง จิตเภท หรือผู้มีความคิดดีแต่สติทราวม

“จิตฟั่นเฟือน” ได้แก่ ผู้ที่มีความหลงผิด ประสาทหลอน และแปรผิดพวกนี้ก็ถือเป็นโรคจิตอย่างหนึ่งด้วย (จิตติ ดิงศภัทย์, 2555: 874-875)

3) ถ้าการฆ่าตนนั้นได้เกิดขึ้นหรือได้มีการพยายามฆ่าตนเอง

หมายความว่า การกระทำของผู้ช่วยหรือยุยงให้ฆ่าตนเองนั้นเป็นเหตุให้ผู้ได้รับการช่วยหรือยุยงนั้นฆ่าตนเองหรือพยายามฆ่าตนเองตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (มาตรา 63) เช่น ช่วยเหลือหายาพิษให้เด็กที่คิดจะฆ่าตนเอง เด็กนั้นกินยาพิษถึงแก่ความตาย ผู้ช่วยเหลือย้อมมีความผิด แต่ถ้าเด็กนั้นกลับกระโดดตึกถึงแก่ความตาย ผู้ช่วยเหลือย้อมนั้นไม่มีความผิด หรือยุยงให้บุคคลวิกลจริตฆ่าตนเอง แต่บุคคลวิกลจริตนั้นไม่ฆ่าตนเอง ต่อมาบุคคลวิกลจริตนั้นเกิดคลุ้มคลั่งเพราะเหตุอื่นจึงฆ่าตนเอง ผู้ช่วยย้อมไม่มีความผิด อนึ่งเมื่อมีการช่วยหรือยุยงให้ฆ่าตนเอง และมีการฆ่าตนเองแต่ไม่สำเร็จโดยมีการ

พยายามฆ่าตนเองแล้ว มิใช่เพียงแต่เตรียม ผู้ช่วยหรือยุยงย่อมมีความผิดตามมาตรา 293 นี้ อันเป็นความผิดสำเร็จ หากไม่มีการฆ่าตนเองหรือพยายามฆ่าตนเองตามที่มีการช่วยเหลือยุยงนั้น ความผิดย่อมไม่เกิดขึ้นเลย (อนันต์ ชุมวิสูตร, 2556: 81-82)

2. องค์ประกอบภายใน คือ เจตนาธรรมดา

คือ มีเจตนาช่วยเหลือหรือยุยงเท่านั้น และจะต้องรู้ว่าบุคคลที่ตนช่วยเหลือหรือยุยงเป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปี หรือเป็นบุคคลซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร หรือเป็นผู้ซึ่งไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้ ถ้าไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิด จะถือว่ามิเจตนาไม่ได้ (มาตรา 59 วรรคสาม)

ความผิดฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามพุทธวินัยบัญญัติ

ในเรื่องการยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามพุทธวินัยบัญญัตินั้น มีปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 1 พระวินัยปิฎกเล่มที่ 1 มหาวิภังค์ ภาค 1 ความโดยสรุปว่า สมัยพุทธกาล อุบาสกคนหนึ่งนอนป่วยอยู่ ภรรยาของเขารูปร่างสวย ภูษณพักษิตีมีจิตปฏิพัทธ์ในหญิงนั้น จึงคิดกันว่า ถ้าอุบาสกนั้นยังมีชีวิตอยู่ เราทั้งหลายจักไม่ได้หญิงนั้น จำจะพรรณาคณความตายแก่อุบาสกนั้น เธอจึงไปหาอุบาสกนั้นกล่าวว่า “ดูก่อนอุบาสก ท่านเป็นผู้ทำความดีไว้แล้ว ทำกุศลไว้แล้ว ทำความต้านทานต่อความขลาดไว้แล้ว มิได้ทำบาป มิได้ทำความชั่ว จะประโยชน์อะไรแก่ท่านด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ตายจากโลกนี้แล้ว เบื้องหน้าท่านจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์...” อุบาสกได้ฟังก็เห็นจริงไปตาม จึงบริโภคดื่มของที่แสดงแก่โรค จนอาการป่วยหนักลงก็ทำกาลกิริยา ภรรยาของเขาก็ดีเตียนภิกษุณีพักษิตี แม้อีกุศลเหล่านี้ก็พำนักดีเตียนเช่นนั้น จนความนั้นรู้ถึงภิกษุทั้งหลายผู้เป็นลัชชี เธอก็พำนักดีเตียนแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาค พระองค์จึงทรงบัญญัติมนุสสวิคคหปาราชิกสิกขาบท ว่า

“ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น หรือพรรณาคณแห่งความตาย หรือชักชวนเพื่ออันตาย ด้วยถ้อยคำว่า แนะ นายผู้เป็นชาย จะประโยชน์อะไรแก่ท่านด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ดังนี้ เธอมีจิตอย่างนี้ มีใจอย่างนี้ มีความหมายหลายอย่าง อย่างนี้ พรรณาคณในความตายก็ดี ชักชวนเพื่ออันตายก็ดี โดยหลายนัย แม้อีกุศลนี้เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้”

มีอรรถาธิบาย ดังนี้

- คำว่า จงใจ ได้แก่ รู้อยู่ รู้ดีอยู่ จงใจ ตั้งใจ ล่วงละเมิด

- ที่ชื่อว่า กายมนุษย์ ได้แก่ จิตดวงแรกเกิด คือวิญญาณดวงแรกปรากฏขึ้นในครรภ์มารดา จนถึงเวลาตาย อัฐภาพในระหว่างนี้ชื่อว่า กายมนุษย์
- คำว่า พรากจากชีวิต ได้แก่ ตัดทำลายชีวิตินทรีย์ ตัดความสืบท่อ
- คำว่า แสงหาคัสตราอันจะพรากกายมนุษย์นั้น ได้แก่ แสงหาคาบ หอก ฉมวก หลาว ค้อน หิน มีด ยาพิษ หรือเชือก
- คำว่า กล่าวพรรณนาคุณความตาย ได้แก่ แสดงโทษในควมมีชีวิตอยู่ พรรณนาคุณความตาย
- คำว่า ชักชวนเพื่อให้ตาย คือ ชักชวนให้นำมีดมา ให้กินยาพิษ หรือให้อาเชือกผูกคอตาย
- คำว่า ท่านผู้เจริญ เป็นคำร้องเรียก
- คำว่า จะมีชีวิตอย่างลำบากยากเข็ญนี้ไปทำไม ท่านตายเสียดีกว่า นั้นมีอธิบายว่าชีวิตที่ชื่อว่ายากแค้น คือ เทียบชีวิตของคนมั่งคั่ง ชีวิตของคนขัดสนก็ชื่อว่ายากแค้น เทียบชีวิตของคนมีทรัพย์ ชีวิตของคนไม่มีทรัพย์ก็ชื่อว่ายากแค้น เทียบชีวิตของพวกเทวดา ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายก็ชื่อว่ายากแค้น
- ที่ชื่อว่า ชีวิตลำบาก ได้แก่ ชีวิตคนมือขาด เท้าขาด ทั้งมือและเท้าขาด หูแหว่ง จมูกก๊ว้น ทั้งหูแหว่งและจมูกก๊ว้น มีชีวิตอยู่อย่างยากเข็ญเช่นนี้ไปทำไม ตายเสียดีกว่าอยู่
- คำว่า มีจิตใจอย่างนี้ ได้แก่ จิตคือใจ ใจคือจิต
- คำว่า มีดำริในใจอย่างนี้ คือ มีความมั่นหมายจะให้ตาย มีเจตจำนงจะให้ตาย มีความประสงค์จะให้ตาย
- คำว่า โดยประการต่างๆ คือ โดยอาการสูงต่ำ
- คำว่า กล่าวพรรณนาคุณความตาย ได้แก่ แสดงโทษของชีวิต พรรณนาคุณความตายว่า หลังจากตายแล้ว ท่านจักไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ จักเอบอิมพร้อมด้วยกามคุณ 5 อันเป็นทิพย์ในที่นั้น
- คำว่า ชักชวนเพื่อความตาย คือ ชักชวนให้นำมีดมา ให้กินยาพิษ ให้ใช้เชือกผูกคอตาย ให้โดดลงบ่อ ลงเหว หรือที่ผาชัน
- คำว่า แม่ภิกษุนี้ พระผู้มีพระภาค ตรัสเทียบเคียงกับภิกษุ 2 รูปแรก (คือพระสุทินน์ และพระธนิยะ)
- คำว่า เป็นปาราชิก อธิบายว่า ภิกษุผู้จงใจพรากกายมนุษย์เสียจากชีวิต ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายศากยบุตร เปรียบเหมือนแผ่นศิลาหนาแตกออกเป็น 2 เสี่ยงจะประสานให้สนิทเป็นเนื้อเดียวกันอีกไม่ได้ ดังนั้นพระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า เป็นปาราชิก

คำว่า หาสังวาสมิได้ อธิบายว่า ที่ชื่อว่า สังวาส ได้แก่ กรรมที่ทำร่วมกัน อุทเทสที่ สวดร่วมกัน ความมีสีกาเสมอกัน นี้ชื่อว่าสังวาส สังวาสนั้นไม่มีกับภิกษุรูปนั้น ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า หาสังวาสมิได้ (วิ.มहा. (ไทย) 1/168-172/139-142)

อาบัติ

1. ที่ชื่อว่า พรรณนาด้วยกาย ได้แก่ ภิกษุทำกายวิการ (ทำท่าต่างๆ) ว่า ผู้ใดตาย อย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการพรรณนา นั้น ผู้ใดผู้หนึ่งคิดว่า เราจักตายแล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด (เพื่อให้ตาย) ภิกษุผู้พรรณนาต้อง อาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนาต้องอาบัติปาราชิก

2. ที่ชื่อว่า พรรณนาด้วยวาจา ได้แก่ ภิกษุกล่าวด้วยวาจาว่า ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้น จะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการพรรณนานั้น ผู้ใดผู้หนึ่ง คิดว่าเราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด ภิกษุผู้พรรณนาต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนาต้องอาบัติปาราชิก

3. ที่ชื่อว่า พรรณนาด้วยกายและวาจา อธิบายว่า ภิกษุทำวิการด้วยกายก็ดี กล่าว ด้วยวาจาก็ดีว่า ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ดังนี้ ต้องอาบัติทุก กฏ เพราะการพรรณนานั้น ผู้ใดผู้หนึ่งคิดว่า เราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด ภิกษุผู้ พรรณนา ต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติปาราชิก

4. ที่ชื่อว่า พรรณนาด้วยทนต์ ได้แก่ ภิกษุสังทนต์ไปว่า ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ผู้ใดผู้หนึ่งผู้ใดทราบคำบอกของทนต์แล้ว คิดว่า เราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุพรรณนา ต้องอาบัติปาราชิก

5. ที่ชื่อว่า พรรณนาด้วยหนังสือ ได้แก่ ภิกษุเขียนหนังสือไว้ว่า ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏทุกๆ ตัวอักษร ผู้ใดผู้หนึ่งเห็น หนังสือแล้วคิดว่า เราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด ภิกษุผู้เขียน ต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้เขียน ต้องอาบัติปาราชิก (วิ.มहा. (ไทย) 1/175-176/145-146)

ตัวอย่าง ภิกษุรูปหนึ่งจ้อพาส ภิกษุทั้งหลายได้พรรณนาคุณแห่งความตายแก่ภิกษุ นั้น ด้วยความกรุณา ภิกษุนั้นถึงมรณภาพแล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้อง อาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว (วิ.มहा. (ไทย) 1/209/305)

เมื่อพิจารณาความผิดฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามพุทธวินัยบัญญัติจากพระไตรปิฎกข้างต้น อาจสรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบความผิด

1) องค์ประกอบภายนอก

(1) มีการก่อให้เกิดผู้อื่นตัดสินใจฆ่าตัวตาย (หรือที่เรียกว่า “ยุยง”) ด้วยการพรรณนาคุณแห่งความตาย ซึ่งแยกเป็น 2 ประการ คือ

1. ชี้โทษในความเป็นอยู่ เช่น พูดว่าชีวิตลำบาก มีอกข์ขาด เหน็ดขาด ทั้งหิวแห้งและจุกจิก มีชีวิตอยู่อย่างยากเข็ญเช่นนี้ไปทำไม ตายเสียดีกว่าอยู่

2. สรรเสริญคุณในความตาย เช่น พูดว่าหลังจากตายแล้ว ท่านจักไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ จักเอบอ้อมพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ 5 อันเป็นทิพย์ในที่นั้น เป็นต้น

(2) ผู้อื่น ซึ่งไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นผู้เยาว์ หรือเป็นผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนเองมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร หรือเป็นผู้ไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้ ดังนั้น แม้จะเป็นบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว พุทธวินัยบัญญัติก็ให้การคุ้มครอง

(3) ถ้าการฆ่าตนนั้นได้เกิดขึ้นหรือได้มีการพยายามฆ่าตนเอง

การกระทำของผู้ยุยงให้ฆ่าตนเองนั้นเป็นเหตุให้ผู้ได้รับการยุยงนั้นฆ่าตนเองตาย ภิกษุผู้พรรณนาต้องอาบัติปาราชิก (โทษหนักสุด) แต่หากไม่ตาย ต้องอาบัติอุลลัจจัย (โทษเบากว่าปาราชิก)

2) องค์ประกอบภายใน จงใจ

2. อาบัติหรือโทษที่ลงแก่ภิกษุที่ยุยงให้บุคคลอื่นฆ่าตัวตาย

1) หากภิกษุจงใจพรรณนาด้วยกาย พรรณนาด้วยวาจา พรรณนาด้วยกายและวาจา พรรณนาด้วยทนต์ หรือพรรณนาด้วยหนังสือ ถึงคุณแห่งความตาย ด้วยประสงค์จะให้ตาย เช่นนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ (หากไม่จงใจ หรือไม่ประสงค์จะให้ตาย ไม่เป็นอาบัติ)

2) หากภิกษุจงใจพรรณนาด้วยกาย พรรณนาด้วยวาจา พรรณนาด้วยกายและวาจา พรรณนาด้วยทนต์ หรือพรรณนาด้วยหนังสือ ถึงคุณแห่งความตาย ด้วยประสงค์จะให้ตาย และด้วยการพรรณนาเช่นนั้น ผู้ใดผู้หนึ่งคิดว่า เราจักตายแล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด (เพื่อให้ตาย) เช่นนี้ ภิกษุผู้พรรณนาต้องอาบัติอุลลัจจัย (ต้องอาบัติหนักขึ้นกว่าอาบัติทุกกฏ)

3) หากภิกษุจงใจพรรณนาด้วยกาย พรรณนาด้วยวาจา พรรณนาด้วยกายและวาจา พรรณนาด้วยทนต์ หรือพรรณนาด้วยหนังสือ ถึงคุณแห่งความตาย ด้วยประสงค์จะให้ตาย และด้วยการพรรณนาเช่นนั้น เขาตาย เช่นนี้ ภิกษุผู้พรรณนาต้องอาบัติปาราชิก (ต้องอาบัติหนักสุด)

วิเคราะห์การยุบให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามพุทธวินัยบัญญัติและตามกฎหมายอาญาของไทย

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 293 บัญญัติว่า “ผู้ใดช่วยเหลือยุบเด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปี หรือผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนเองมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร หรือไม่สามารถบังคับการกระทำของตนเองได้ ให้ฆ่าตนเอง ถ้าการฆ่าตนเองนั้นได้เกิดขึ้นหรือได้มีการพยายามฆ่าตนเอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 293 ประมวลกฎหมายอาญาของไทยข้างต้น จะเห็นได้ว่ามาตรา 293 ได้บัญญัติลงโทษการกระทำการยุบให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย โดยกำหนดองค์ประกอบความผิดทางกฎหมายในส่วนของกรกระทำเฉพาะกรณีของการยุบเด็กอายุไม่เกินสิบหกปี หรือผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนเองมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร หรือไม่สามารถบังคับการกระทำของตนเองได้ ให้ฆ่าตนเองเท่านั้นจึงจะเป็นความผิด ดังนั้น หากมีการยุบให้บุคคลอื่นๆ ให้ฆ่าตัวตายนอกเหนือจากที่มาตรา 293 กำหนดไว้ ก็ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำผิดได้เลย การที่กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่บุคคลดังกล่าว คือ เด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปีบริบูรณ์ เนื่องจากเห็นว่าเป็นบุคคลที่อ่อนอายุ อ่อนประสบการณ์ และขาดการควบคุมสภาพจิตใจ ถือว่าเป็นผู้หยาบความสามารถ จึงอาจถูกบุคคลอื่นยุบหรือชักนำไปในทางที่ผิดได้ง่าย สำหรับผู้ซึ่งไม่เข้าใจว่าการกระทำของตนเองมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร เช่น บุคคลโรคจิต บุคคลกำลังละเมอ และผู้ซึ่งไม่สามารถบังคับการกระทำของตนเองได้ เช่น ผู้มีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน ก็เป็นบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะถูกชักจูงให้ฆ่าตัวตายได้ง่ายเช่นเดียวกัน

สำหรับพุทธวินัยบัญญัติ มีบทบัญญัติลงโทษการยุบให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายไว้โดยเฉพาะในมนุสสวิคคหปาราชิกสิกขาบท โดยกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของการยุบให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายไว้กว้างกว่ากฎหมายอาญาของไทย โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะการยุบเด็ก หรือผู้ซึ่งไม่เข้าใจว่าการกระทำของตนเองมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร เช่น บุคคลโรคจิต บุคคลกำลังละเมอ และผู้ซึ่งไม่สามารถบังคับการกระทำของตนเองได้ เช่น ผู้มีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือนเท่านั้นที่เป็นความผิดดังเช่นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 293 ของไทย แต่มีบทบัญญัติลงโทษผู้ที่ยุบบุคคลอื่น (ใครก็ตาม) ให้ฆ่าตัวตายเป็นความผิด โดยไม่คำนึงว่าผู้ที่ถูกยุบนั้นจะเป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางความคิดสติปัญญาหรือเป็นบุคคลธรรมดาที่บรรลุนิติภาวะแล้วมีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ ผู้กระทำผิดต้องได้รับโทษเท่ากัน ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณธรรมของวินัยที่มุ่งคุ้มครอง คือ “ชีวิตมนุษย์” อย่างเสมอกัน

เมื่อพิจารณาจากพุทธวินัยบัญญัติในข้อมนุสสวิคคหปาราชิกสิกขาบท จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายของการกำหนดความผิดดังกล่าว ก็เพื่อต้องการลงโทษผู้ที่กระทำการอันเป็น

การก่อให้เกิดผู้อื่นตัดสินใจฆ่าตัวตาย กล่าวคือเป็นการก่อให้เกิดผู้อื่นเกิดความคิดในการฆ่าตัวตาย หรือส่งเสริมให้ตัดสินใจฆ่าตัวตาย อันเป็นผลมาจากการยุยงนั้น

อนึ่ง การที่ประมวลกฎหมายอาญาของไทย มาตรา 293 บัญญัติลงโทษเฉพาะกรณีของผู้ที่ยุยงแต่กายยังไม่เกินสิบหกปีบริบูรณ์ หรือผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร หรือไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้ให้ฆ่าตัวตายเท่านั้นจึงจะเป็นความผิด ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีข้อจำกัดไม่สามารถลงโทษการกระทำการยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายในกรณีอื่นๆ ได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมของการฆ่าตัวตายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่มีการฆ่าตัวตายกันมากมายหลายรูปแบบ ผู้ที่ฆ่าตัวตายมีอยู่ในกลุ่มบุคคลทุกเพศ ทุกวัย และจากการศึกษาในกรณีของการฆ่าตัวตายที่เป็นผลมาจากการยุยงของบุคคลอื่นนั้น เช่น การฆ่าตัวตายหมู่ (Mass Suicide) ของบรรดาเหล่าสาวกที่มีความเชื่อถือศรัทธาในลัทธิต่างๆ ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เช่น กรณีลัทธิโบสถ์มวลชน (Peoples Temple) ที่ก่อตั้งโดยจิม โจนส์ ในปี ค.ศ.1978 ประเทศกานา ได้มีการฆ่าตัวตายหมู่อันเกิดจากการยุยงของเขา เป็นต้น ซึ่งจากหลักฐานพบว่าไม่เพียงแต่บุคคลตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 293 กำหนดไว้เท่านั้นที่จะถูกยุยงให้ฆ่าตัวตายได้โดยง่าย แต่บุคคลธรรมดาที่บรรลุนิติภาวะแล้ว มีสติและสัมปชัญญะบริบูรณ์ก็อาจถูกยุยง ชักจูง หรือชี้แนะให้ฆ่าตัวตายได้ง่ายเช่นเดียวกัน นอกจากนี้หากพิจารณาในด้านคุณธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้ยุยงรู้อยู่ว่าบุคคลที่ตนยุยงให้ฆ่าตัวตายนั้นเป็นผู้ที่กำลังประสบภัยและมีทุกข์ ผู้ยุยงควรจะยับยั้งไม่ให้เกิดตัดสินใจฆ่าตัวตายหรือพยายามฆ่าตัวตาย โดยการโน้มน้าวจิตใจให้บุคคลดังกล่าวเลิกล้มความคิดที่จะฆ่าตัวตาย แต่กลับไม่กระทำ กลับทำการยุยงให้เขาฆ่าตัวตาย เช่นนี้ แม้ผู้กระทำมิได้ลงมือฆ่าบุคคลใดโดยตรง แต่เป็นผู้ก่อให้เกิดผู้อื่นฆ่าตัวเองตายด้วยการกระทำทางกายหรือทางวาจา จึงถือว่าผู้กระทำมีความชั่วร้ายในจิตใจแฉก เช่นเดียวกับผู้ที่ฆ่าผู้อื่นด้วยตัวของเขาเอง ดังนั้น ผู้กระทำจึงสมควรที่จะได้รับโทษจากผลของการกระทำดังกล่าวของตน ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า สมควรขยายขอบเขตความผิดฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 293 ให้กว้างมากขึ้น โดยบัญญัติให้ครอบคลุมไปถึงการลงโทษผู้ยุยงบุคคลอื่นๆ (ไม่ว่าใครก็ตาม) ให้ฆ่าตัวตาย อันจะเป็นการคุ้มครองชีวิตของมนุษย์อย่างเสมอกันเช่นเดียวกับหลักของพุทธวินัยบัญญัติ

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากได้มีการขยายขอบเขตความผิดฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 293 โดยกำหนดให้การยุยงบุคคลอื่นๆ (ไม่ว่าใครก็ตาม) ให้ฆ่าตัวตายเป็นความผิด จะมีผลให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังเป็นการคุ้มครองชีวิตของมนุษย์อย่างเสมอกันอีกด้วย โดยแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาให้สามารถเอาผิดกับผู้ยุยงบุคคลอื่นนอกเหนือจากบุคคลตามที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 293 กำหนดไว้

สรุป

กฎหมายว่าด้วยการยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย ปัจจุบันบัญญัติให้ความคุ้มครองบุคคลจากการกระทำอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ โดยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 293 บัญญัติให้ความคุ้มครองเฉพาะกรณีของการยุยงเด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปี ผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร หรือไม่สามารถบังคับับการกระทำของตนได้ ให้ฆ่าตัวตายเท่านั้นจึงจะเป็นความผิดและได้รับโทษตามกฎหมาย แต่ปัจจุบันนี้ลักษณะของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก จึงไม่เพียงพอแต่บุคคลตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 293 กำหนดไว้เท่านั้นที่จะถูกยุยงให้ฆ่าตัวตายได้โดยง่าย แต่บุคคลธรรมดาที่บรรลุนิติภาวะแล้วก็อาจถูกยุยงให้ฆ่าตัวตายได้โดยง่ายเช่นเดียวกัน จึงเห็นว่าควรขยายขอบเขตความผิดฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายให้ครอบคลุมไปถึงการลงโทษผู้ยุยงบุคคลอื่นๆ ให้ฆ่าตัวตาย นอกเหนือจากที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 293 กำหนดไว้ ผู้เขียนเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเดิมว่าด้วยการช่วยเหลือหรือยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 293 ดังนี้

“มาตรา... ผู้ใดช่วยเหลือหรือยุยงบุคคลอื่นให้ฆ่าตนเอง ถ้าการฆ่าตนเองนั้นได้เกิดขึ้นหรือได้มีการพยายามฆ่าตนเอง ต้องระวางโทษ...”

เอกสารอ้างอิง

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข. หนังสือ

คณพล จันทน์หอม.(2558). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

คณิต ฒ นคร. (2553). *กฎหมายอาญาภาคความผิด*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

_____. (2556). *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

จิตติ ติงศภัทย์. (2553). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 2 และภาค 3*. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา.

_____. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา.

- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2559). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ.
กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- อนันต์ ชุมวิสูตร. (2556). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญาภาคความผิด หน่วยที่ 6-
10. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- หยุด แสงอุทัย. (2553). กฎหมายอาญา ภาค 2-3. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พุทธวิธีการวางแผนบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน
Buddhist way of the temple management planning as a
community center

พระมหาบุญแล พุทธวโร*
Phramaha Boonlae Buddhavaro

บทคัดย่อ

วัดเป็นสถานที่สำคัญ และเป็นหน่วยงานปกครองและหน่วยงานดำเนินกิจการ คณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรในการปกครองคณะสงฆ์ วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมาย และตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการวัดสูงสุด และต้องทำหน้าที่บริหารจัดการให้กิจการคณะสงฆ์ เป็นไปได้ด้วยดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคม ยุคปัจจุบัน ดังนั้นการบริหารจัดการวัดให้ประสบความสำเร็จต้องมีการวางแผน ซึ่งการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และความอยู่รอดขององค์กร เพราะการวางแผนเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการกำหนดพันธกิจ เป้าหมาย และแผนงานเพื่อให้องค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ตามที่ประสงค์ไว้ การวางแผนจึงเป็นภารกิจอันดับแรกที่มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการที่ดี

คำสำคัญ พุทธวิธีการวางแผนบริหารจัดการวัด

* นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Abstract

The temple is very important place and. it is the body of government and the governing body of the Sangha. and most important religious affairs. It is a very important foundation of the Buddhist Sangha. It is an organization of monks. The temple has status as a juristic person. It means a legal person and the position of the abbot is an important position. The temple has an abbot as the highest administrative measure. and to manage the activity of the Sangha is good, be accurate appropriate, pure, be fair, effective and follow the principle of discipline and keep up with changes in current social conditions. Therefore, the temple management to be successful must be planned. Planning is important to ensuring successful management of organizational goals and survival. Because strategic planning is the process of setting mission, goals, and plans so that the organization can operate efficiently and effectively. Planning is the first priority that is critical to a well manage process.

Keywords Buddhist way of the temple management planning

บทนำ

สังคัมที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้นเป็นสังคัมตัวอย่างคือสังคัมสงฆ์ โดยมีพระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมราชาเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชา นั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” (ขุ.ธ. 25/8/9) และทรงวางแนววิธีในการบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” (ม.ม. 13/609/554) ดังนั้นเมื่อก้าวถึงการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องยึดมั่นในพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างเป็นหัวใจใหญ่และเป็นการจัดสภาพสังคัมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยเป็นการ

พัฒนาบุคลากรในสังคมด้วยทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธรรมจิตต์), 2549: 22)

การบริหารงานจัดการวัดที่เหมาะสมดั่งงามในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ควรต้องมี องค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารจัดการวัดควรคำนึง เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย เงิน (money) วัสดุดิบ (materials) เครื่องจักรหรืออุปกรณ์ (machine or equipment) และบุคลากร หรือคน (man) ซึ่งเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการกิจการงานของวัดที่มีองค์ประกอบสำคัญ เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายของการบริหารจัดการวัดว่าจะมีทิศทางหรือแนวทางในการบริหารองค์กรของวัดอย่างไร แต่ต่อมา มีการพัฒนาระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น การบริหารจัดการวัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการพยายามให้เกิด “การมีส่วนร่วม (Participation)” มากขึ้น “การให้อำนาจ (Empowerment)” “การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement)” “การทำงานเป็นทีม (Teamwork)” ทั้งหมดจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กัน โดยผ่านกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความมั่นใจจาก องค์ประกอบสำคัญข้างต้น คือ บุคคล (man) เงิน (money) วัสดุอุปกรณ์ (materials) และการจัดการ (management) (สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์, 2541: 12) อันเป็นกระบวนการทางการบริหาร (Administration)

ในการวางแผนบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้นั้นสิ่งที่สำคัญก็คือผู้บริหาร ต้องมีวิสัยทัศน์ เพราะวิสัยทัศน์คือการมองการไกลในการวางแผนการมีความคิดที่ทรงพลัง เป็นการวางแผนเริ่มต้นสู่อนาคตแบบก้าวกระโดด ผ่านการใช้ทักษะความสามารถศักยภาพ และทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่เพื่อให้การวางแผนกำหนดวิสัยทัศน์นั้นเป็นจริงการมีวิสัยทัศน์ ในการวางแผนบริหารองค์กร ผู้บริหารต้องมองเห็นภาพในสิ่งที่จะต้องกระทำให้บรรลุ เป้าหมายเป็นการมองภาพรวม วิเคราะห์ทั้งจุดเด่นจุดด้อยโอกาสอุปสรรคขององค์กรเป็นการมองไปข้างหน้าไม่ใช่แค่ระยะสั้นๆ ต้องเป็นการปฏิบัติการเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ การวางแผนที่ดีต้องมีข้อมูล ต้องทันสมัยทันเหตุการณ์และทันต่อความเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน และต้องมีเป้าหมายและกำหนดเวลาที่ชัดเจน

การวางแผน เป็นกระบวนการแรกในการบริหารงานซึ่งเป็นเสมือนเครื่องนำทางในการดำเนินการขององค์กร เป็นแผนที่ในการเดินทางขององค์กร และเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้เกิดผลงานขององค์กร การวางแผนเป็นหน้าที่ของนักบริหารและเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับองค์กรที่จะประสบผลสำเร็จ แผนเป็นต้นทางของการบริหารที่จำเป็นไปสู่

กิจกรรมอื่น ๆ ตั้งแต่การจัดแบ่งงานภายในหน่วยงาน การมอบหมายงาน การจัดสรรทรัพยากรในการทำงาน ตลอดจนถึงการกำหนดแนวทางในการควบคุมผลการทำงานขององค์กรว่าบรรลุตามเป้าหมายและแผนงานที่ได้วางไว้หรือไม่ การวางแผนจะทำหน้าที่เป็นสะพานที่จะเชื่อมสิ่งที้องค์การเป็นอยู่ กับสิ่งที้องค์การต้องการจะเป็น ในบทนี้จะพิจารณาถึงการวางแผนในองค์กร โดยจะพิจารณาถึงความหมายของการวางแผนงาน ประเภทของแผน กระบวนการในการวางแผน และปัญหาอุปสรรคในการวางแผน (วันชัย มีชาติ, 2554: 149)

การวางแผนมีความสำคัญต่อความอยู่รอดและการแข่งขันเป็นอย่างมากทั้งนี้เพราะการวางแผนเชิงกลยุทธ์เป็นการวางแผนรวมขององค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ ซึ่งจะต้องวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายในองค์กร เพื่อค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (strengths) และจุดด้อยหรือจุดอ่อน (weaknesses) ในขณะเดียวกันก็จะวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก เพื่อค้นหาโอกาส (opportunities) และอุปสรรค (threats) เพื่อจะได้มองเห็นทิศทางวิสัยทัศน์ภารกิจหลัก วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการต่างๆ รวมทั้งโครงสร้างและทรัพยากรที่จำเป็น ในการบริหารจัดการให้เป็นไปตาม ทิศทางและวิสัยทัศน์ที่เราต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากการวางแผนแบบดั้งเดิมที่กำหนด วัตถุประสงค์ (objectives) และหรือจุดประสงค์ (goals) และหรือเป้าหมาย (purposes) โดยมิได้คำนึงถึง จุดแข็ง จุดอ่อนขององค์กร และได้คำนึงถึงโอกาสและผลลัพธ์ตามที่ต้องการ ทั้งนี้เพราะจะมีปัญหาจากภายใน องค์กรและอุปสรรคจากภายนอกองค์กรมากมาย แต่มิได้รับการพิจารณาก่อนกำหนดสิ่งที่ต้องการไว้ล่วงหน้านั่นเอง (บุญเลิศ ไพรินทร์, 2556: 93)

ความหมายของการวางแผน และการบริหารจัดการวัด

2.1 ความหมายของการวางแผน

การวางแผน หมายถึง การกำหนดพันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goals) และแผนงาน (Plans) เพื่อให้องค์กรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามทีประสงค์ กระบวนการวางแผนจึงประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ประการ ได้แก่ การกำหนดพันธกิจ การกำหนดเป้าหมาย และการกำหนดแผนงาน (สาคร สุขศรีวงศ์, 2553: 99)

การวางแผน หมายถึงเป็นกระบวนการทางการบริหารที่เกี่ยวเนื่องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร และการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ (วันชัย มีชาติ, 2554: 150)

Judith R. Gordon และคณะให้ความหมายของการวางแผนว่า หมายถึง ขั้นตอนการกำหนดและการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือทำให้เป้าหมายเป็นจริง (Judith R. Gordon, 1990: 107)

การวางแผน หมายถึงการกำหนดวิธีการดำเนินการไว้ล่วงหน้าในเรื่องอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยอาจจะทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือไม่ก็ได้ สิ่งที่เรียกว่าการวางแผนจึงต้องมีลักษณะอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1) เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่จะให้เกิดขึ้นอนาคต แผนจึงมิใช่สิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่
- 2) เป็นเรื่องของการกระทำที่เป็นกระบวนการ มิใช่สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในทันที
- 3) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุและผลของการกระทำ นั่นคือการวางแผนจะต้องประกอบด้วยกำหนัดวัตถุประสงค์ รายละเอียดต่างๆ ที่มีเหตุผล มีปัญหา มีตัวเลข ข้อมูลประกอบการพิจารณากระทำอย่างต่อเนื่อง (ธีรวิทย์ ไศภิชญกุล, 2545: 62)

จากความหมายที่นักวิชาการให้ไว้สามารถสรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึงเป็นกระบวนการทางการบริหารองค์การที่เกี่ยวเนื่องกับการกำหนดพันธกิจ กำหนดเป้าหมาย และกำหนัดวัตถุประสงค์แผนงานโดยการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายในองค์การ เพื่อค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (strengths) และจุดด้อยหรือจุดอ่อน (weaknesses) ในขณะเดียวกันก็จะวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก เพื่อค้นหาโอกาส (opportunities) และอุปสรรค (threats) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

2.2 ความหมายของการบริหารจัดการวัด

การบริหารเป็นศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กรอำนาจการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนาจการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง 5 ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อกันทางปฏิบัติแล้วคนไทยเราก็คงบริหารบ้านเมืองแบบนี้มานานแล้วหน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัยโบราณ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2539: 2-3)

การบริหาร เป็นกระบวนการของการแสวงหา และการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ 3 ประการ คือ มนุษย์ การเงิน และทรัพยากรด้านกายภาพ เพื่อที่จะได้บรรลุ

เป้าหมายหลักขององค์การในการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของสังคม การบริหารโดยสรุปคือ

1. การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จโดยลาพังคนเดียว ไม่ใช่การบริหารหรือการจัดการ การบริหารหรือการจัดการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่ม โดยอย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

2. กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน และผู้จัดการจะมีบทบาทในการชี้แนะให้แนวทางในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม หรือเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมายของกลุ่มเอง ในกรณีที่เป้าหมายของกลุ่มมิได้กำหนดขึ้นมาจากภายนอก หรือจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป

การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือจัดการงาน (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะ หรือองค์การต่างๆ ให้ได้บรรลุผลสำเร็จคล่องตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purpose/Objective) ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแลตลอดทั้งแนะนำสั่งสอนอบรม พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย และตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), 2548: 26)

การจัดการ (Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายหรือแผน ที่วางไว้ซึ่งนิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ (Business Management) ส่วนคำว่า “ผู้จัดการ” (Manager) จะหมายถึงบุคคลในองค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากรและกิจการงานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, รศ.และคณะ, 2545: 18-19) “Management คือ การใช้ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น” (Don Hellriegel, 1982: 6) การบริหารเป็นกระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การการตระหนักถึงความสามารถความถนัดความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (พะยอม วงศ์สารศรี, 2542: 36)

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า วัดเป็นทรัพยากรอันมีค่ายิ่งทางสังคม มีทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้าง ศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา คำถามคือจะมีการบริหารจัดการอย่างไรจึงจะทำให้ทรัพยากรทั้งหมดเหล่านี้ก่อประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์ทางพุทธศาสนา เจ้าอาวาสคงมีความสามารถในการจัดการแตกต่างกันแต่คงจะเป็นการยากมากที่เจ้าอาวาสจะสามารถจัดการได้ดี หลวงพ่อบางองค์นอนไม่หลับเพราะ

กล่าวขโมยจะมาขโมยของวัด ในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์สาวกไม่ได้เป็นผู้บริหารวัด มีคนสร้างวัด เช่น อนาถบิณฑิกเศรษฐี และนางวิสาขา ผู้สร้างวัดเหล่านี้เป็นผู้จัดการวัดและทูลเชิญพระองค์และนิมนต์พระสงฆ์สาวกมาพักพระพุทธรองค์กับพระสงฆ์สาวกไม่ได้เป็นเจ้าของวัด และอยู่ไม่ติดวัด หากมีพุทธดำเนินจาริกไปทรงสั่งสอนตามนิคมคามต่างๆ ตอนท่านปัญญานันทะเป็นเจ้าอาวาสที่วัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ท่านว่าท่านไม่ได้จัดการวัดเลย เจ้าขึ้น สีโรรส เป็นผู้จัดการดูแลทุกอย่างท่านใช้เวลาเทศน์อย่างเดียว วัดควรมีการบริหารจัดการอย่างไรจึงจะดีที่สุดถูกต้องที่สุด นี่เป็นโจทย์ที่มีค่ามหาศาลคณะสงฆ์ พุทธบริษัท และรัฐบาล ควรจะร่วมกันคิด อาจขอให้ผู้เชี่ยวชาญในการจัดการมาร่วมคิดด้วยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยน่าจะให้ทุนอุดหนุนการวิจัยว่าควรมีการบริหารจัดการวัดอย่างไรจึงจะดีที่สุด ถูกต้องที่สุด (เอกสารวิชาการ, 2539: 125)

อาจารย์น้อย ปลายคราม และ ผศ. สุบรรณ จันทบุตร เขียนไว้ว่า วัดในวัดปัจจุบันมีมากกว่าสามหมื่นวัดทั่วประเทศ มีหลากหลายด้วยรูปแบบที่ไม่เหมือนกันทั้งขนาด ประเภท พื้นที่ ฐานะ และการจัดกิจกรรมต่างๆ วัดบางวัดมีขนาดใหญ่มีภิกษุสามเณรเกิน 20 รูปขึ้นไป วัดบางวัดก็มีขนาดปานกลางหรือขนาดเล็กมีพระอยู่ 2-3 รูปก็มี วัดบางวัดก็เป็นวัดหลวงบางวัดก็เป็นวัดราษฎร์ขนาดก็ต่างกัน วัดบางวัดตั้งอยู่ในชนบท แต่บางวัดก็ตั้งอยู่ในเมืองมีความเจริญทางวัตถุสูง วัดบางวัดก็มีรายได้มากแต่บางวัดก็มียาได้น้อยบางครั้งถึงขั้นขาดแคลน วัดบางวัดก็ตั้งมานานแล้วมีบางวัดเพิ่งสร้างใหม่ๆ วัดบางวัดดูยิ่งใหญ่อลังการวัดบางวัดก็ดูขม่อม ขาดการดูแลเอาใจใส่ วัดบางวัดจัดให้ดูคล้ายสวนป่าธรรมชาติ แต่บางวัดเต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างต่างๆ วัดบางวัดประชาชนอยากเข้าไปบวช ศึกษารธรรม แต่วัดบางวัดคนไม่อยากจะเข้าไปเพราะวุ่นวายสับสนไม่เป็นอวาสสัปปายะ วัดบางวัดดูสะอาดสงบร่มรื่นให้ความสว่างทางจิตใจและปัญญา วัดบางวัดก็เป็นที่พักของประชาชนเป็นศูนย์กลางของชุมชนและก็เป็นอีกมากมายและหลายๆ ประการ ฯลฯ วัดจะดำรงไว้ซึ่งความเป็นวัด (วัด-วัตร-วัฒนธรรม) ได้อย่างถูกต้องและรักษาความเป็นวัดได้จะต้องอาศัยหลักการของพุทธศาสนาความเป็นวัดนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ 3 คือ

- 1 สะอาด ด้วยหลักการของพุทธศาสนา คือ ศีล
- 2 สงบ ด้วยหลักการของพุทธศาสนา คือ สมาธิ
- 3 สว่าง ด้วยหลักการของพุทธศาสนา คือ ปัญญา

วัดจะต้องดำรงรักษาไว้ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของความเป็นวัดอย่างแท้จริงแม้มันจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพตามยุคสมัย วัตถุประสงค์ แต่วัดจะต้องคงไว้ซึ่ง จิตนิยมนบนหลักการ สะอาด สงบ สว่าง ของไตรสิกขา

ทำไม วัดพระแก้วหรือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งเป็นวัดไม่มีพระสงฆ์มีปูชนียวัตถุและปูชนียสถานเป็นที่ประดิษฐานของสถาบันศาสนา ยิ่งใหญ่อลังการแต่ก็คงไว้ซึ่งแก่น

สาระสำคัญของวัด คือ สะอาด สงบ และสว่าง ร่มรื่น ร่มเย็น สร้างความรู้สึกที่ประทับใจ ทำให้ไม่วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดขนาดกลางจึงเป็นวัดที่ทุกเพศ ทุกวัยทุกเชื้อชาติโดยเฉพาะชาวเขา มาเข้าวัด บวชเรียน ศึกษาพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาสังคมได้ในท่ามกลางความสะอาด สงบ และสว่าง ร่มรื่น ทำให้ไม่วัดป่าตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นวัดในชนบทอยู่ท่ามกลางหมู่บ้าน มีสภาพเป็นป่าไม่มีโบสถ์ (ใครๆ วัดสวนโมกข์) แต่ประชาชนรอบรอบวัดทั่วสารทิศ รวมทั้งชาวต่างประเทศ ต่างก็พากันเข้าไปทำบุญศึกษาปฏิบัติธรรม และทำกิจกรรมอื่นๆอีกมากมาย ทำให้วัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จึงเป็นศูนย์กลางการฝึกปฏิบัติธรรมได้ดี ทำให้วัดมะนาวหวาน อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร และวัดอื่นๆในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคอีสาน และใน กรุงเทพมหานคร วัดต่างๆเหล่านี้สามารถนำบทบาทหน้าที่ของวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นที่พึ่งพาของประชาชน เป็นแหล่งศึกษาสำหรับการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนเปรียบประดุจคนไทยมีศูนย์รวมใจคือในหลวงก็ด้วยเหตุผลที่ว่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัด มีความแนบแน่นต่อกัน
2. กิจกรรมของวัดกับชุมชนเป็นกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน
3. บรรยากาศของวัดทั้งพระเณร สถานที่ พิธีกรรม เป็นที่ศรัทธาของประชาชน

ประชาชน

4. กิจกรรมที่วัดจัดขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน
5. วัฒนธรรมบทบาทหน้าที่ถูกต้อง ในด้านการบริหาร การจัดการวัด การปรับปรุงวัดและการพัฒนาวัดให้เป็นที่ยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้

ประการสำคัญก็คือ วัดทำบทบาทหน้าที่ถูกต้อง วัดมีการจัดการบริหารที่ดีวัดได้รับการปรับปรุง และพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นที่พึ่งชุมชน เป็นวัดในดวงใจของชุมชนได้ การที่วัดจะทำบทบาทหน้าที่ได้ถูกต้องนั้น อยู่ที่การบริหารและการจัดการวัด โดยพิจารณาองค์ประกอบและเป้าหมายดังนี้

1. หลักการของพุทธศาสนา คือหลักไตรสิกขาเป็นฐานของการปฏิบัติในการนำไปสู่เป้าหมาย คือความสะอาด สว่าง และสงบ อันเป็นสาระสำคัญของความเป็นวัด
2. สังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดวัตถุนิยมในเรื่องความไม่รู้จักพอในด้านเศรษฐกิจ การแข่ง ต่อสู้อย่างเอารอดเอาเปรียบของผู้ที่เหนือกว่าต่อผู้ที่ด้อยกว่า ในด้านการเมืองและความสับสนในสังคมที่หลากหลายด้วยข่าวสาร ข้อมูลและเทคโนโลยี
3. การบริหารและการจัดการวัดให้เป็นที่ยังทางใจ เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นวัดในดวงใจของคนไทยยุคโลกาภิวัตน์ เป็นวัดที่มีความสะอาด สว่าง และสงบ

การบริหารและการจัดการวัด ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายคือ เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นวัดในดวงใจของคนไทยยุคโลกาภิวัตน์ หรือเป็นวัดแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองได้นั้น จะต้องบริหารและการจัดการในด้านต่อไปนี้ (เอกสารวิชาการ, 2539: 163-166)

1 คน นับตั้งแต่เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และผู้เข้ามาอยู่อาศัยในวัด รวมไปถึงประชาชนที่อยู่รอบๆวัดด้วย ตัวเจ้าอาวาสหรือสมภาร ถือว่าเป็นหัวหน้าหรือผู้นำที่สำคัญยิ่งต่อความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของวัด พระเดชพระคุณหลวงพ่อดอกปากน้ำพระมงคลเทพมณี (สด จนทสโร) ได้กล่าวไว้ว่า วัดจะดีมีความเจริญมั่นคงต้องประกอบด้วย 4 ดี คือ สมภารดี ธรรมดี พระดีหรือปูชนียวัตถุดี และการจัดสถานที่วัดดี

2. เงิน – งบประมาณ รายได้ของวัด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของวัด
3. วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ของวัด
4. งาน กิจกรรม กับเวลาที่มีอยู่ทำให้เกิดประโยชน์-สุขมากที่สุด

กระบวนการในการวางแผนบริหารจัดการวัด

การวางแผนอย่างจริงจังเกิดจากเหตุหลายประการคือ

1. การวางแผนเป็นเรื่องของอนาคต ซึ่งเรามักจะไม่สามารถคาดการณ์อนาคตได้เนื่องจากอนาคตมีความไม่แน่นอนสูง ดังนั้น การวางแผนจึงเป็นเรื่องเสียเวลา และไม่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังมากนัก ความเชื่อดังกล่าวนี้ทำให้หน่วยงานจำนวนมากไม่ให้ความสำคัญจริงจังกับการวางแผนขององค์กร

2. การวางแผนจะทำให้การดำเนินงานขององค์กรขาดความยืดหยุ่น การที่องค์กรมีแผนงานจะทำให้องค์กรไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการดำเนินการที่ระบุไว้ในแผนได้ ทำให้องค์กรขาดความยืดหยุ่นในการดำเนินการและไม่สามารถปรับตัวได้ทัน โดยเฉพาะในองค์กรที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นในปัจจุบัน

3. การวางแผนต้องการข่าวสารข้อมูลที่สมบูรณ์เพื่อคาดการณ์อนาคตซึ่งองค์กรทุกองค์กรมักจะมีข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ เช่น ข้อจำกัดในเรื่องสติ ปัญญา ข้อมูล การทราบความน่าจะเป็นของการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การทราบข้อมูลการทราบความน่าจะเป็นของการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลของทางเลือก ข้อจำกัดในเรื่องเวลา ข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณต่าง ๆ ทำให้การคาดการณ์

อนาคตทำไม่ได้ หรือทำได้ยาก องค์กรจึงไม่สามารถวางแผนได้ เพราะขาดข้อมูลต่าง ๆ ที่จะใช้ในการวางแผน

4. การวางแผนมักจะมีการเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนผู้นำ โดยเฉพาะในภาครัฐที่การเปลี่ยนแปลงผู้นำเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำครั้งหนึ่ง มักจะมีการเปลี่ยนแปลงแผน เนื่องจากผู้นำใหม่จะพยายามหาสิ่งที่ตนต้องการจะทำให้แตกต่างไปจากผู้นำคนก่อนเพื่อแสดงถึงความสามารถ การเปลี่ยนแปลงแผนในลักษณะนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนงาน

5. การวางแผนเป็นขั้นตอนการบริหารที่ใช้เวลานาน การวางแผนเป็นเรื่องของการคิดถึงอนาคตและสิ่งที่จะต้องดำเนินการจะเป็นในอนาคตซึ่งต้องการเวลาในการคิดร่วมกันของผู้บริหารและคนในองค์กรซึ่งผู้ปฏิบัติงานมักจะรู้สึกว่าเป็นขั้นตอนที่เสียเวลาและยุ่งยาก ขณะที่องค์กรละผู้บริหารแต่ละคนมีภาระงานที่จะต้องทำมากอยู่แล้ว การเสียเวลากับการวางแผนจึงเป็นสิ่งที่ไม่อยากจะทำ ลักษณะทั้งห้าประการนี้ทำให้องค์กรจำนวนมากไม่ใส่ใจและไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนหรือวางแผนแค่พอเป็นพิธี ไม่ได้กระทำอย่างจริงจัง การปฏิบัติงานขององค์กรจำนวนมากจึงมักจะกระทำในลักษณะแก้ปัญหาไปวัน ๆ กับงานประจำมากกว่าการริเริ่มและพัฒนางานที่ทำอยู่ โดยเฉพาะในระบบราชการซึ่งการวางแผนไม่ได้รับความสนใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องมากเท่าที่ควร (วันชัย มีชาติ, 2554 : 150-153)

การวางแผนประกอบด้วยขั้นตอนที่องค์กรต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเป็นการพิจารณาถึงโอกาสและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการทำงานขององค์กรตลอดจนสถานการณ์และปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับองค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจะทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับสภาพแวดล้อมและเตรียมการในการปรับตัวขององค์กร ในขั้นตอนนี้้องค์กรจะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กร และพิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ที่มีต่อองค์กรเพื่อเตรียมการในการดำเนินการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมองค์กรจะต้องวิเคราะห์ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการขององค์กรและพิจารณาถึงโอกาสในการดำเนินงานขององค์กรในสภาพแวดล้อมดังกล่าว โดยปกติสภาพแวดล้อมที่องค์กรมักจะนำมาพิจารณา ได้แก่ ความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการ คู่แข่งขององค์กร จุดแข็ง จุดอ่อนขององค์กร ตลอดจนกลุ่มลูกค้าเป้าหมายหรือตลาด เป็นต้น

2. การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร ในขั้นตอนนี้ องค์กรจะกำหนดเป้าหมายขององค์กรและสิ่งที่จะต้องดำเนินการบรรลุ โดยการกำหนด

เป้าหมายองค์กรมักจะกำหนดเป้าหมายที่มีลักษณะ SMART – GOAL คือเป้าหมายที่มีความเฉพาะเจาะจง (specific) สามารถวัดได้ (measurable) เป็นที่เห็นพ้องต้องกันหรือตกลงร่วมกัน (agreeable) เป็นเป้าหมายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ (realistic) และมีช่วงเวลากำหนดไว้ (time-frame) นอกจากนี้เป้าหมายที่ดีจะต้องท้าทายแต่สามารถบรรลุได้ (challenge but attainable) และเป้าหมายควรมีแก่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (written) เพื่อให้ทุกคนในองค์กรรู้เป้าหมายร่วมกันและเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้ที่เกี่ยวข้องผู้ที่เข้ามาใหม่จะยังสามารถเข้าใจและรับรู้ถึงเป้าหมายขององค์กรได้อยู่

3. การเสนอทางเลือก เป็นขั้นตอนที่องค์กรแสวงหาทางเลือกในการดำเนินการให้เกิดผลตามเป้าหมายที่วางไว้ การแสวงหาทางเลือกนี้ องค์กรจะพยายามให้ได้ทางเลือกมากที่สุดโดยยังไม่มีมีการพิจารณาในแง่ของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแต่ละทางเลือก เป็นการรวบรวมทางเลือกให้ได้มากที่สุดก่อน เทคนิคที่มักจะใช้ในการแสวงหาทางเลือกได้แก่ เทคนิคการระดมสมอง (brain storming) เทคนิคในการประชุมกลุ่ม (nominal group technique) เป็นต้น เทคนิคเหล่านี้มุ่งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเสนอทางเลือกให้มากที่สุดก่อนโดยไม่ต้องสนใจว่าทางเลือกใดจะเป็นไปได้มากกว่า เมื่อได้ทางเลือกมากพอแล้วทุกคนในกลุ่มจะร่วมกันพิจารณาทางเลือกเหล่านั้นร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ทางเลือก ขั้นตอนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ทางเลือกที่ได้จากขั้นตอนที่สามโดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในการเลือกทางเลือกแต่ละทาง การวิเคราะห์ทางเลือกจะพิจารณาว่าทางเลือกแต่ละทางมีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนในการบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ แต่ละทางเลือกมีข้อดี จุดเด่น และข้อจำกัดอย่างไร ปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินการตามทางเลือกดังกล่าว ค่าใช้จ่ายที่จะต้องใช้จ่าย ตลอดจนความคุ้มค่าของทางเลือก ซึ่งการวิเคราะห์ทางเลือกขององค์กรอาจจะให้ทุกคนช่วยกันวิเคราะห์ทางเลือกต่าง ๆ ที่ช่วยกันเสนอมาที่ทางเลือกโดยไม่สนใจว่าใครจะเป็นผู้เสนอทางเลือกดังกล่าว การวิเคราะห์ทางเลือกมักจะมีรูปแบบที่องค์กรเลือกนำมาใช้ในการวิเคราะห์มากมาย เช่น ตัวแบบในทางเศรษฐศาสตร์การจัดการ และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เช่น การคำนวณผลตอบแทนจากการลงทุน การคำนวณมูลค่าปัจจุบัน เป็นต้น

5. การเลือกทางเลือก เป็นขั้นตอนที่องค์กรใช้ดำเนินการ การเลือกทางเลือกที่สมเหตุสมผลมากที่สุด คือเลือกทางเลือกที่องค์กรได้ประโยชน์มากที่สุด โดยเฉพาะหากมีการคำนวณผลตอบแทนที่ได้ออกมาเป็นตัวเลข องค์กรจะเลือกทางเลือกที่เอื้อประโยชน์ให้แก่องค์กรมากที่สุด อย่างไรก็ตามในขั้นตอนนี้เรามักจะพบว่าองค์กรไม่สามารถเลือกทางเลือกที่องค์กรได้ประโยชน์มากที่สุดได้ เนื่องจากองค์กรมักจะมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ข้อจำกัดในด้านข้อมูลข่าวสาร องค์กรไม่รู้ทางเลือกทุกทางที่จะดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ องค์กรไม่รู้ความน่าจะเป็นในการเลือกทางเลือก

และไม่ทราบถึงผลได้ผลเสียของแต่ละทางเลือก องค์การมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรทางเลือก บางทางเลือกให้ผลตอบแทนดีแต่ต้องใช้งบประมาณสูง องค์การมีข้อจำกัดในด้านสติปัญญาที่จะใช้ในการตัดสินใจเลือกทางเลือก และข้อจำกัดในด้านเวลาที่องค์การต้องตัดสินใจแข่งกับเวลา ดังนั้น เรามักจะพบว่า การตัดสินใจในการดำเนินงานขององค์การหลาย ๆ ครั้งไม่ได้เป็นการตัดสินใจในรูปแบบที่มีเหตุผล (rational model) และทำให้้องค์การได้ประโยชน์มากที่สุด แต่การตัดสินใจเป็นเรื่องของการเลือกทางเลือกที่พอจะเป็นไปได้ และทางเลือกที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องยอมรับได้เท่านั้น การตัดสินใจในลักษณะนี้เรียกว่าการตัดสินใจแบบ satisficing model คือสร้างความพอใจให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแม้จะไม่ใช่วิธีทางเลือกที่ดีที่สุดก็ตาม

6. การกำหนดแผนในรายละเอียด ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่้องค์การกำหนดแผนในรายละเอียดหรือแผนในระดับปฏิบัติการว่าแต่ละหน่วยงานย่อยจะต้องมีโครงการและกิจกรรมในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ มีการระบุผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ ตลอดจนระยะเวลาในการดำเนินงาน

7. การจัดสรรทรัพยากรและอุปกรณ์ที่จำเป็นให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แต่ละหน่วยงานสามารถดำเนินการบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ ทรัพยากรเหล่านี้จะต้องมีเพียงพอที่จะใช้ในการดำเนินการมิฉะนั้นผู้ปฏิบัติจะไม่สามารถปฏิบัติตามแผนงานได้ การวางแผนจึงต้องคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยว่าเพียงพอหรือไม่ ลักษณะดังกล่าวนี้จึงทำให้แผนงานเป็นกรอบสำหรับ้องค์การในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ

พุทธวิธีในการวางแผนบริหารของพระพุทธเจ้า

การวางแผนงานของพระพุทธเจ้าในการวางแผนการเผยแผ่คำสอนซึ่งหลังจากที่พระองค์ตรัสรู้ และตัดสินใจที่จะเผยแผ่ศาสนาสิ่งแรกที่พระองค์ทรงคิดคือจะไปเผยแผ่แก่ใครเป็นอันดับแรกหรือคนกลุ่มไหนพร้อมที่จะมีปัญญาตรัสรู้ตามได้บ้าง ซึ่งการวิเคราะห์ผู้ฟังอย่างแม่นยำตรงไปตรงมานี้เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะจะทำให้การเผยแผ่เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งหากเป็นนักธุรกิจก็ต้องวิเคราะห์ว่า สินค้าที่เรามีอยู่นี้จะขายให้แก่ใคร การวิเคราะห์ผู้ซื้อจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง หากไปขายให้กับกลุ่มคนที่ไม่เหมาะกับสิ่งนั้น สินค้าที่เรามีอยู่ก็จะขายไม่ได้ถึงแม้ว่าสินค้านั้นจะราคาดีและมีประโยชน์ก็ตาม การวิเคราะห์กลุ่มคนก็จะฟังของพระพุทธเจ้า จึงนับว่าเป็นการวางแผนการที่ยอดเยี่ยม ในตอนแรก ผู้ที่พระองค์ทรงนึกถึงคืออาฬารดาบส และอุททกดาบส ซึ่งเป็นอาจารย์ที่เคยสอนการทำสมาธิให้แก่พระองค์ ทั้งสองรูปนี้มีคุณสมบัติที่จะสามารถบรรลุธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ แต่พระองค์ทรงทราบว่า อาจารย์ทั้งสองท่านได้มรณภาพไปก่อนหน้านั้นแล้ว 7 วัน พระองค์

จึงทรงคิดหาเป้าหมายใหม่ ก็ได้คำตอบว่า ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 คือ โภณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ เป็นผู้มีความพร้อมมากที่สุดที่จะเข้าถึงพระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้

หลังจากที่หากลุ่มผู้ฟังได้แล้ว พระองค์ก็ทรงคิดต่อไปอีกว่า ปัญจวัคคีย์เหล่านี้ กำลังอยู่ที่ไหน ซึ่งก็ทรงทราบว่าปัญจวัคคีย์กำลังอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมือง พาราณสี พระองค์จึงออกเดินทางไปหาปัญจวัคคีย์ที่เมืองพาราณสี และเมื่อไปถึงพระองค์ก็ได้เลือกหลักธรรมที่จะสอนให้เหมาะกับปัญจวัคคีย์ นั่นก็คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการยังธรรมจักรให้เป็นไป หรือว่าด้วยมัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง ซึ่งเว้นที่สุด ๒ อย่าง และว่าด้วยอริยสัจ 4 ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ อันทำให้พระองค์สามารถปฏิญาณว่า ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ (ญาณคือความตรัสรู้เองโดยชอบอัน ย่อมเยี่ยม) เพราะท่านรู้พื้นภูมิหลังของปัญจวัคคีย์ดีว่ากำลังสุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง ฉะนั้นท่านจึงเลือกธรรมที่เหมาะสมที่สุดอันจะทำให้สามารถบรรลุธรรมได้ในเวลาอันสั้น หลังจากพระองค์แสดงธรรมจบก็ได้ผลทันทีคือ ท่านโภณฑัญญะ หัวหน้าคณะปัญจวัคคีย์ ได้ดวงตาเห็นธรรม (ธรรมจักขุ) และขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา

จะเห็นว่าการวางแผนงานและการปฏิบัติงานของพระพุทธเจ้านั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ผู้ฟังการเลือกเนื้อหาที่จะสอนวิธีการสอนเป็นต้นจะ เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ขึ้นอยู่กับผู้ฟังเป็นสำคัญว่าเขาเป็นใครมีลักษณะนิสัยอย่างไรในการ บริหารงานก็เช่นเดียวกันเมื่อจะขายสินค้าก็ต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนว่าจะขายให้ใคร สินค้าที่จะขายนั้นเป็นอย่างไรเหมาะกับผู้ใช้หรือไม่และวิธีการขายจะอย่างไรเป็นต้นการ วางแผนงานเช่นนี้จะทำให้งานที่สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี (พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, 2553: 58-60)

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้า ตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาวาวไกล คือมองการณ์ไกล (อง. ติก. 20/459/146) วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้ สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะ ถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนา ไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุด พ้น ทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉันทใด ธรรมวินัยนี้ก็มีรส เดียวคือวิมุตติรส ฉันทนั้น” (วิ.จุล. 7/462/291) การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนในพระพุทธศาสนาใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อ สมาชิกนั้นเป็นพระอรหันต์ได้เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ววัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่น คือแทนที่จะดำเนินชีวิตเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อช่วยคน อื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพ้นพรษาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ 60 รูป

พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่าง ๆ ด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (วิ.มหา. 1/32/39) (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549: 5-7)

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการวางแผนการทำงานของพระพุทธเจ้าคือ พุทธกิจประจำวัน ซึ่งพระองค์ได้วางแผนการทำงานทุกวัน และการวางแผนของพระองค์นั้นไม่เคยผิดพลาดเลยแม้แต่ครั้งเดียวนับว่าเป็นการทำงานที่ยอดเยี่ยมที่สุด และข้อสังเกตอย่างหนึ่งคือนอกจากพระองค์จะเป็นนักวางแผนที่ยอดเยี่ยมแล้ว ยังเป็นนักปฏิบัติที่เยี่ยมด้วย ซึ่งต่างจากนักบริหารในปัจจุบันที่บางคนสามารถวางแผนได้สวยงาม แต่ปฏิบัติไม่ได้ หรือปฏิบัติไม่ถูกต้องให้ผู้อื่นปฏิบัติแทน แต่ในกรณีของพระพุทธเจ้านี้ พระองค์เป็นนักวางแผน และนักปฏิบัติไปในตัว

พุทธกิจประจำวันของพระพุทธเจ้ามีอยู่ 5 ประการด้วยกันคือ 1. เวลาเช้าเสด็จออกบิณฑบาต 2. เวลาเย็นทรงแสดงธรรม 3. เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ 4. เทียงคีนทรงตอบปัญหาทเวตา 5. จวนสว่างทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถ และที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่ พระจริยวัตรข้อที่ 5 คือทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถบรรลุธรรมได้นี้คือ การวางแผนการทำงานในแต่ละวันของพระพุทธเจ้า ในทุกวันเมื่อพระองค์พิจารณาแล้วว่าคนนั้นสามารถที่จะบรรลุธรรมได้ถึงอยู่ไกลขนาดไหนพระองค์ก็จะเดินทางไปโปรด และในการไปโปรดนั้นก็ใช้วิธีการแตกต่างกันไปตามอุปนิสัยของผู้ฟังเป็นสำคัญ ในบางกรณีพระองค์ก็แค่ไปปรากฏกายให้เห็นเท่านั้น บางกรณีก็สอนเพียงนิดหน่อยเป็นต้นก็สามารถทำให้ผู้นั้นบรรลุธรรมได้

ในการเผยแผ่ศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์ยังมีแผนการทำงานอีกมากมาย เช่นหลังจากที่มีภิกษุสำเร็จ เป็นพระอรหันต์ 60 รูปพระองค์ก็ทรงวางแผนที่จะประกาศพระศาสนาโดยการส่งพระอรหันต์เหล่านี้ให้แยกย้ายกันไปคนละทิศละทาง ไม่ให้ไปทางเดียวกัน 2 รูป ส่วนพระองค์ก็ทรงเลือกไปเผยแผ่แก่ผู้นำลัทธิต่างๆในแคว้นมคธหรือไปเผยแผ่ในระดับผู้นำนั่นเอง เพราะคนเหล่านี้มีสาวกมาก และมีความรู้ความสามารถมาก พระองค์จึงเลือกที่จะไปเผยแผ่ด้วยพระองค์เอง ในตอนแรกพระองค์ได้เสด็จไปที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อเผยแผ่แก่ชฎิล 3 พี่น้อง ซึ่งพระองค์ใช้เวลาเพียง 2 เดือนก็สามารถปราบพยศของชฎิล 3 พี่น้องและบริวารทำให้พวกเขาหันมานับถือ และขอบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้ นอกจากนี้ก็ได้เสด็จไปโปรดพระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็นพระราชอาแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสาร

และประชาชนชาวพุทธเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนนับถือได้ยอมเป็นสาวของพระพุทธเจ้า ก็คล้ายเทสิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรมในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา จะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับนับจากวันที่พระองค์ตรัสรู้ก็สามารถที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่แคว้นมคธได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพนี้เริ่มต้นจากการวางแผนการทำงานที่ดีเยี่ยมนี้เอง ฉะนั้นหากผู้บริหารอยากประสบความสำเร็จในการบริหารงานจะต้องมีความฉลาดในการวางแผนงาน แผนงานที่ดีทำให้ประสบความสำเร็จได้เร็ว และไม่สิ้นเปลืองทรัพยากร ผู้ปฏิบัติงานก็จะรู้หน้าที่ของตนเองชัดเจนว่าจะไปทำอะไรที่ไหนอย่างไรเป็นต้น (พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, 2553: 61-64)

ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาตั้งกล่าวนั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อัตตहितสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า พรหิตปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอิตตहितสมบัติที่เกิดจากพระปัญญาคุณ และพรหิตปฏิบัติที่เกิดจากพระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ 1,250 รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ 9 เดือน โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป ในโอวาทปาฏิโมกข์นี้ มีการกำหนดให้นิพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก 3 ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธศาสนาว่า ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยขันติหรือความอดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหารชีวิตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธศาสนา (ขุ.ธ. 25/24/39) ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ จะเห็นได้ว่าการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้นมีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กรพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549: 8-9)

หากพิจารณาข้อดีของการวางแผน จึงจะเห็นว่ามียุทธศาสตร์ประการด้วยกัน เช่น ช่วยลดความไม่แน่นอนและปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ช่วยทำให้เกิดการยอมรับแนวคิดใหม่ๆ เข้ามาในองค์กร ช่วยทำให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่ปรารถนาเป็นการลดความสูญเปล่าของหน่วยงานที่ซับซ้อน และทำให้เกิดความแจ่มชัดในการดำเนินงาน เป็นต้น แผนการทำงานที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความคล่องตัวลักษณะของแผนที่ดีต้องมีความคล่องตัวสูงสามารถเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมตลอดจนโอกาสใหม่ๆที่เกิดขึ้น

2. มีความควบคุมลักษณะของแผนมีทั้งที่เฉพาะเจาะจงและแผนร่วมกิจกรรมทั้งหมดในองค์กรดังนั้นแผนหลักหรือแผนระยะยาวควรเป็นที่รวมของกิจกรรมย่อยย่อยทั้งหลายในองค์กรหรือแผนระยะสั้นทั้งหมดเข้าไว้โดยมุ่งให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หลักขององค์กร

3. ระยะเวลาแผนที่ดีควรมีกำหนดระยะเวลาการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของแผนไว้อย่างชัดเจนว่าจะทำอะไรเมื่อไหร่และจะสิ้นสุดกิจกรรมนั้นเมื่อไหร่

4. มีความคุ้มค่าแผนที่ดีควรมีต้นทุนต่ำกว่าผลที่ได้รับจากการใช้แผนนั้นโดยยึดหลักการประหยัดและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. มีความชัดเจนแผนที่ดีต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบทำอะไรทำเมื่อไหร่ทำที่ไหนทำอย่างไรและทำอะไรอย่างละเอียดเพื่อให้การนำแผนไปปฏิบัติสามารถทำได้ประสานสอดคล้องอย่างต่อเนื่อง

6. เป็นรูปตามวิธีการแผนที่ดีต้องจัดวางขึ้นโดยผ่านขั้นตอนกระบวนการต่างๆอย่างครบถ้วนซึ่งจะทำให้เป็นที่ยอมรับของคนในองค์กร

7. มีเหตุผลแผนที่ดีจะต้องถูกกำหนดขึ้นอย่างมีเหตุผลมีผลเป็นที่ยอมรับของบุคลากรทุกคนในองค์กรและสามารถปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้จริง

8. มีความสอดคล้องแผนที่ดีจะต้องอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้

9. มีลักษณะปกปิดแผนที่ดีจะต้องเปิดเผยรายละเอียดเฉพาะผู้ที่รับผิดชอบในการปฏิบัติและแผนที่ได้รับอนุญาตเท่านั้นเพื่อป้องกันคู่แข่งชั้นทางธุรกิจ

10. มีลักษณะเน้นอนาคตเพราะว่าการวางแผนคือกระบวนการต่างๆในการตัดสินใจในปัจจุบันเพื่อการปฏิบัติการในอนาคตดังนั้นแผนที่ดีจึงต้องมุ่งเน้นการตอบสนองการปฏิบัติภายใต้สถานการณ์ต่างๆในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

11. มีความต่อเนื่องแผนที่ดีต้องมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดจนการต่อเนื่องของแผนในการบริหารเพื่อให้องค์กรก้าวไปข้างหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ

ในการบริหารงานการวางแผนเป็นสิ่งที่ไม่ได้เพราะจะทำให้เรามีแนวทางชัดเจนในการทำงานและทำให้งานของเราประสบความสำเร็จองค์กรใดก็ตามที่ไม่มีแผนการทำงานที่ชัดเจนแน่นอนย่อมประสบความสำเร็จในการทำงานได้ยากแผนที่ยอมทำให้งานประสบความสำเร็จไปแล้วกว่าครึ่งหนึ่ง (พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, 2553: 65-68)

บทสรุป

การวางแผนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก การวางแผนบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้น สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมตา แปลว่า มีสายตาวัดยาวไกล คือมองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ เมื่อผู้บริหารอยากจะทำพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ผู้บริหารวัดต้องวางแผนบริหารจัดการเพราะวัดเป็นสถานที่สำคัญ และเป็นหน่วยงานปกครองและหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรในการปกครองคณะสงฆ์ วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย และตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการวัดสูงสุด และต้องทำหน้าที่บริหารจัดการให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปได้อย่างดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมยุคปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมยุคปัจจุบัน การวางแผนบริหารจัดการวัดเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารงานของวัดประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพราะฉะนั้นการวางแผนจึงเป็นภารกิจอันดับแรกที่มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการที่ดีซึ่งการวางแผนเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันคาดการณ์ไปล่วงหน้าและเป็นการกำหนดแนวทางที่คาดว่าน่าจะดีที่สุดโดยผ่านกระบวนการคิดก่อนทำเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างได้ผล

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เอกสารวิชาการ. (2539) *หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิซิเมนต์ไทย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาบุญมี มัลลวชิโร. (2553). *พุทธบริหาร สู่สุดยอดนักบริหารผู้ทรงภูมิที่ลูกน้องรัก และเทิดทูนอย่างจริงใจ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธิงค์ บิยอนด์บุ๊กส์ จำกัด.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2548). *การบริหารวัด*. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2542). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์.
- วันชัย มีชาติ. (2554). *การบริหารองค์การ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ (ฉบับสมบูรณ์) (Organization and Management)*. กรุงเทพมหานคร: Diamond in Business World.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2553). *การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จี.พี.ไอเบอร์พรินท์.
- Don Hellriegel.(1982). *Management*. Third edition. Addison Wesley: Publishing Company.

บทความพิเศษ

พระพุทธศาสนาในเวียดนาม: เรื่องเล่าจากการเดินทาง

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร*

Phrapalad Raphin Buddhisarō

เกริ่นนำ

ผู้บริหารคณาจารย์ร่วมงานสัมมนา นำเสนองาน และร่วมลงนาม MOU กับมหาวิทยาลัย Thu Daou Mot University-Trường Đại Học Thủ Dầu Một และภาคีมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ที่เดินทางระหว่าง 6-9 ธันวาคม 2561 ในการเดินทางมี พระศรีธวัชเมธี (รองผู้อำนวยการศูนย์อาเซียน) เป็นประธานร่วมลงนามและเดินทางกลับภายหลังลงนามเรียบร้อยแล้ว และมี ดร.ลำพอง กลมกุล (ผู้อำนวยการส่วนวิจัยสารสนเทศและบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา) เป็นผู้ประสานงาน และอำนวยความสะดวกแก่คณะ มีพระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร./ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม (วิทยาเขตสุรินทร์) พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, ดร./พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวิฑฒโน, ผศ.ดร. (วิทยาเขตอุบลราชธานี) พระมหาภาณุวัฒน์ แสนคำ, ดร.ณภัทสรส์ เหมาะะประสิทธิ์ อ.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ (วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง) (ดร.พระปลัดสมชาย ปโยโค (วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทราวดี วัดไร่ขิง จ.นครปฐม) ผศ.พระคมสัน จิตเมธโส, พระวีรศักดิ์, ดร.บุญธิดา ถิรติสกุล (คณะมนุษยศาสตร์) รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์) ดร.ปทุมพร อภัยจิตต์ (โรงพยาบาลนางรอง จ.บุรีรัมย์) พระอาทิตย์ (วัดประยุรวงศาวาส กทม.) ร่วมเดินทางร่วมสัมมนานาชาติและนำเสนอผลงาน รวมทั้งมีบุคคลากรส่วนงานอื่น ๆ ส่งผลงานเข้าร่วมเผยแพร่อีกหลายท่าน ในงาน The 1st International Annual Conference Southeast

* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Vietnam Outlook 2018 ที่ Thu Dua Mot University-Trường Đại Học Thủ Dầu Một ประเทศเวียดนาม

ในการเดินทางเวียดนามในช่วงที่ผ่านมา ได้พบเห็นสถานการณ์พระพุทธศาสนา จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วย วัดกลายเป็นสิ่งประดิษฐ์สร้างเพื่อการท่องเที่ยว วัดกลายเป็นสถาบันหรือบ่มเพาะคุณภาพชีวิต อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต รวมไปถึง วัดกลายเป็นส่วนสำคัญของการขับเคลื่อนกลไกเชิงสังคม มีหนังสือหรืองานวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเวียดนามจำนวนหลายเล่ม และในจำนวนเหล่านั้นสะท้อนภาพความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน โดยมีพระพุทธรูปที่พิพิธภัณฑสถานจะเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนาม หลักฐานความเป็นพระพุทธศาสนาที่เห็นด้วยตาเนื้อ ที่เห็นเป็นพระพุทธรูปจากพิพิธภัณฑสถาน อันเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสมัยพระนครมีพื้นที่กระจายไปถึงดินแดนอันเป็นส่วนหนึ่งของเวียดนามในปัจจุบัน โดยมีพระพุทธรูปศิลปะแบบบายัน พระพุทธรูปหินทราย และเทวรูปในช่วงนั้นเป็นหลักฐาน

พระพุทธศาสนาแบบมหายาน ในแบบที่เป็นอยู่ปัจจุบัน จากวัดที่เราไปเยี่ยมชมหลาย ๆ วัด จะเป็นวัดที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในแบบมหายานที่เชื่อมต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน และทำให้เห็นว่าพระพุทธศาสนายังเป็นส่วนหนึ่งและมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวเวียดนามอย่างแยกไม่ออก และกลายเป็นส่วนสำคัญและเติมเต็มต่อความเป็นบุคคลสำคัญของเวียดนามด้วยเช่นกัน

Museum of Vietnam History: พระพุทธศาสนาในพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์

คณะของพวกเราได้ไปยังพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์เวียดนามสนับสนุนค่าเข้าที่ 30,000 Dong หรือประมาณ 30 บาท โดยพิพิธภัณฑสถานตั้งอยู่ถนน Nguyen Binh Khiem Street, ก่อสร้างเมื่อ 1926 แต่เดิมถูกเรียกชื่อในภาษาฝรั่งเศสว่า Musée Blanchard de la Brosse เปลี่ยนชื่อตามเมืองว่า The National Museum of Viet Nam in Sai Gon และมาจบในชื่อปัจจุบันเมื่อ ค.ศ.1979 แปลว่าเปลี่ยนแปลงการปกครองทุกอย่างก็ถูกเปลี่ยนตามไปด้วย ภาพรวมของพิพิธภัณฑสถานกับวัตถุที่จัดแสดงอาจจำแนกรวม ๆ ได้ คืออารยธรรมก่อนประวัติศาสตร์ (Prehistoric period) ที่มีอายุช่วง 500,000 ปีก่อน ถึง 2879 ก่อนคริสตกาล ต้องบอกโอ้โฮ! ทำมานานแท้ ลากมาใกล้อีกหน่อยยุคโลหะ (Metal Age) ที่มีอายุ 2879 –179 ปีก่อนคริสตกาล ที่ในพิพิธภัณฑสถานจัดแสดงเป็นวัฒนธรรมดองเซิน (Dong Son culture) ที่มีพื้นที่ของการขุดค้นพบแถวตอนเหนือของเวียดนาม และวัฒนธรรมซาเหยียน (Sa Huỳnh) ทางตอนกลางของเวียดนาม ถ้านึกไม่ออกก็ต้องบอกว่า “กลองมโหระทึก” ของเวียดนาม แล

จะถูกจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ด้วยเช่นกัน การปกครองแบบจีนและการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของชาติในหุบเขาแม่น้ำแดง เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นช่วง 179 ก่อน คริสต์ศักราช มาจนถึงประมาณ ค.ศ. 938 เป็นการต่อสู้เพื่อเอกราชและเป็นอิสรภาพจากจีนของชาติเวียดนาม นอกจากนี้ยังมีศิลปะจัดแสดงที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและเทวรูปที่เมืองออกแก้ว (Óc Eo) อันมีที่ตั้งทางเวียดนามใต้ตามลุ่มแม่น้ำโขง (Mekong Delta region) และเทวรูปหินทราย ภาพแกะสลักหินทราย นูนต่ำ ตามแบบขอมโบราณ ช่วงศตวรรษที่ 9-12 รวมไปถึงรูปปั้นหินสลักของอาณาจักรจามปา เชื่อมไปหาประวัติศาสตร์ของอาณาจักรในเวียดนาม ที่มีอารูช ชุต บัลลังก์แบบกษัตริย์ อาทิจ ในช่วงของกษัตริย์ Ngô, Dinh, ในช่วงราชวงศ์เล (Ly dynasties, ค.ศ.939–1225) ราชวงศ์ตรัน และโฮ (Tran and Ho dynasties, ค.ศ. 1226–1407) หรือล่วงไปจนถึงราชวงศ์เล และเหงียน (Lê - the Nguyễn, ค.ศ.1428–1788) รวมไปถึงราชวงศ์ไตเซิน (Tây Sơn dynasty, ค.ศ.1771–1802) และย้อนกลับมาที่ราชวงศ์เหงียน (Nguyễn dynasty ,ค.ศ.1802–1945) อันเป็นราชวงศ์สุดท้าย หากใครเคยผ่านหูผ่านตาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เวียดนาม กษัตริย์องค์สุดท้ายของเวียดนามก็คือ **สมเด็จพระจักรพรรดิบ่าว ตัย** (Bào Đại, ค.ศ.1926-1945) และนับเป็นการสิ้นสุดระบบกษัตริย์ราชวงศ์เหงียน ในประเทศเวียดนามด้วย ซึ่งสถานการณ์ในภูมิภาคนี้ จะคล้าย ๆ กันคือกษัตริย์สิ้นไปพร้อมกับระบบการปกครองใหม่ ดังปรากฏในจีน **สมเด็จพระจักรพรรดิผู่อี๋** (Pǔyǐ, ค.ศ.1908-1912 และ ครั้งที่ 2 รวม 12 วันใน ค.ศ.1917) ที่ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ “**The Last Emperor-กษัตริย์โลกไม่ลืม**” หรือในพม่าอย่างกษัตริย์ธิบอ (Thibaw Min, ค.ศ.1878-1885) แห่งราชวงศ์คองบอง (Konbaung Dynasty) ที่ถูกเนรเทศไปยังอินเดีย นับเป็นการสิ้นสุดระบบกษัตริย์ในพม่าไปอย่างถาวร ลาวเจ้ามหาชีวิต **พระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนา** (Sisavang Vatthana, ค.ศ.1959-1975) เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นคอมมิวนิสต์ ใน ค.ศ.1975 และระบบกษัตริย์ในกัมพูชา **กษัตริย์นโรดม สีหนุ** (Norodom Sihanouk, ค.ศ.1922 –2012) เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐ ใน ค.ศ. 1970 และนับเป็นการสิ้นสุดระบบกษัตริย์ไปด้วย แม้ภายหลังกัมพูชาจะรื้อฟื้นกลับคืนมาได้ ใน ค.ศ.1992/2535 ก็ตาม แต่ทั้งหมดเป็นสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันของกษัตริย์ในภูมิภาคนี้ เรียกว่าในพิพิธภัณฑ์เล่าเรื่องกษัตริย์เวียดนามก็เอากษัตริย์ประเทศอื่นๆ มาเทียบเคียงเพื่อให้เห็นพัฒนาการของแต่ละประเทศที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

ย้อนกลับมาที่พิพิธภัณฑ์ พวกเราได้พบข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามที่เราประสงค์จะเขียนถึง โดยใช้วัตถุที่จัดแสดงเล่าเรื่อง ตามหลักฐานที่ปรากฏคือพระพุทธศาสนา 2 กระแส 2 นิกายเป็นพระพุทธศาสนาแบบมหายาน และเถรวาท โดยมีฐานเชื่อมโยงจากจีนในกรณีเวียดนาม และเชื่อมโยงจากอาณาจักรขอมโบราณในประเทศ

กัมพูชา ตามหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือของ Nguyễn Tài Thư (2008) ในงานเรื่อง “History of Buddhism in Vietnam” หรืองานวิจัยเรื่อง The History of Buddhism in Vietnam (2009) ที่มี Tai th Nguyen เป็นบรรณาธิการ มีผู้เขียนอาทิ Dinh Minh Chi และคณะ เป็นต้น รวมไปถึงในงานของ Minh Chi (1993) *Buddhism in Vietnam* ให้ข้อมูลย้อนกลับไปถึงก่อนสมัยราชวงศ์ซ่ง (Song dynasty) ราว ค.ศ.960-1279 ที่มีหลักฐานถึงความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาระหว่างจีนกับเวียดนาม และเชื่อมประสานเป็นพัฒนาการร่วมในอดีตจนกระทั่งปัจจุบันยืนยันถึงกำเนิดของพระพุทธศาสนาหายานในประเทศเวียดนาม ซึ่งส่วนใหญ่ก็ให้ข้อมูลไว้ใกล้เคียงกันในส่วนของพระพุทธศาสนาหายาน ส่วนในงานวิจัยของ Mae Chee Huynh Kim Lan (2010) A Study of Theravāda Buddhism in Vietnam ที่ใช้ข้อมูลของนักวิชาการตะวันตกอย่าง David P. Chandler (2008, History of Cambodia) David Chandler, (1991, The Land and People of Cambodia) George Coedes. (1968, The Indianized States of Southeast Asia) หรือนักวิชาการด้านเขมรศึกษารุ่นใหม่อย่าง Harris Ian, (2006, Cambodian Buddhism: History and Practice) รวมทั้งนักวิจัยของเวียดนามเองอย่าง Tỳ Kheo Thiện Minh, (Sử Du Nhập Phật Giáo Nguyên Thủy Đến Việt Nam “Propagation of Theravāda Buddhism to Vietnam) Nguyễn Sĩ Lâm, (2004, Kiến Trúc Chùa Khmer Nam Bộ Dưới Tác Động của Tư Tưởng và Kiến Trúc Phật Giáo Ấn Độ, “Architecture of Khmer Temple under Affection of Indian Buddhist Architecture and Thought”) Huỳnh Kim Dung, (2008, Tác Động Của Lịch Đối Với Di Sản Văn Hóa Phật Giáo Nam Tông Khmer Ngành Khmer tỉnh Trà Vinh, “Affection of Tourist toward Cultural Legacy of Khmer Theravāda Buddhism at Tra Vinh Province”) หรือในงานของ Lê Hương, (1974, Sử Liệu Phù Nam “Historical Datas of Funan) ทำให้ได้คำตอบถึงความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาในแบบเถรวาทจากอาณาจักรเขมรโบราณที่เป็นทั้งหายานในแบบยุคมหานคร และเถรวาทในเชิงชาติพันธุ์เขมรที่เชื่อมต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยมีฐานกำเนิดและความเชื่อมโยงกับอาณาจักรเขมรโบราณด้วยเช่นกัน อันเป็นลักษณะทางประวัติศาสตร์ร่วมรวมทั้งปรากฏเป็นพระพุทธรูปที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับข้อมูลประวัติใน 2 สายธารในพิพิธภัณฑ์ที่พวกเขาพบเห็น ผู้เขียนรวมทั้งคณะจึงตื่นตาอีกครั้งกับข้อมูลและพระพุทธรูป หรือวัตถุที่จัดแสดงอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนากับพระพุทธรูปหินทราย พระพุทธรูปไม้ หรือเทวรูปในยุคสมัยที่เกี่ยวข้องคาบเกี่ยวกับพระพุทธศานานับว่าเป็นความน่าประทับใจอย่างยิ่งอีกครั้ง

พิพิธภัณฑ์ก็เป็นศูนย์รวมของข้อมูล หลักฐาน และวัตถุพยานทางประวัติศาสตร์ ที่จัดแสดงเพื่อเล่าเรื่องอันเป็นข้อมูลประวัติศาสตร์ของประเทศ หรือเรื่องราวในประเทศ ซึ่งเหมือนกันในทุกประเทศที่เป็นความภาคภูมิใจ รวมทั้งสะท้อนความเป็นชาติของประเทศเวียดนามไว้ด้วยเช่นกัน

แต่สิ่งที่อยากนำมาเล่าในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้คือพระพุทธศาสนา และพัฒนาการของพระพุทธศาสนาผ่านพระพุทธรูปที่จัดแสดง ซึ่งในพิพิธภัณฑ์จะมีพระพุทธรูปที่ร่วมสมัยอันเกี่ยวกับพระพุทธรูปจากประเทศไทย ประเทศพม่า กัมพูชา และลาวบางส่วน สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมร่วมของพระพุทธศาสนาในประเทศอาเซียนอื่น ๆ แต่อีกนัยหนึ่งจะเป็นพระพุทธรูปที่เกี่ยวกับดินแดนหรือกำเนิดในพื้นที่เวียดนามที่เป็นพระพุทธรูปหินทราย ที่เกิดขึ้นเนื่องต่อกับพระพุทธศาสนาที่เมืองออกแก้ว เมืองบริวารอันเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเขมรโบราณ “นครวัต-นครธม”

ภาพพระพุทธรูปในพิพิธภัณฑ์เป็นวัตถุจัดแสดงที่มีเป้าหมายเพื่อการสื่อสารความเป็นพระพุทธรูปในแต่ละช่วงเวลาอันเป็นดินแดนของเวียดนามที่มีทั้งพระพุทธรูปมหายานในแบบเวียดนาม ที่มีจุดกำเนิดจากประเทศจีน รวมทั้งการรับอิทธิพลของจีนในประเทศเวียดนาม พระพุทธรูปแบบเถรวาทที่รับอิทธิพลจากอาณาจักรเขมรโบราณ เป็นพระพุทธรูปหินทราย เป็นเทวรูป และพระพุทธรูปร่วมสมัยที่สะท้อนถึงความเป็นพระพุทธรูปในแบบปัจจุบันที่เนื่องด้วยกลุ่มชาติพันธุ์เขมรกัมพูชาเป็นต้น ในพิพิธภัณฑ์มีวัตถุจัดแสดงจำนวนมาก แต่พวกผู้เขียนเลือกจะนำมาเล่าในแบบเลือกเอามาเล่าเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาเชิงพื้นที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปในช่วงระยะเวลาสั้นจากพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์เวียดนาม

Dai Nam Temple วัดพระพุทธศาสนากับการจัดการท่องเที่ยว

วัดอีกแห่งหนึ่งเป็นวัดที่ถูกสร้างขึ้น ด้วยเอกลักษณ์ สถาปัตยกรรมในแบบพระพุทธรูปศานาหายาน นัยหนึ่งเป็นความภาคภูมิใจอีกนัยหนึ่งเป็นการสะท้อนถึงศาสนาในมิติของศาสนาที่กินได้ ดังนั้นคำบอกเล่าของไกด์เกี่ยวกับวัด Dai Nam หรือคำเรียกว่าวัดทองคำ Gold-gilded temple in Binh Duong ก็เป็น

คำเรียกและเป็นคำในหนังสือแนะนำของไกด์ในการเข้าชม ปกติผู้เข้าชมจะต้องเสียค่าตัว VND 100,000 (\$5) ก็ประมาณ 150 บาท โดยประมาณ แต่มาในคราวนี้เป็นกิจกรรมเสริมของการเข้าร่วมสัมมนาคณะของเราจึงเข้าฟรีไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย โดยสถานที่ดังกล่าวเทียบก็คล้ายกับสวนงูชในประเทศไทย ที่จัดแสดงหลาย ๆ อย่างไว้เพื่อความบันเทิงและการท่องเที่ยว หรือเมืองโบราณสมุทรปราการ ก็อาจเที่ยงเคียงได้ วัดจึงเป็นสิ่งประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว ที่เน้นความสวยงาม อลังการด้วยสีและขนาด รวมไปถึงเน้นเอกลักษณ์ความเป็นเวียดนาม พวกเราตื่นตะลึงกับขนาด และความอลังการ

โดยในส่วนวัดประกอบด้วยวิหารเชียวร์ ที่สะท้อนถึงความใหม่ในการก่อสร้าง แต่อลังการในขนาดที่ใหญ่โต และสีที่เน้นสีสดใสเป็นสีทอง เป็นความอลังการงานสร้างในแบบเวียดนาม เป็นการจัดการท่องเที่ยวด้วยเหตุผลว่าในพื้นที่ดังกล่าวประกอบด้วย ส่วนสนุก โรงละคร สวนสัตว์ ครอบคลุมอยู่ในพื้นที่ประมาณ 3 พันไร่ ที่เป้าประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีข้อมูลว่าสิ่งสร้างมีมูลค่ารวมประมาณ 3 พันล้านบาท

โดยสวนสนุก สวนสัตว์ และวัดเป็นสถานที่ก่อสร้างโดย Mr.Huynh Uy Dung ผู้เป็นเจ้าของและก่อตั้ง ที่ซึ่งการก่อสร้างไปกว่า 2000 ล้านล้านตอง การก่อสร้างประกอบไปด้วย 17 วิหาร อันประกอบด้วย 5 วิหารอยู่ทางด้านเหนือ อีก 6 วิหารอยู่ตรงกลาง และอีก 6 วิหารอยู่ด้านใต้ ที่รวมมูลค่าการก่อสร้างกว่า 100 ล้านล้านตอง โดยทั้งเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมฟรี ภายในวัดยังมีพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ ได้มีการจัดสร้างเป็นสวนที่ทำให้ภาพตัดกันระหว่างสีเหลืองทองในโทนของวัด กับสีเขียวของไม้หลากสีที่เป็นส่วนและสนามหญ้า เป็นความสวยงามที่น่าจ้จาด เรียกว่าประทับใจไปตาม ๆ กัน ในส่วนวิหารทองคำมีภาพสลักปูนดำ ทำด้วยไม้ เคลือบทาด้วยทองคำขนาด 24K สีเหลืองทองสดใสเป็นการเสริมบารมีสำหรับผู้ถ่ายภาพ และสำหรับผู้ที่ชอบทองคำคงอดไม่ได้ที่จะถ่ายรูปประหนึ่งรังสีออรั ออกสว่างไสว ก็ไม่ปาน ภายในวัดจึงเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเพื่อการกราบไหว้บูชา มี จำนวน 1086 ป้ายชื่อบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์เวียดนาม เป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงเขาเหล่านั้นแต่อดีตด้วย มาวัด Dai Nam ทำให้ได้ข้อสรุปเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวในศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา หรือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นอกเหนือจากวัฒนธรรมแล้ว จะต้องมีการเข้าไปจัดการ เข้าไปออกแบบโดยมีเป้าหมายเป็นการเยี่ยมชม แต่ได้ความประทับใจและเข้าใจในวิถีวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเวียดนามไปด้วย เป็นความอสังการบนการประดิษฐ์สร้างอย่างแท้จริงในความยิ่งใหญ่ อสังการที่คณะพวกเราได้เยี่ยมชม วัด Dai Nam เรียกว่าประทับใจไปตาม ๆ กัน

Chùa Hội Khánh (จ้าวโหย้คั้น) วัดพระพุทธศาสนาหายาน วิถีวัด วิถีศาสนา

Chùa Hội Khánh หรือวัดโหย้คั้น ตั้งอยู่ที่เมืองญูเหยาหมต (Thủ Dầu Một) จังหวัดบิญห์เถือง (Binh Duong Province) อยู่ห่างจากโฮจิมินห์ ประมาณสัก 20 กิโลเมตร โดยประมาณ เป็นอีกวัดที่คณะของพวกเราได้เยี่ยมชม และเป็นวัดที่มีพระภิกษุอาศัยอยู่ และมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ตามหลักฐานประวัติให้ข้อมูลว่าวัดมีอายุกว่า 250 ปี มีความเก่าแก่และเป็นศูนย์ของเมืองมาเป็นเวลายาวนานชื่อว่าวัด Hoi Khanh

Temple (Chùa Hội Khánh) ที่มีประวัติว่าก่อสร้างมาตั้งแต่ ค.ศ.1741 หรือประมาณ พ.ศ.2283 ถ้าเทียบกับประเทศไทยก็ตอนปลายของกรุงศรีอยุธยา ในสมัย**พระเจ้าอยู่บรมโกศ (ครองราชย์ พ.ศ.2275-2301)** ถ้าเทียบปีเกิดของคนในประวัติศาสตร์ไทยก็เป็นปีเดียวกับปีเกิดของ**พระยาพิชัยดาบหัก (พ.ศ.2283-2325)** อดีตเจ้าเมืองพิชัยแห่งอุตรดิตถ์ ขุนพลคู่ใจของพระเจ้าตากสินมหาราช เจ้าของวลีว่า **“จะไม่เป็นข้าสองเจ้าบ่าวสองนาย”** เลือกที่จะตายอย่างมีศักดิ์ศรี ดีกว่าเป็นผู้แพ้ด้วยการคุกเข่า สนใจประวัติท่านก็สืบค้นเอาตามอรรถาธิบาย ถ้าพูดถึงวัด Chùa Hội Khánh ฟังดูอาจจะห่างไกลหน่อยแต่ถ้าถอดเสียงออกมาจะเป็น **“จ้าวโหย้คั้น”** ถ้าถอดเป็นภาษาไทยอีกเรียกว่า **“วัดมงคลสมาคม”** (จ้าวโหย้คั้น/ Chùa=วัด/ Hội=สมาคม/ Khán=มงคลหรือสิ่งดีดี/อาจารย์ธวัชชัย พรหมณะ นักเรียนทุนภาษาเวียดนามจาก SEASREP, Toyota Foundation 2002 ที่มาเรียนภาษาเวียดนาม เมื่อเรียนจบใช้ชีวิตทำงานในเวียดนามเกือบ 10 ปี และมีภรรยาเป็นชาวเวียดนาม ให้ข้อมูลเสริมว่า Khán แปลว่า อิศราภาพ ก็ได้) เป็นวัดอนันนิทายหรือกลุ่มชนเวียดนามพลัดถิ่นในประเทศไทย โดยมีหลักฐานว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. 2319/1776 สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ครองราชย์ พ.ศ.2310-2325/1767-1782) เป็นวัดแห่งที่สอง ของคณะสงฆ์อนันนิทาย แต่เดิมตั้งอยู่ที่บ้านญวนข้างหลังวังบูรพาภิรมย์ ครั้นจะตัดถนนพหลุรัต รัชกาลที่ 5 (ครองราชย์ พ.ศ.2396-2453/1853-1910) โปรดเกล้าฯ ทำผาติกรรมสร้างวัดขึ้นใหม่แยกกับที่วัดเดิม และให้สร้างถนนพหลุรัต โดยทรงใช้ทรัพย์สินส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าพหุรัตมณีนมัย กรมพระเทพนารีรัตน์ (พ.ศ.2421-2430/1878-1887) พระราชธิดาซึ่งประสูติจากสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง (พ.ศ.2407-2462/1864-1919) และสิ้นพระชนม์ขณะพระชันษา 9 ปี จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลและพระราชทานนามถนนว่า **“ถนนพหลุรัต”** ชื่อถนนจึงมีที่มาและเกี่ยวข้องกับเวียดนามพลัดถิ่นและวัดอย่างนี้ ปัจจุบัน **“จ้าวโหย้คั้น/โหย้คั้นตื่อ”** (วัดมงคลสมาคม) ตั้งอยู่ถนนแปลงนาม ระหว่างถนนเยาวราช และถนนเจริญกรุง เขตสัมพันธวงศ์ กทม. ฟังดูยังพิกัดไม่ได้ ก็ต้องบอกว่าห่างจากวัดไตรมิตรวิทยาราม หรือวัดหลวงพ่อดองคำองค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ประมาณ 500 เมตร เห็นจะได้ บางคนอาจบอกว่าไม่รู้อยู่ตรงไหนไม่เคยไป งั้นพิกัดสถานีรถไฟหัวลำโพงแล้วกัน ห่างจากวัดมงคลสมาคมประมาณ 900 เมตร โดยประมาณ ถ้าบอกยังไม่รู้ก็กินนอนอยู่บ้าน

ไม่ต้องไปไหน ส่วนใครสนใจเกี่ยวกับ “พุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทย” ก็มีผู้ทำการศึกษาไว้ อาทิ Ven .Tran Duy Hieu (2008/2551) ในเรื่อง A Study of Annam-Nikaya in Thailand และงานของ Wu Zhibin (2017) เรื่อง The Development of Chinese

Nikaya Mahayana Buddhism in Thailand ในงานของท่านที่สองถึงจะพูดถึงจีนก็ต้องพูดถึงเวียดนามด้วยเพราะทั้งสองนิกายประหนึ่งเป็นนิกายเดียวกันในประเทศไทย และอีกเรื่องผู้เขียนทำการศึกษาไว้ “Annam Niyaka Buddhism on Vietnamese Style in Thailand : History and Development” (Phra Palad Raphin Buddhiso and Others, 2018) แบบนี้เรียกว่า “ยกตัว” เองไหมหนอ ? เอาน่า “ยกตัวอย่าง” เพื่อการศึกษาและเป็นวิทยาทานล้วน ๆ ไม่มีเหตุผลอื่น!!!!

ย้อนกลับมาที่การเยี่ยมชม จั้วโห้ยคั้น (Chùa Hội Khánh) จั้ว ที่แปลว่าวัด โห้ย แปลว่า สมาคม คั้น แปลว่า สิ่งมงคล ในภาษาเวียดนาม โดยวัดจะแยกเป็นสองฝั่ง โดยมีถนนคั่นกลาง ภาษาไทยอาจเรียกว่า “วัดดอกแตก” ก็ไม่ผิดแต่พระเถร ญาติโยมจะทะเลาะกันแบบคดีคนไทยหรือไม่มีทราบได้สอบถามสืบค้นเอาเอง โดยวัดฝั่งหนึ่งจะมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์หรือพระนอนทาสีขาว ไทญโตมีชาวพุทธกราบไหว้ และกระทำการเดินเวียนประทักษิณตลอดเวลา และในส่วนที่เป็นวิหาร วัดอันเป็นที่อาศัย และเป็นที่ประกอบพิธีกรรมของชาวพุทธที่มีการแกะสลักด้วยไม้เป็นสถาปัตยกรรมที่ดูจากเนื้อไม้ ลายการแกะสลักบ่งบอกถึงความเก่าและอายุของไม้ สอดคล้องกับการสร้างที่มีอายุกว่า 250 ปี จะมีส่วนอาคารวิหารประธานวัด เจดีย์ทรงโบราณสูง 7 ชั้น กุฏิที่พักสงฆ์ที่ตั้งอยู่เรียงราย ซึ่งในวันดังกล่าวเราจะเห็นชาวพุทธมาสวดทำบุญอุทิศให้แก่ผู้เสียชีวิต โดยมีท่านรองเจ้าอาวาสเป็นผู้ทำพิธี โดยเจ้ารองเจ้าอาวาสได้มาทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำกับคณะของพวกเราพร้อมเล่าประวัติความเป็นมาของวัด โดเล่าถึงความเก่าของวัด และมีให้ข้อมูลว่าในอดีตมีเจ้าอาวาสจำนวน 9 รูป โดยมีรูปติดผนังเป็นแทนบูชาอยู่ด้านหลังพระพุทธรูปองค์ประธาน ซึ่งไปสืบค้นอดีตเจ้าอาวาสได้ อาทิ Thích Đại Ngạn, Thích Chân Kinh, Thích Chánh Đắc, Thích Trí Tập, Thích Thiện Quới, Thích Từ Văn, Thích Ấn Bửu - Thiện Quới, Thích Thiện Hương Thích Quảng Viên เป็นลำดับกัน โดยขณะที่พวกเราไปพบผู้เป็นล่ามให้ข้อมูลว่าเจ้าอาวาสมีภารกิจมากและพักอยู่ ซึ่งเจ้าอาวาสนามว่า Thích Huệ Thông, โดยมีตำแหน่งทางการปกครองเป็นเจ้าของคณะจังหวัด แต่ในตำแหน่ง

เรียกว่าเลขาธิการ (Secretary-General of the provincial Buddhist association) และมีข้อมูลว่าท่านเดินทางมาร่วมประชุมในงานวิสาขบูชาหลายครั้งโดยมีรูปหมู่อันเป็นสัญลักษณ์ของการเข้าร่วมประชุมติดอยู่ที่สำนักงานเจ้าอาวาสอันอยู่ด้านหลังของวิหารอันเป็นประธานของวัดในส่วนที่มีพระภิกษุอยู่อาศัย

รูปหมู่ที่ถ่ายไว้ในคราวมาประชุมที่ประเทศไทยของ Ven.Thích Huệ Thông เจ้าอาวาสวัด Chùa Hộی Khánh ที่ผู้เขียนเห็นอยู่ที่ห้องรับแขกของท่าน ระบุปีที่มาร่วม แสงว่าท่านร่วมในทุก ๆ ปี อย่างต่อเนื่อง จากภาพตีความได้ว่าเป็นความภาคภูมิใจ ที่ระลึกของผู้มาร่วมประชุม อีกนัยหนึ่งเป็นการสะท้อนการทำงานของคุณะสงฆ์ไทย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ กับการสร้างเครือข่ายผ่านการประชุมในงานวิสาขบูชาในประเทศไทย เป็นเวลาติดต่อกันหลายปีได้ผล

Thích Quảng Đức Monument อนุสรณ์สถาน พระเผาตัว ด้วยความทรงงเสียสละ

เมื่อกลับมายัง Ho Chi Minh พวกเราก็ไปยังพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ อาทิ ตลาดเบญหันห์ (Ben Thanh Market) สัญลักษณ์ของการจับจ่าย สนนราคาประหยัด คำนวณง่าย ๆ ก็ประมาณตลาดนัดจตุจักรของประเทศไทย ที่เป็นสถานที่ที่มีชื่อของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ต้องจดไว้ในสมุดบันทึกและมาเที่ยวท่อง รวมทั้งโบสถ์คริสต์ในยุคอาณานิคมของฝรั่งเศส ที่จำลองแบบมาจาก โบสถ์นอทเทอร์ดัม (Notre Dame Cathedral) ในกรุงปารีส รวมไปถึงไปรษณีย์กลางเมืองไซ่งอน (Saigon Central Post Office) ที่ใช้เป็นสถานที่สำหรับบริหารในยุคอาณานิคม มีข้อมูลว่า Alfred Foulhoux (ค.ศ.1840-1892/2383-2435) เป็นผู้ออกแบบ แต่ก็มิข้อมูลว่าอีกฟากเข้าใจว่า กุสตาฟ ไอเฟล (Gustave Eiffel, 1832-1923/2375-2466) วิศวกรและสถาปนิกชาวฝรั่งเศส เป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ออกแบบ หอไอเฟล (Eiffel Tower, 1887-1889/2430-

2432) ที่เป็นสัญลักษณ์กลางกรุงปารีส เป็นสัญลักษณ์ของนักเดินทางทั่วโลก และเทพีสันติภาพที่กลางเมืองนิวยอร์ก (Statue of Liberty, Liberty Island, New York City, 1886) สหรัฐอเมริกา เป็นผู้ออกแบบ นอกจากนี้ยังมี Ho Chi

Minh City Hall ศูนย์ราชการของเมืองและสถานที่สำคัญในการบริหารกิจการอาณานิคม ในครั้งอดีต ที่รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะแบบโคโลเนียล (Colonial) หรือ เรียกแบบทางการก็เรียกว่าแบบกอธิก (Gothic) หรือเรนาซอง (Renaissance) นอกจากนี้ยังมีรูปปั้นของลุงโฮ หรือโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh, ค.ศ.1890-1969/2433-2512) เป็นที่มาของชื่อเมืองที่เปลี่ยนภายหลัง ค.ศ.1975/2518 และผู้นำอันเป็นสัญลักษณ์ของการปลดปล่อยประเทศเวียดนามไปสู่การเป็นเอกราชจากฝรั่งเศส และการรวมชาติของประเทศเวียดนาม ในประวัติศาสตร์สมัยใหม่

ในเมื่อไหน ๆ ก็มาถึงที่เมือง Ho Chi Minh แล้วพวกเราจึงได้แจ้งความประสงค์ไปยังไกด์ และคนขับรถว่าช่วยพาไปคู่อุสาวรีย์พระผู้กล้าหน้อย ทำนองว่า พาไปหน้อย อยากรู้อยากเห็นต่อวีรกรรมของท่าน กรายกมาเขียนไม่ได้ต้องการตอกย้ำอะไร เพียงแต่ว่า ต้องการมาสดุดีหัวใจของความเด็ดเดี่ยวของท่าน ที่ทำเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการ “ย้อนแย้ง” อำนาจการปกครองในเวลานั้นอีกความหมายหนึ่งเป็นสร้างประวัติศาสตร์ให้โลกจำว่า ครั้งหนึ่งของท่านทำไว้อย่างไร สถานที่เราจะผ่านเป็นอนุสรณ์สถานพระतिक กว่าง ดีก (Thích Quảng Đức Monument) ที่มีข้อมูลว่าท่านเกิดเมื่อ พ.ศ. 2440/1897 และมรณภาพในเหตุการณ์เผาตัวเอง เมื่อ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2506/1963 ท่านเป็นภิกษุณีภิกษุ มหายานชาวเวียดนามที่เผาตัวเองจนมรณภาพ บนสี่แยกถนนไซง่อนเพื่อประท้วงเนื่องจากที่รัฐบาลไม่ให้ความเท่าเทียมกันทางศาสนากับชาวพุทธในการบริหารของรัฐบาลของโง ดิ๋ญ เสียม (Ngô Đình Diệm) อดีตประธานาธิบดีประเทศเวียดนามใต้

ภาพการเผาตัวเองของพระतिक กว่าง ดีก ถูกแพร่กระจายไปทั่วโลกและทำให้โลกหันมาจับตาดูนโยบายของรัฐบาลเสียม ส่วนช่างภาพ มัลคอล์ม บราวน์ ได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ (Browne, Malcolm (1963), World Press Photo 1963) หลังจากท่านมรณภาพได้มีการนำร่างของท่านไปทำพิธีฌาปนกิจศพ แต่หัวใจที่ได้จากศพของท่านไม่ไหม้เป็นถ้ำถ่าน ซึ่งมีการตีความว่าถึงความเมตตาและพุทธศาสนิกชนในเวียดนามยกย่องให้ท่านतिक กว่าง ดีก เป็นพระโพธิสัตว์ และท่านได้ถูกนำรูปใช้ประกอบอัลบั้มของวง เรจอะเกนสต์ เดอะแมชชีน

ภาพพระภิกษุในพระพุทธศาสนาใช้ไฟเผาตัวเองเพื่อยืนยันถึง วิธีการต่อสู้ เรียกว่า ตายอย่างมีอุดมการณ์หรือตายเพื่อส่วนรวม พระพุทธศาสนากล่าวว่า “**ภิกษุทั้งหลาย จงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนหมู่มา**” ดังนั้นความตายของท่าน จึงเป็นการตายเพื่อคนอื่น ไม่ได้ตายเพื่อยอมแพ้ แต่เป็นการตายเพื่อต่อสู้และยืนยันความมุ่งมั่นและปกป้อง ตายแบบนี้ โลกจดจำ อนุสาวรีย์จึงถูกสร้างเพื่อระลึกถึงความมุ่งมั่น ตั้งอยู่บนถนน Nguyễn Đình Chiểu พุดอย่างนี้คงฟังคำวนไม่ออก ก็คำวนง่าย ๆ ว่า ห่างจากตลาดเบญจพันธ์ (Ben Thanh Market) ประมาณ 1 กิโลเมตร โดยประมาณ หรือถ้าคำนวณต่อไปอีกว่า ถ้าใครเคยไปพิพิธภัณฑ์สงคราม (War Museum) หรืออนุสรณ์สถานเอกราช (Independent Palace) ถ้าเดินด้วยเท้าก็ประมาณ 900 เมตร ไปตามถนน Nguyễn Đình Chiểu ถึงจุดตัด Cách Mạng Tháng 8 อันเป็นทางสี่แยกก็เป็นอันถึง ก็จะพบอนุสาวรีย์ของท่าน คณะพวกเราในฐานะเป็นชาวพุทธด้วยกัน ก็เลือกที่จะไปคารวะดวงวิญญาณในสถานที่อันเป็นช่องของการต่อสู้ของท่าน เมื่อมาแล้ว จึงมาคารวะ แม้จะเป็นเพียงการคารวะบนรถ ด้วยการขับผ่านหาที่จอดไม่ได้ แต่ก็เป็นการแสดงออกต่อจิตวิญญาณของการต่อสู้ด้วยความเคารพ ใครอยากรู้ อยากอ่าน เกี่ยวกับงานและเหตุการณ์ของท่าน มีการนำมาสร้างเป็นสารคดี สะท้อนเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้น “Documentary film of Bodhisattva Thích Quảng Đức during his self-cremation for the Dharma cause” และถูกกล่าวถึงในงานเขียน อาทิ ในงานของ Hammer, Ellen J. (1987) ในหนังสือชื่อ *A Death in November: America in Vietnam, 1963* ที่กล่าวเหตุการณ์ความตายของท่าน Jacobs, Seth (2006) ผลงานค้นคว้าเรื่อง *Cold War Mandarin: Ngo Dinh Diem and the Origins of America's War in Vietnam, 1950–1963* และในงานของ Jones, Howard (2003) เรื่อง *Death of a Generation: how the assassinations of Diem and JFK prolonged the Vietnam War* ถึงงานจะพูดถึงสงครามเวียดนามโดยรวม ๆ แต่ก็มีกล่าวถึงและให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์การเผาตัวของท่านด้วย รวมไปถึงการสื่อสารในอีกหลายช่องทางเพียงแค่นี้คำว่า **พระทิก กว่าง ดีก** Thích Quảng Đức ใน Google ข้อมูลของท่านหาอ่านได้ไม่ยาก การยกอดีต เพื่อสะท้อนปัจจุบัน ที่เป็นทั้งการเรียนรู้ ถอดบทเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการก้าว

เดินต่อไป เมื่อมาแล้วก็กราบคารวะด้วยจิตวิญญานแห่งความเป็นชาวพุทธ ต่อมรดกกรรมของท่านไว้ด้วยบันทึกการเดินทางนี้

Vihn Nghiem Pagoda Saigon วัดพุทธมหายานที่มีชื่อเสียงใน Ho Chi Minh

วัดในพระพุทธศาสนาอีกแห่งที่ Ho Chi Minh คือวัดวิญเจียม งามคนเวียดนามว่าวัดไหนดัง คงไม่มีใครไม่รู้จักวัด แห่งนี้ด้วยความเก่าแก่ เอกลักษณะของสถาปัตยกรรมและสิ่งสร้างอื่น ๆ ที่ควรค่าแก่การจดจำ งามว่าวัดมีความสำคัญอย่างไร จึงต้องไป หรือดูไกด์ให้ข้อมูลท่านองว่า เก่า มีความศักดิ์สิทธิ์ มีผู้นิยมไปกราบไหว้เคารพบูชา เมื่องามคนเวียดนามว่าคนนิยมไปวัดไหน หรือวัดไหนมีชื่อเสียงในโฮจิมินห์ ก็จะเป็นที่ทราบกันดีว่าวันแห่งนี้เป็นวัดเก่าแก่และมีชื่อเสียง ของเมืองก็คงไม่ผิด วัดตั้งอยู่ที่ถนน Kỳ Khôi Nghĩa street, Ward 7, District 3 มีความสำคัญอย่างไร ก็ต้องบอกว่าเป็นวัดมหายานที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งในโฮจิมินห์ ที่มีข้อมูลว่า ใน ค.ศ.1964/พ.ศ.2507 หลวงพี่สองรูปคือ หลวงพี่ Ven.Thích Tâm Giác และหลวงพี่ Ven. Thích Thanh Kiêm ที่เดินทางจาก

เวียดนามส่วนเหนือมายังเวียดนามใต้ แล้วก็ได้มีโอกาสสร้างวัดขึ้นในไซ่ง่อนในเวลานั้น โดยได้แบบในการสร้างวัดมาจากวัด Vinh Nghiem ที่เป็นวัดต้นแบบ ที่มีประวัติว่าถูกสร้างขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 11 ที่ตั้งอยู่ที่ Đúc La Village หมู่บ้าน Trí Yên ในจังหวัดบักซาง (Bắc Giang Province) ถัดตรงกับสมัยของจักรพรรดิหลี ท้าย โต่ (Lý Thái Tổ) (ครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 1009–1028/พ.ศ.1552-1571) ในราชวงศ์ลี (Lý Dynasty, ช่วงของการปกครอง ระหว่าง ค.ศ.1009-1225/พ.ศ.1552-1768) คำนวนง่าย ๆ อาจฟังยากกว่าช่วง

ไหนของช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ไทย ก็คิดง่าย ๆ ว่าเป็นช่วงเริ่มต้นของอาณาจักรสุโขทัย (ราว พ.ศ.1792–พ.ศ.1981) และที่จังหวัดบักซางแห่งนี้ยังเป็นจุดกำเนิดของนิกาย Trúc Lâm (Bamboo Grove) อันเป็นสาขาหนึ่งของนิกายเซ็น (Vietnamese Thiền) ที่มีจุดกำเนิดเป็นไปในแบบของเวียดนามเอง เรียกว่าที่ผสมระหว่างพุทธมหายานแบบเซ็น (ฌาน) ผสมกับขงจื้อ (Confucianism) และผสมกับลัทธิเต๋า (Taoism) ออกมาเป็นนิกายแบบเวียดนามในชื่อ Trúc Lâm ที่อาจตีความเป็นกระบอกไม้ไผ่ ที่เป็นสัญลักษณ์ของความว่างเปล่าและไม่มีตัวตนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย “สูญญตา” ว่างเปล่าก็คงไม่ผิด

นอกจากนี้ในวัดยังมีเจดีย์ Vinh Nghiem ที่มีข้อมูลว่าสร้างขึ้นระหว่างปี 1964-1971 ออกแบบโดยสถาปนิกชื่อ Nguyen Ba Lang และเป็นารผสมผสานระหว่างรูปแบบของญี่ปุ่นและเวียดนาม ถือเป็นหนึ่งในเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในเมือง มีหอคอยสูง 7 ชั้น พร้อมหลังคากว้างสีแดงและราวบันไดวนสีทอง มองเข้ามาใกล้ๆ จะได้เห็นผนังแต่ละชั้นสลักด้วยองค์พระพุทธรูป เดินขึ้นบันไดจะพบสิงโตหินคอยเฝ้าอารักขา จากนั้นขึ้นไปยังทางเข้าออกขนาดใหญ่ของวัด ทันทีที่เข้ามาข้างใน สายตาคุณก็จะมองเห็นองค์พระพุทธรูปสีทององค์ใหญ่ ประดิษฐานอยู่บนแท่นบูชาที่อยู่ด้านหลังของห้อง ด้านล่างขององค์ท่านมีรูปปั้นขนาดเล็กจำนวนมาก มีเทียนและดอกไม้หลากสีที่คนนำมาถวายทิ้งไว้

ในห้องเล็กๆ ที่มีรูปภาพวางอยู่เพื่อเป็นการระลึกถึงผู้ที่ได้เสียชีวิตไปแล้ว ภายในห้องนี้มีแท่นบูชาอันที่ 2 ที่เต็มไปด้วยดอกไม้ประดับ โดยเป็นที่ตั้งของรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งเป็นเทพดาแห่งความเมตตา ในส่วนของวัด สิ่งที่เราเห็นจะเห็นสถาปัตยกรรมในแบบเวียดนาม มีความสูงสูงประมาณ 7 ชั้น ความสูงประมาณ 30 เมตร โดยประมาณ โดยในวิหารจะมีรูปเคารพเป็นพระโคตมพุทธเจ้าในทรงแบบมหายาน (Gautama Buddha) และมีพระโพธิสัตว์ชายขวาอันประกอบด้วยพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ (Manjusri) และพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ (Samantabhadra) วัดไม่ห่างจากโบสถ์นอร์เทอดัม (Saigon Notre-Dame Basilica) แห่งกรุงไซ่ง่อนมากนัก รวมไปถึงไปรษณีย์กลาง (Saigon Central Post Office) หรือพิพิธภัณฑสถานสงคราม (War Remnants Museum) ถ้าคำนวณจากแผนที่ในระบบ Google Map ก็ประมาณ 2 กิโลเมตรโดยประมาณ ที่สามารถเดินด้วยเท้า รถ และรูปแบบอื่น ๆ เพื่อการท่องเที่ยวได้ เมื่อใครเดินทางไปโฮจิมินห์เพียงลำพัง ก็สามารถท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ที่สำคัญเหล่านี้ได้อย่างสบายด้วยไม่ไกลมาก และที่สำคัญเป็นการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ในพื้นที่ได้อย่างแน่นอน

เมื่อไหว้พระเยี่ยมชมสถานที่สำคัญคือวัดในพระพุทธศาสนาแล้วเราไปที่ไหนต่อ ก็ในแผนการเดินทางก็เป็นสถานที่สุดท้ายคือวัดจันทรงษิ วัดเขมรในโฮจิมินห์ซึ่งระยะทางคง

ไม่เกิน 500 เมตร จาก Vinh Ghiam Temple อันเป็นการสิ้นสุดการทางของทริปนีตามที่เราวางกำหนดหมายไว้ สถานีต่อไปวัดเขมรในเวียดนาม

วัดจันทรังษี (Wat Chantarangsay) พระพุทธศาสนาเถรวาทในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในเวียดนาม

อาจมีคำถามว่าวัดเขมรทำไมมาอยู่ที่เวียดนาม ถามแบบคนไม่รู้เพราะคณะของพวกเขาที่วัดเขมร ก็ต้องตอบแบบมีหลักฐานว่า ในประวัติศาสตร์กัมพูชา ดินแดนส่วนนี้ถูกจารึกเรียกในชื่อ “**โปรอังคอร์-ไพรนคร**” หรือเมืองป่า ตามความหมายของชื่อเมืองที่ปรากฏในประวัติศาสตร์กัมพูชา (David Chandler, 2009) รวมไปถึงคำว่า “**กัมพูเจีย**” หรือ “**ขแมร์กรอม**” จึงหมายถึงดินแดนที่เคยเป็นของเขมร หรือดินแดนที่มีชาวเขมรอยู่ดั้งเดิมมีหลักฐานว่าในช่วงสมัยของจักรวรรดิเขมรโบราณดินแดนส่วนนี้เป็นของเขมร จนกระทั่งในสมัยพระบาทพระไชยเชษฐา ที่ 2 (Chey Chettha II/ ๒๕๕๕-๒๕๕๖ ๒/ค.ศ. 1576-1628/2119-2171) ครองราชย์อยู่กรุงอุตงค์ (ค.ศ. 1618-1628/2161-2171) ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงเวียดนาม คือ สมเด็จพระภักดีพระบวรกษัตริ์ (Nguyễn Thị Ngọc Vạn) (Nghia M. Vo; Chat V. Dang; Hien V. Ho, 2008) เป็นนิตาของขุนนางตระกูลเหงียนฟุกเหงียน (Nguyễn Phúc Nguyễn/ค.ศ. 1563-1635/2106-2178) ซึ่งมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองเว้ (Phủ Xuân/Huế) ด้วยความสัมพันธ์นี้กษัตริ์เขมรได้อนุญาตให้เวียดนามภายใต้การปกครองของเว้ อพยพเข้ามาอยู่อาศัยยังเมือง “**ไพรนคร**” เพื่อปัจจัยทางเศรษฐกิจ ในพื้นที่ทางการเกษตร ทั้งเพื่อเป็นการผูกสัมพันธ์ไมตรี อาศัยอำนาจเวียดนามต่อต้านอำนาจสยาม ทั้งฝ่ายเขมรเองก็สนับสนุนการทำสงครามกับขุนนางตระกูลตริญ (Trinh) จนกระทั่งชนะในสงคราม “**เหงียน-ตริญ**” (Trinh-Nguyễn War/ ค.ศ. 1627-1673/2170-2216) รวบแผ่นดินเวียดนามทั้งหมดได้สำเร็จ ดินแดน “**ไพรนคร**” จึงถูกรอบครองโดยพลตินัยจากเวียดนามนับแต่นั้นมา รวมทั้งการที่เขมรอ่อนแอถูกแทรกแซงทั้งจากไทยและเวียดนาม กระทั่งตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส (ค.ศ. 1862-1954/2405-2497) พร้อมกับเมื่อฝรั่งเศสให้เอกราชแก่อินโดจีน ดินแดนส่วนนี้ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของเวียดนาม ที่มาพร้อมกับการแยกเป็นประเทศเวียดนามเหนือ/เวียดนามใต้ หลังจากข้อตกลงในการเจรจาสันติภาพเจนีวา (Geneva Conference, 1954/2497) รวมทั้งการที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาอิทธิพลในเวียดนามพร้อมกับสงครามเวียดนาม (Vietnam War, ค.ศ. 1955-1975/2498-2518) กระทั่งรวมประเทศเป็นเวียดนามเดียวภายใต้การปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ ใน ค.ศ. 1975/2518 จนกระทั่งปัจจุบัน

ในส่วนกลุ่มชาติพันธุ์เขมร หรือที่เรียกว่าตัวเองว่า “ขแมร์กรอม” ก็ยังมีอยู่ในเวียดนาม ดังมีหลักฐานว่า “ขแมร์กรอม” เป็นดินแดนที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของเขมรมีพื้นที่ประมาณ 89,000 ตารางกิโลเมตร (34,363 sq mi) โดยสัมพันธ์กับอาณาจักรเขมรโบราณยุคมหานคร นับตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 (Jayavarman II,) ในช่วง ค.ศ.802/1345 (Stuart-Fox, William, 1985 :p.6) “ขแมร์กรอม” มีที่ตั้งอยู่ตามลุ่มแม่น้ำโขงที่ไปออกปากอ่าวของเวียดนาม และเป็นอีกหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในจำนวนทั้งหมด 53 กลุ่มชาติพันธุ์ในเวียดนาม (Dang Nghiem Van, Chu Thai Son and Luu Hung, 1993: p.17) ในส่วนของประชากรจากหลักฐานของ Taylor (2014) ในงานค้นคว้าเรื่อง “*The Khmer lands of Vietnam*” ที่ให้ข้อมูลว่ามีคนเขมรในเวียดนามกว่า 7 ล้านคน ซึ่งย้อนแย้งกับข้อมูลของรัฐบาลที่ให้ข้อมูลสถิติ (2009 Census) ว่ามีสถิติของ “เขมร” อยู่ที่ประมาณ 1,260,640 คน หรือในงานเขียนเรื่อง Ethnic Minorities in Vietnam ของ Dang Nghiem Van, Chu Thai Son and Luu Hung (1993 :p.17) ซึ่งผู้วิจัยเป็นชาวเวียดนาม ได้ให้ข้อมูลไว้สอดคล้องกับข้อมูลของรัฐว่ามีประชากรกว่า 1 ล้านคน

ในความรับรู้ของคนส่วนใหญ่จะรับรู้ว่าเป็นเวียดนามนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังปรากฏว่าในประเทศไทยมีวัด “อนันนิทาย” หรือ “นิกายญวน” ที่มีที่มาจากเวียดนาม แล้วเถรวาทเป็นใครมาจากไหน ก็ต้องตอบไปว่า หลักฐานทางโบราณคดี ที่เมืองออกแก้ว (Okco) อาทิลักษณ์โบราณสถาน พระพุทธรูป เทวรูป สะท้อนให้เห็นถึงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องของพระพุทธศาสนาในแบบเขมรแต่โบราณ ความเป็นชาติพันธุ์ “เขมร” ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามลุ่มแม่น้ำโขง ในอดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพระนคร ตามหลักฐานของ Nguyễn Sĩ Lâm (2004,p.35) ที่ปรากฏในงานวิจัยของ Mae Chee Huynh Kim Lan (2010,p.10) ให้ข้อมูลว่า “ตราวิน (Tra Vihn) เป็นพื้นที่ราบใหญ่สุดที่มีประชาชนเขมรอาศัยอยู่ พบพระพุทธรูป 13 แห่ง และอวโลกิเตศวร พระโพธิสัตว์ของพระพุทธศาสนาเถรวาทอีก 4 องค์” เท่ากับหลักฐานดังกล่าวยืนยันถึงความเกี่ยวเนื่องกับอาณาจักรก่อนพระนครและสมัยพระนครและการนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยมีศูนย์กลางที่พระนคร จนกระทั่งมีการนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทในสมัยต่อมา ซึ่งมีข้อมูลว่าพระราชโอรสของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (Jayavarman VII, ค.ศ.1125-1218/1724-1762) “ตามลินทะ” (Tamlintha) ได้เคยไปศึกษาที่มหาวิหาร (Mahavihara) ศรีลังกา ระหว่าง ค.ศ. 1180-1190/1723-1733 และนำพระพุทธศาสนาเถรวาทมาเผยแผ่และมีอิทธิพลในสมัยหลังพระนคร (David P.Chandler, Noble Ross Reat,1994) ดังหลักฐานบันทึกของโจวต้า กวน (Zhou Daguan,1270-) ให้ข้อมูลว่า เมื่อมาถึงเมืองพระนคร ในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1296/1839 พบว่าผู้คนนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว (Zhou Daguan,2001)

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าดินแดนที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเขมรโบราณรวมทั้งดินแดนที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของเขมรนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทด้วยเช่นกัน

สถิติวัดเถรวาทในเวียดนาม (ชาติพันธุ์เขมร+ชาติพันธุ์เวียดนาม)							
ที่	เมือง ที่ตั้ง	วัด เขมร	วัด เวียดนาม	ที่	เมือง ที่ตั้ง	วัดเขมร	วัด เวียดนาม
1	Hồ Chí Minh City	02	23	13	DakLak	0	1
2	An Giang	64	0	14	Đồng Nai	1	16
3	Bà Rịa Vũng Tàu	1	7	15	Hậu Giang	15	0
4	Bạc Liêu	22	0	16	Huế City	0	6
5	Bến Tre	0	1	17	Khánh Hòa	0	1
6	Bình Dương	0	3	18	Kiên Giang	74	1
7	Bình Định	0	1	19	Quảng Nam	0	2
8	Bình Phước	2	2	20	Sóc Trăng	92	0
9	Bình Phước	0	1	21	Tiền Giang	0	4
10	Cà Mau	7	0	22	Trà Vinh	141	1
11	Cần Thơ	12	1	23	Vĩnh Long	13	5
12	Đà Nẵng	0	1	รวมทั้งหมด (529)		452	77

ตาราง 1 สถิติวัดเถรวาทในประเทศเวียดนาม จำแนกเป็นตามกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและชาติพันธุ์เวียดนาม
ที่มา : Mae Chee Huynh Kim Lan (2010). Theravda Buddhism in Vietnam. p 92

จากข้อมูลที่เสนอมາจึงประมวลได้ว่า วัดเขมรจึงมีอยู่ในเวียดนาม ดังมีหลักฐานตามตารางว่า มีเกือบ 500 วัดในปัจจุบัน เมื่อพวกเขา มา วัดจันทรังษี อันเป็นวัดที่เนื่องด้วยเขมร กัมพูชา ที่มาพร้อมกับเมือง “ไพรนคร” กร่อนเสียงมาเป็น “เซกอง/เซ่งอัน” และมาเปลี่ยนเป็น “โฮจิมินห์” ในปัจจุบัน ล้วนเนื่องด้วยความเป็นกลุ่มชนและพื้นที่ของกัมพูชา ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในส่วนพระพุทธศาสนาในแบบเขมรตามหลักฐานที่พบนับแต่มีเมืองออกแก้ว อันเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรมหานคร “นครวัด-นครธม” และพระพุทธศาสนาก็มีพัฒนาการเป็นมหายาน เถรวาท และสืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยวัดที่พวกเราไปเยี่ยมชมอีกวัดเป็นวัดพระพุทธศาสนาเถรวาทในกลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชาหรือกลุ่มชาวเขมรในเวียดนาม โดยในการเข้าไปเราจะเห็นวัดจันทรังษีของพวกเรา จึงพบว่าตั้งอยู่ในพื้นที่ประมาณสัก 2-3 ไร่ ประกอบด้วยอุโบสถ กุฏิที่พัก และวิหาร หอระฆัง

โดยในอุโบสถจะมีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ รูปแบบการวาดเป็นตระกูลสายช่างแบบเขมรสมัยใหม่ที่ปรากฏอยู่ที่วัด ในขณะที่พวกเราไปเยี่ยมวัดทางเจ้าอาวาส กำลังทำวัตรสวดมนต์ ตามแบบกิจสงฆ์ มีเพียงพระภิกษุลูกวัด ที่สอบถามได้ว่า เป็นนิสิตมาเรียนที่มหาวิทยาลัยสยาม ในประเทศไทย และเพิ่งเรียนจบและกลับมายังวัดแห่งนี้ เล่าให้ฟังว่า วัดแห่งนี้ก่อสร้างมาประมาณ 70 ปี เป็นวัดในกลุ่มของชาวพุทธเขมร และชาวเวียดนาม มีพระจำพรรษาอยู่ประมาณ 30 รูป เป็นศูนย์กลางของวัดเขมรในโฮจิมินห์ จนกระทั่งเจ้าอาวาสทำวัตรสวดมนต์เสร็จ

Ven.Danh Lung ประมุขสงฆ์เถรวาท และดำรงตำแหน่งรองประธานสภาสงฆ์เวียดนาม คณะของเราได้สอบถามพูดคุยกับทางเจ้าอาวาส โดยท่านพูดเป็นภาษาเขมรมินิสิตเขมรที่เคยมาศึกษาในประเทศไทย และคณาจารย์เราอาทิ หลวงพ่อพระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ. ดร. ในฐานะเป็นเขมร

ถิ่นไทย รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม และ ดร.พระปลัดสมชาย ปโยโค ส่วนใหญ่พอเพียงออก และจับความได้ ก็สนุกสนานตามประสาเขมรสูง เขมรต่ำ และเขมรกลางได้พบปะและสนทนากัน โดยท่านเจ้าอาวาสเล่าให้ฟังว่า มีคณะชาวพุทธไทย เดินทางมาทอดผ้าป่าเชื่อมสายสัมพันธ์ไทยกัมพูชา จากจังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทยโดยมีหลวงพ่สุรินทร์ หรือพระธรรมโมลี,ดร. เจ้าอาวาสวัดศาลาลอย รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้นำคณะพุทธศาสนิกชนจากจังหวัดสุรินทร์ มาทอดผ้าป่า เมื่อปี 2547 ยังเป็นความทรงจำของท่านเจ้าอาวาส นอกจากนี้ พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร. ผู้ช่วยอธิการบดี ยังได้สนทนาเรื่อง การแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างไทยกับพระนิสิตจากเวียดนามใต้ กับ มจร วิทยาเขตสุรินทร์ด้วย และทางท่านเจ้าอาวาส ยังได้เสนอว่ามีโอกาสจะไปศึกษาดูงานที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์เป็นการตอบแทน จากนั้นคณะของพวกเราได้ร่วมกันทำบุญถวายผ้าไตร 1 ไตร ปัจจัยเป็นเงินเวียดนาม จำนวน 2 ล้านดอง ก็เทียบเป็นเงินไทยก็น่าจะประมาณ 2,000 พันกว่าบาทเห็นจะได้

เจอกันเพื่อจากจร แล้วจะย้อนได้คืนกลับ

การเดินทางก็ยังมีสิ้นสุดปลายทาง การพบปะก็มีมีการจากลา คณะของพวกเราจึงส่งท้ายที่วัดเขมรในโฮจิมินห์ และเดินทางต่อไปยังสนามบิน เพื่อเดินทางกลับประเทศไทย ด้วยสายการบินนกแอร์ และสายการบินแอร์เอเชีย ในเวลาประมาณ 2 ท่วมครึ่ง โดยประมาณ ซึ่งในการเดินทางครั้งนี้ นับเป็นประสบการณ์ร่วมของการเดินทางที่น่าสนใจ ตื่นตาตื่นใจในหลายเรื่อง แต่ในการบันทึกเล่าเรื่องขอเล่าเฉพาะวัดและพระพุทธศาสนาที่พบเห็นเป็นประสบการณ์ทางตาเล่าสู่กันฟังในอีกชั้นหนึ่ง เป็นการบันทึกเล่าเรื่องตามช่วงเวลา ที่เป็นทั้งการบันทึกถึงช่วงเวลา บันทึกถึงเหตุการณ์ ความทรงจำ และเหตุผลทางประวัติศาสตร์ในแต่ละช่วงเวลาดังนั้นพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามจะยังคงมีพัฒนาการร่วมกับสังคม ประเทศชาติ อาจมีความแตกต่างในรายละเอียด อาจมีความหมดยก แต่แตกต่างกันในเชิงนโยบายของการเกิดขึ้น และพัฒนาการตลอดระยะเวลาในแต่ละช่วงเวลาและการเกิดขึ้น แต่ทั้งหมดเกิดขึ้นภายใต้พัฒนาการของประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนาในองค์กรร่วมด้วยเช่นกัน การเดินทางของคณะพวกเราได้ทั้งส่วนภารกิจมหาวิทยาลัย คือการทำ MOU เพื่อลงนามความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย การเข้าร่วมประชุมสัมมนา การเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อพัฒนาตนเองของคณาจารย์ ซึ่งนับเป็นย่างก้าวของการเริ่มต้นในการพัฒนาอาจารย์ของตัวเองในแต่ละท่าน เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิชาการและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในองค์กรร่วมต่อไป

คิดว่าคงได้ประโยชน์ ประทับใจ และการเผยแพร่องค์ความรู้ สร้างองค์ความรู้ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาร่วมกันต่อไป

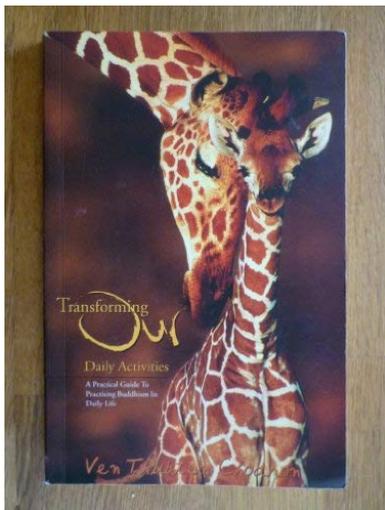
Reference/ข้อมูลเสริมการอ่าน

- Browne, Malcolm. (1963). *World Press Photo 1963*. Amsterdam: World Press Photo.
- David Chandler. (1991). *The Land and People of Cambodia*. USA: Harper Collins Publishers.
- David Chandler. (2008). *History of Cambodia*. Fourth Edition. Philadelphia : Westview Press.
- Dang Nghiem Van, Chu Thai Son and Luu Hung. (1993). *Ethnic Minorities in Vietnam*, Hanoi: The Gioi Publishers.
- George Coedes. (1968). *The Indianized States of Southeast Asia*,tr, by Susan Brown Cowing. Honolulu: East West Center Press.
- Hammer, Ellen J. (1987). *A Death in November: America in Vietnam, 1963*. New York City: E.P. Dutton.
- Huỳnh Kim Dung, (2008). *Tác Động Của Lịch Đối Với Di Sản Văn Hóa Phật Giáo Nam Tông Khmer Ngành Khmer tỉnh Trà Vinh, "Affection of Tourist toward Cultural Legacy of Khmer Theravāda Buddhism at Tra Vinh Province"*, B.A Thesis, HCMC: Opening University.
- Ian Harris. (2005). *Cambodian Buddhism, History and Practice*. Bangkok: O.S. Printing House.
- Jacobs, Seth. (2006). *Cold War Mandarin: Ngo Dinh Diem and the Origins of America's War in Vietnam, 1950–1963*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Jones, Howard. (2003). *Death of a Generation: how the assassinations of Diem and JFK prolonged the Vietnam War*. New York: Oxford University Press.
- Lê Hương.(1974).*Sử Liệu Phù Nam "Historical Datas of Funan"*.Vietnam: Sai Gon.

- Mae Chee Huynh Kim Lan. (2010). A Study of Theravada Buddhism in Vietnam. *Thesis of International Master Degree of Arts Programme*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Nghia M. Vo; Chat V. Dang; Hien V. Ho (2008-08-29). *The Women of Vietnam*. Saigon Arts, Culture & Education Institute Forum. Outskirts Press.
- Nguyễn Tài Thư (2008), *History of Buddhism in Vietnam*. Cultural heritage and contemporary change: South East Asia.
- Nguyễn Sĩ Lâm,(2004). Kiến Trúc Chùa Khmer Nam Bộ Dưới Tác Động của Tư Tưởng và Kiến Trúc Phật Giáo Ấn Độ, “Architecture of Khmer Temple under Affection of Indian Buddhist Architecture and Thought”, *M.A Thesis*, HCMC: Architecture University.
- Phra Palad Raphin Buddhiso and Others. (2018). Annam Niyaka Buddhism on Vietnamese Style in Thailand : History and Development. *Proceeding on The 1st International Annual Conference Southeast Vietnam Outlook 2018*. Thu Dua Mot University-Trường Đại Học Thủ Dầu Một,Binh Duang Province,Vietnam, 6-8 December 2018.
- Tỳ Kheo Thiện Minh, Sử Du Nhập Phật Giáo Nguyên Thủy Đến Việt Nam. (2008).“Propagation of Theravāda Buddhism to Vietnam”, *Theravāda Buddhism Magazine*, Nov, 11th November, 2008).
- Taylor P. (2014) *The Khmer lands of Vietnam: environment, cosmology and sovereignty*. National University of Singapore Press.
- Ven. Tran Duy Hieu. (2008/2551). A Study of Annam-Nikaya in Thailand. *The Degree of Master of Arts (Buddhist Studies)*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wu Zhibin. (2017). The Development of Chinese Nikaya Mahayana Buddhism in Thailand. *Chinese Studies Journal*, Faculty of Humanities and Social Science, Dhonburi Rajabhat University.Vol 10 No 2 (2017) : July-December 2017 : 169-185.

บทวิจารณ์หนังสือ

Transforming Our Daily Activities: A practical Guide To Practising Buddhism in Daily Life

ผู้แต่ง Ven Thubten Chodron

วิจารณ์โดย พระปลัดอภิเชษฐ์ สุภทฺรวาที

Transforming Our Daily Activities: A practical Guide To Practising Buddhism in Daily Life เป็นหนังสือเล่มเล็กที่อ่านง่ายมากๆ สำหรับทุกวัย ตั้งแต่ผู้เริ่มต้นศึกษาหรือสนใจการปฏิบัติธรรม ตลอดทั้งศาสนิกชน อื่นๆ และ non-religion ด้วยประวัติผู้เขียนก็น่าสนใจไม่น้อย ในที่นี้จะขอเรียกผู้เขียนว่า “อาจารย์แม่” โดยพื้นเพของท่านเป็นสตรีชาวอเมริกันสนใจพระพุทธศาสนาจึงไปบวชศึกษาในสายวัชรยาน มีครูบาอาจารย์ตั้งแต่ ท่านดาไล ลามะ, Lama Thubten Yeshe Thubten Zopa Rinpoche และอีกหลายๆ รูป นอกจากนี้อาจารย์แม่ยังได้สร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมสายวัชรยานชื่อ Sravasti Abbey แห่งเดียวใน USA ด้วย

ปัจจุบันอาจารย์แม่ Thubten Chodron ก็ยังคงปฏิบัติและเผยแพร่คำสอนอย่างเต็มกำลัง เนื้อหาที่อาจารย์แม่ Thubten Chodron เขียนในหนังสือเป็นเรื่องที่ไม่ยาก ไม่ใช่การขบปัญหาระดับสูง ซึ่งอาจารย์แม่คงมองว่าเป็นเรื่องที่ทำให้การปฏิบัติในชีวิตประจำวันยุ่งยากหรือเพิ่มความวุ่นวายให้กับใครก็ตามที่อยากจะฝึกปฏิบัติธรรมะ ประเด็นนี้อาจารย์ได้กล่าวถึงไว้ว่า “this is useless venture” ซึ่งเป็นคำที่สะท้อนให้เราเห็นความหมายที่อาจารย์แม่ต้องการจะบอกตั้งแต่บทเกริ่นนำว่าสิ่งใดกันแน่คือเป้าประสงค์ที่เราปฏิบัติธรรม หากยังมัวแต่เพ่งมองคนอื่น อิจฉาคนอื่น โพนทะนาเรื่องของ

คนอื่น เปรียบเทียบตัวเองกับคนอื่น รวมทั้งการบอกว่าศาสนาพุทธดีกว่าศาสนาอื่นทั้งหมด นี่ทำให้เราเข้าใจการปฏิบัติธรรมผิดไป

หากจะลองนึกภาพอาจารย์แม่ Thubten Chodron ที่สอนธรรมะด้วยความเรียบง่ายและลุ่มลึกในประเทศไทยผมนึกถึงหลวงพ่อกับท่านอาจารย์พุทธทาส อาจารย์แม่ Thubten Chodron เป็นคนที่สอนธรรมะให้เข้าใจได้ไม่ยาก ทั้งยังทันสมัยมากๆ โดยเฉพาะบทสุดท้ายของหนังสือที่อธิบายถึงพระพุทธศาสนาในยุคสมัยใหม่ อาจารย์แม่ยกประเด็นต่างๆ ที่เป็นปัญหาของสถานการณ์โลกและการแก้ไขอย่างยั่งยืน เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาเทคโนโลยีที่คนยุคใหม่กังวลว่าหาก AI ได้รับการพัฒนามากขึ้นจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างแน่นอน ประเด็นนี้อาจารย์แม่ยังให้ทางออกว่าโลกอาจจะเปลี่ยนไปตามกระแสแต่สิ่งหนึ่งที่มนุษย์ต้องมีต่อกันคือความเมตตากรุณาต่างหาก ส่วนเรื่องยาวจนอาจารย์แม่ให้ความสนใจอย่างมากและกล่าวว่าจำเป็นที่เราจะต้องเริ่มปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักการแบ่งปัน ความรัก และความกรุณา เมื่อพูดถึงประเด็นนี้ทำให้นึกถึงพระธรรมเทศนาของพระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. ซึ่งแสดงธรรมเรื่อง “ปัญญา และกรุณา” ไว้ ทำให้เห็นภาพกว้างขึ้นเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่พัฒนาไปจนถึงขั้นที่มีความสามารถเทียบเท่ามนุษย์ แต่กระนั้นโลกยุคไหนๆ ก็ต้องการสันติสุขแต่การจะทำให้สังคมเกิดสันติสุขได้ก็ไม่ใช่จะมีเพียงเทคโนโลยีเท่านั้น ด้านจิตใจของมนุษย์ก็ต้องพัฒนาให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กัน

ย้อนกลับไปพูดถึงบทที่ 5 บทนี้เป็นความรู้ใหม่ของผู้อ่านด้วย บอกได้เลยว่าตื่นตาตื่นใจมากที่ได้เห็นวิธีการปฏิบัติธรรมแบบวัชรยานที่สามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เริ่มตั้งแต่เช้าจนถึงเวลาอนหลับ บทนี้อาจารย์แม่ได้นำเทคนิคขั้นสูงของการปฏิบัติธรรมสายวัชรยานมาประยุกต์กับเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ในชีวิตประจำวัน พร้อมบทสวด “Om Vajrasattva Hum” ที่เข้มขลังให้ฝึกฝนในทุกวันด้วย ซึ่งเป็นแนวทางที่อาจารย์แม่ได้ถ่ายทอดมาจากอาจารย์ ven. Zopa Rinpoche

เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบแล้ว สิ่งแรกที่เข้าใจคือความไม่แตกต่างก็คือแตกต่าง หลากหลายวิธีการแต่เหนือสิ่งอื่นใดคือการก้าวข้ามสมมุติในเบื้องต้นก่อน ซึ่งก็นับว่าเป็นเรื่องที่ยากมากที่มนุษย์จะสลัดคราบ มายาคติ กรอบความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ภาษา ได้อย่างหมดจด แต่ก็เชื่อว่าไม่มีหนทาง เมื่อพูดถึง “หนทาง” หรือ เราอาจจะเรียกว่า “วิธีการปฏิบัติ” ความหลากหลายนี้ล้วนแต่มีเป้าหมายเดียว นั่นคือ “การดับสิ้นแห่งความทุกข์”

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานศูนย์อาเซียนศึกษา ห้อง A400 อาคารเรียนรวม ชั้น 4 โซน A มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ 035-248505

Email: mcuasean@gmail.com

ประเภทผลงานที่ตีพิมพ์ (ภาษาไทย/ ภาษาอังกฤษ)

1. บทความวิจัย (Research Article)
2. บทความวิชาการ (Academic Article)
3. บทความปริทัศน์ (Article Review)
4. บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
5. บทวิจารณ์เชิงวิชาการ (Critique/ Discussion Paper)
6. กรณีศึกษา (Case Study)

ข้อกำหนดการจัดพิมพ์ต้นฉบับบทความ

1. ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ แต่ละเรื่องจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยง การเขียนภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้วทำให้เข้าใจง่ายขึ้น คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะ สำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

2. ขนาดของต้นฉบับ ใช้กระดาษขนาด A4 (พิมพ์หน้าเดียว) และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัดเป็นแบบ double space เพื่อสะดวกในการอ่านและแก้ไข

3. ชนิดและขนาดตัวอักษร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK เหมือนกันตลอดทั้งบทความรายละเอียดต่างของบทความ กำหนดดังนี้

ชื่อเรื่อง (Title)

- ชื่อเรื่องภาษาไทย กำหนดกึ่งกลาง ขนาด 16 point ตัวหนา
- ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ กำหนดกึ่งกลาง ขนาด 16 point ตัวหนา

ชื่อผู้นิพนธ์ (Author)

- ชื่อผู้นิพนธ์ลำดับที่ 1 ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ กำหนดขีดขวา ขนาด 16 point

ตัวปกติ

- ชื่อผู้นิพนธ์ลำดับถัดไป (ถ้ามี) กำหนดขีดขวา ขนาด 16 point ตัวปกติ
- ใส่เชิงอรรถหน้าแรกเป็นชื่อหน่วยงานของผู้นิพนธ์ และ E-Mail ที่ติดต่อได้

กำหนดขีดซ้าย ขนาด 12 point ตัวธรรมดา

บทคัดย่อ (Abstract)

- หัวข้อ บทคัดย่อ และ Abstract กำหนดขีดซ้าย ขนาด 16 point ตัวหนา
- เนื้อความของบทคัดย่อภาษาไทยและบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) บรรทัดแรกจัดย่อหน้า โดยเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 16 point ตัวธรรมดา และบรรทัดถัดไปกำหนดขีดซ้ายตัวธรรมดา

คำสำคัญ (Keyword) ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เลือกใช้คำที่เกี่ยวข้องกับบทความ อย่างน้อย 3 คำ ขนาด 16 point ตัวธรรมดา

การพิมพ์หัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย

- หัวข้อใหญ่ กำหนดขีดซ้าย ขนาด 16 point ตัวหนา
- หัวข้อย่อย จัดย่อหน้าเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 16 point ตัวหนา
- เนื้อความของแต่ละหัวข้อ บรรทัดแรกจัดย่อหน้าโดยเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 16 point ตัวธรรมดา และบรรทัดถัดไปกำหนดขีดซ้าย

4. ภาพและตารางประกอบ กรณีมีภาพหรือตารางประกอบ กำหนดการจัดพิมพ์ดังนี้

- ภาพประกอบและตารางประกอบทั้งหมดที่นำมาอ้างอิงต้องไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ผลงานของผู้อื่น
- ภาพประกอบจัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ และไม่ต้องตีกรอบภาพ
- ชื่อภาพประกอบจัดอยู่ใต้ภาพ ใช้คำว่า ภาพที่ ต่อด้วยหมายเลขภาพและข้อความบรรยายภาพ กำหนดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ ขนาด 14 point ตัวธรรมดา

- ชื่อตารางประกอบจัดอยู่เหนือเส้นค้นบนสุดของตาราง ใช้คำว่า ตารางที่ ต่อด้วยหมายเลขตารางและข้อความบรรยายตาราง กำหนดขีดขอบซ้ายของหน้ากระดาษ ขนาด 16 point ตัวธรรมดา

- บอกแหล่งที่มาของภาพประกอบ ตารางประกอบที่นำมาอ้าง โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพหรือเส้นค้นใต้ตาราง กำหนดเว้นระยะห่าง 1 บรรทัด บรรทัดแรกจัดย่อหน้า โดยเว้นระยะจากขอบซ้าย 0.5 นิ้ว ขนาด 14 point ตัวธรรมดา และบรรทัดถัดไปกำหนดขีดซ้าย

5. จำนวนหน้า ความยาวของบทความ 8-15 หน้า รวมตาราง รูปภาพและเอกสารอ้างอิง

หมายเหตุ: บทความต้องมีย่อเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในกรณีที่ตีพิมพ์บทความเป็นภาษาต่างประเทศ ต้องมีย่อเป็นภาษาไทยด้วย

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

ส่วนประกอบของบทความ

1. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 300 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปแบบ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Keywords) ซึ่งควรเรียงเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีที่มีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา

- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

2. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานการวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 2.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

2.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA Style (American Psychology Association) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.6.1 เอกสารอ้างอิงทุกลำดับที่ปรากฏอยู่ที่ท้ายบทความต้องมีการอ้างอิงอยู่หรือกล่าวถึงในเนื้อหาของบทความ

2.6.2 จัดพิมพ์เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงก่อนหลังตามตัวอักษร และยึดรูปแบบตามรูปแบบของ APA (American Psychology Association) กำหนดขีดขอบซ้ายของหน้า กระดาษ ขนาด 16 point ตัวธรรมดา

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนชื่อผู้แต่ง

ไม่ต้องลงคำนำหน้านาม ตำแหน่งทางวิชาการ คำเรียกทางวิชาชีพและตำแหน่งยศต่าง ๆ (ยกเว้น มีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ และสมณศักดิ์)

ผู้เขียน 1 คน

ผู้แต่ง1. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ผู้เขียน 2 คน

ผู้แต่ง1 และผู้แต่ง2. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ผู้เขียน 3 คน

ผู้แต่ง1, ผู้แต่ง2, และผู้แต่ง3. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วรวิทย์ เจริญเลิศ. (2562). ประวัติแนวคิดเศรษฐกิจการเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายเหตุ: หนังสือที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งให้ขึ้นต้นด้วยชื่อหนังสือ

2. บทความวารสาร

2.1 วารสารแบบรูปเล่ม

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

ตัวอย่าง

ศักดิ์ภัท เขาวนลักษณ์สกุล และ ยุพา ปราชญากุล. (2561). วารสารบริหารธุรกิจและ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 1(3), 17-34.

2.2 วารสารออนไลน์

2.2.1 กรณีไม่มีเลข DOI

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย. สืบค้น

จาก หรือ Retrieved from <http://www.xxxxxxxx>

ตัวอย่าง

Pattaratumrong, M., & Wongkhamhaeng, K. (2019). The Molecular Identification of Nephthys species (Polychaeta: Phyllodocida) from Songkhla Lake, Southern Thailand. *Naresuan University Journal*:

Science And Technology (NUJST), 27(3), 1-9. Retrieved from <http://www.journal.nu.ac.th/NUJST/article/view/Vol-27-No-3-2019-1-9>

2.2.2 กรณีมีเลข DOI

ชื่อผู้เขียน. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย. doi: 12345678

ตัวอย่าง

Chantana, C. (2019). A Cooling System for a Mushroom House for Use in the Upper Central Region Climate of Thailand. *Naresuan University Journal: Science And Technology (NUJST)*, 27(3), 10-19. doi:10.14456/nujst.2019.22

3. รายงานการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อเอกสารรวมเรื่องรายงานการประชุม, วัน เดือน ปี สถานที่จัด. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรมวิชาการ. (2538). *การประชุมปฏิบัติการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน*, 25-29 พฤศจิกายน 2528 ณ วิทยาลัยครูมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

4. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง.(ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. (ระดับปริญญาของวิทยานิพนธ์). สถานที่พิมพ์. ชื่อสถาบัน.

ตัวอย่าง

สมคิด สร้อยน้ำ. (2557). *การพัฒนาตัวแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ขอนแก่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

5. การอ้างอิงจากอินเทอร์เน็ต

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต). ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความ. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปีจาก

ตัวอย่าง

ประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์. (2556). การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2560 จาก

[http://oknation.nationtv.tv/
blog/SocialDevelopmentByBuddhism/2013/12/15/entry-1](http://oknation.nationtv.tv/blog/SocialDevelopmentByBuddhism/2013/12/15/entry-1)

6. หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่องที่แปล [ชื่อเรื่องต้นฉบับ] (ชื่อผู้แปล, แปล). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. หรือ พ.ศ.).

ตัวอย่าง

แบร์รี สมาร์. (2555). *มิเชล ฟูโกต์* [Michel Foucault] (จามะรี เชียงทอง และสุนทร สราญจิต, แปล). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1994).

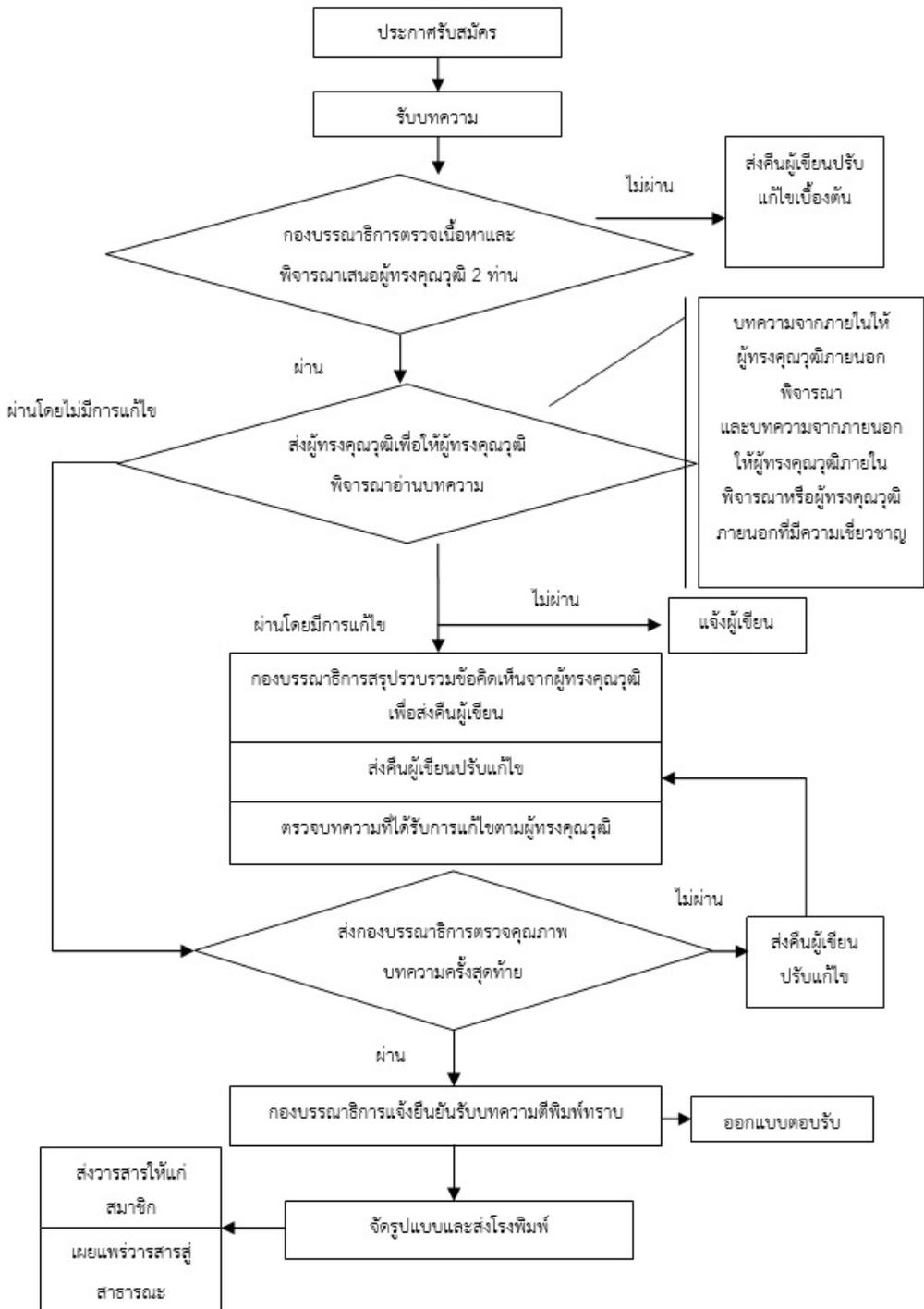
7. บทสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี ที่ทำการสัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

สัมภาษณ์พระพรหมบัณฑิต, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 18 กรกฎาคม 2557.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารพุทธาเซียนศึกษา

แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงในวารสารพุทธอาเซียนศึกษา

ชื่อบทความ

.....
.....

ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ชื่อผู้อ่านบทความ:.....

สถานที่ทำงาน:

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

Email.....

การประเมินคุณภาพทั่วไป

1. คุณภาพทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน: บทความที่ดีควรเสนอหลักวิชาการที่เชื่อถือได้ รายละเอียดที่นำเสนอ
ต้องผ่านการวิเคราะห์ / วิจัย และมีเอกสารหรือหลักฐานสนับสนุน

ดีมาก เหตุผล

.....
.....

ดี เหตุผล

.....
.....

พอใช้ เหตุผล

.....
.....

ยังเชื่อถือไม่ได้ เหตุผล

.....
.....

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ประโยชน์ทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน: บทความที่มีความสำคัญคือบทความที่เสนอความรู้หรือประเด็นใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

☐ ดีมาก	☐ ดี
☐ พอใช้	☐ ยังไม่สมควรจัดพิมพ์

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การใช้ศัพท์ทางวิชาการและภาษาที่ใช้

เกณฑ์ประเมิน: มีการใช้ศัพท์ที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสาขานั้น

☐ ดีมาก	☐ ดี
☐ พอใช้	☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

2. และการเขียนบรรณานุกรม

เกณฑ์ประเมิน: มีการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรมที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นระบบเดียวกัน

☐ ดีมาก	☐ ดี
☐ พอใช้	☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

สรุปความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการตีพิมพ์บทความ

☐ เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยไม่ต้องแก้ไข
☐ เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยมีข้อแก้ไข ดังนี้

1.

2.

3.

4.

5.

ไม่สมควรให้ตีพิมพ์บทความ เนื่องจาก

1.

2.

3.

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

()

ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้อ่านบทความ

หมายเหตุ: หากมีประเด็นชี้แนะอื่นๆ และพื้นที่ไม่เพียงพอ ท่านสามารถขยายต่อเพิ่มเติม
จากนี้ได้

